

Академія наук вищої освіти України

Науково-інформаційний вісник

*№ 2(79)
березень-квітень*

- В номері:*
- * Офіційні матеріали
 - * 3 подій сьогодення
 - * Наукові конференції
 - * Нові публікації
 - * Хроніка
 - * Скарби України
 - * Наші ювіляри
 - * Цікаво знати

Київ – 2012

Редакційна колегія: Зозуля І.С., д.м.н., проф. (голова); Александров Є.Є. д.т.н., проф.; Андрейцев В.І., д.ю.н., проф.; Андрущенко В.П., д.філос.н., д.філол.н., проф.; Говоров П.П., д.т.н., проф.; Горбачук І.Т., д.ф.-м.н., проф.; Грицаєнко З.М., д.с.-г.н., проф.; Дейнега І.І., Дубина М.І., д.філол.н., проф.; Зіменковський Б.С., д.фарм.н., проф.; Євтушенко С.К., д.м.н., проф.; Ільницький І.Г., д.м.н., проф.; Кирилів Я.І., д.с.-г.н., професор; Кузнецов Ю.М., д.т.н., проф.; Курило В.І., д.ю.н., проф.; Литвин В.П., д.в.н., проф.; Працьовитий М.В., д.ф.-м.н., проф.; Михайленко В.Є., д.т.н., проф.; Мірошніченко С.І., д.т.н., проф.; Ніколайчук В.І., д.б.н., проф.; Падалка О.С., д.пед.н., проф.; Поляков М.В., д.ф.-м.н., проф.; Попов М.В., д.філос.н., проф.; Процюк Р.Г., д.м.н., проф.; Рудик С.К., д.в.н., проф.; Сминтина В.А., д.ф.н., проф.; Стецюк В.В., д.г.н., проф.; Табачников С.І., д.м.н., проф.; Товажнянський Л.Л., д.т.н., проф.; Тугай А.М., д.т.н., проф.; Хомич В.Т., д.б.н., проф.; Шакун В.І., д.ю.н., проф.; Шпак В.І., д.ф.н., проф.; Шевчук С.В., проф. (відповідальний секретар).

Друкується за ухвалою Президії АН ВО України від 16 березня 2012 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію – серія КВ №6664

від 31.10.2002 р.

© АН ВО України, 2011

№ 2(79) 2012

Засновник і видавець:
Академія наук вищої освіти України
Голова редколегії – акад. Зозуля І.С.
Редактор – акад. Шевчук С.В.

Видання зареєстроване в Державному
комітеті інформаційної політики,
телебачення та радіомовлення України
свідцтво серія KB № 6664
від 31.10.2002 р.

Видається українською мовою
Загальний тираж – 450 прим.

Адреса редакції: 01054, м. Київ-54
вул. Тургенєвська, 11
офіс 1.1
т/факс: 486-89-16
E-mail: anvuz@ukr.net
сайт: www.anvou.org.ua

Редакція може не поділяти
точки зору авторів

*Друкується за ухвалою
Президії АН ВО України
від 16 березня 2012 р.*

© АН ВО України, 2011р.

ЗМІСТ

Офіційні матеріали	4	Мікульонюк І.О., Рецензія – об’єктивний	
Дубина М.І. Починати з себе	4	критерій якості наукової праці	91
З подій сьогодення	7	Ткаченко Т.І., Конкурентоспроможність в	
У науковому центрі академіка		туризмі	96
Мірошниченко С.І.	7	Черчик Л., Напрями удосконалення	
Неминуче розростається українська		управління рекреаційним	
геостратегічна пружина	10	природокористуванням	105
Чого нас навчають галичани?	12	Березін О., Сучасні аграрні проблеми	113
Дідик І., Український скаутський рух	17	Харченко С., Життя віддане науці	124
Лосєв І., Чому Гоголя треба перекладати		Іван Піддубний	127
українською?	22	Постаті	131
Ничкало Н.Г., Хто ж працюватиме завтра? ...	26	Борис Михайлов	131
Антонич і Тичина англійською	31	Олександр Міхільов	133
Вступну кампанію Міністерство освіти обіцяє		Ростислав Болдирев	135
провести без нововведень	32	Хроніка	137
Резолюція МНПК «Інформаційний простір.		Скарби України	150
Українські реалії	34	Музей рідкісної книги	150
Голодомор, геноцид	36	Палеонтологічний музей	152
Дубина М.І. З когорти нескорених	40	Наші ювіляри	153
Наукові конференції	43	Олександр Яковлев	153
Нові публікації	52	Львівській політехніці – 165	156
Бурячок А., Мовна ситуація в Київській Русі	52	Українському вільному	
Шевчук С.В., Мовні скарби українського		університету – 90 років	157
народу	58	Володимир Гончаров	160
Мікульонюк І.О., Термінологія в наукових		Цікаво знати	163
публікаціях	70	«Тихі» мікроінсульты відбирають пам'ять	163
Фурман І.О., Староверов Р.М., Програмні та		Як обдурити пухлини?	163
технічні засоби захисту		Йогурт і кефір піднімуть тонус	164
комп’ютерних програм	81	І це все про нього	164
Кравцевич В., Петро Франко	85	До бібліотеки АН ВО України	
Бабюк І.О. Цитогенетичне обстеження	88	надійшли праці	167

ПОЧИНАТИ З СЕБЕ

В дванадцятому номері одного з журналів Г.Крючков ділився своїми роздумами навколо проблеми кадрової політики, а відтак порушував ряд морально-етичних проблем. Писав він про необхідність кожного керівника зокрема задавати тон у роботі, бути воістину взірцем, лідером колективу, у всьому показувати особистий приклад, завжди починати з себе.

Задавати тон не тільки на словах, не тільки стоячи за трибуною, а й на ділі бути ініціативним, досконало знаючим справу, яку виконуєш, а до того ж бути скромним, чуйним, дисциплінованим, сміливим і готовим узяти на себе відповідальність, відвертим і вимогливим до себе і до інших, тонко відчувати нове, передове тощо.

У державі Україна, як на сміх, всім людям планети ставимо питання про державну і обираємо скрізь мову чужої держави. І де ж це видано? Ніяк не впораємося з галасом шовіністів чи своїх виродків. А слід би найвищому урядовцю нагадати своїм помічникам, в якій державі вони живуть і який народ переважно обслуговують – і проблему назавжди буде вирішено. Прем'єр-міністр зробив би зауваження міністрам, падким на чуже, міністри – в свою чергу розпорядилися б своїм службовцям, таке ж з губернаторами, районними начальниками – і знялось би само собою і питання про державну мову в Україні! Слід би це розуміти і міністру освіти і науки, бо ці, як і інші, ділові якості мають переповнювати його ество.

Ділові якості особливо суттєві для викладача вузу - вчителя майбутніх учителів. Не можу в цьому контексті не послатися на приклад зі свого досвіду. Пригадую професора Г. К.Сидоренко. Глибина її знань дивувала колег по кафедрі, чуйність і доброзичливість органічно поєднувалось у неї з принциповістю і вимогливістю. Ідейна чіткість, готовність зайняти необхідну позицію у вирішенні будь-якої важливої справи було для неї закономірним чинником поведінки. Наполегливо працюючи, вона вимагала від усіх такого ж ставлення до праці. Недовершене, незакінчене не показувала вона нікому і ніколи, зате і щось схоже в інших нещадно відкидала. І це зачаровувало тих, хто знав її, хто працював разом з нею.

Подібне можна сказати і про іншого професора М.О.Карпенко. Для неї теж ніколи не було і немає більш ефективного прикладу, як власний. Тому і згрупувала вона колектив однодумців, де інтереси кожного підпорядковані інтересам колективу, де панує принцип – все для розумної організації навчання і виховання майбутнього фахівця.

Наведені приклади підтверджують єдино правильну, перевірену досвідом, думку про те, що коли хочеш, щоб тебе поважали й цінували твої колеги, друзі, вихованці – роби так, щоб твоє слово ніколи не розходилося з ділом, щоб став ти для всіх непохитним авторитетом – як урядовець, учений, лектор, людина. В твоєму вмінні не відставати від запитів часу, в загальній пунктуальності, в манері триматись, одягатись, говорити, вести себе в колективі, у ставленні до великих і малих справ, всі мають відчутти високе для себе мірило, а відтак серцем і розумом сприйняти, розділити його.

Ось ще один приклад. Нещодавно по телебаченню показували фільм про М.І.Вавілова та про Всесоюзний інститут рослинництва, де зберігається багата колекція елітних сортів зерна. Під час страшної блокади Ленінграда, хоч як було тяжко людям, але ніхто 900 блокадних діб з обслуговуючого персоналу навіть зернини з сховищ не взяв. Щоденно впродовж у вахтовому журналі і повторювався один і той же запис: « Печаті і пломби на циліндрах із зерном цілі».

Варто нам поміркувати над цими прикладами, бо інколи забуваємо, що добрі діла, які нам треба робити, починаються від нас самих. Чому з лопатою виходять лише інші, лекцію викладача слухає лише половина курсу, чому не горять вогнем допитливості їх очі, чому з курсових роботах нуль власної думки? Чому часом аудиторії завалені горами одягу: викладач сам прийшов до студентів у пальті. Боремось проти надмірностей у моді - а самі, дивись, сповідуємо її підступність. Нехаємо неохайність, а чи завжди думаємо про це, йдучи до університету. Звинувачуємо студентів у лінивстві - а буває у викладача на столі за перевиборний період всі чорнила висохли.

Не всі студенти обізнані з мінімумом текстів рекомендованої літератури, не всі відпрацювали практичні роботи, а їх допущено до іспитів, більш того - вони одержали диплом – хіба в цій екстремальній ситуації невинні самі ми? На кого згодом нарікатимуть вони?

Треба б викладачеві піти з студентам до театру, щоб навчити їх, як дивитись спектакль, а згодом як і рецензувати його. Та він чомусь до театру не пішов, а відтак не виконав свого службового обов'язку. І не почервонів від сорому. Мусив зробити зауваження порушнику дисципліни на коридорі, але ... не зробив... Належно не підготувався до виступу, не уважно прочитав написану роботу, недбало поставився до написання дипломної, не прийшов на профспілкові збори підшефного курсу, формально, задля ока, провів засідання гуртка чи студії - кого звинувачувати в цьому?

Студенти чекали аналізу рефератів - викладач не зробив, куратор нахва-

лявся розсердитись у зв'язку зі зривом обговорення якоїсь книги - гніву не послідувало, і марними стануть усі наші подальші зусилля, старости зібрались на засідання - з чиеїсь вини засідання на відбулося, у вихованців виробився у зв'язку з цим певний стереотип поведінки. Таке і з громадянами держави.

Тому будьмо відвертими у всьому, говорім про речі так, як вони цього заслуговують, не здаваймось до двох оцінок - вдома і на людях. Не дивімось, що скажуть інші, як чинитимуть інші, - починаймо з себе.

Як бачимо, є в нас у кого вчитися простоти, сердечності, скромності, працелюбності, відповідальності, високості духу, ідейного гарту і вміння добрі справи починати насамперед з себе. То хай і стане це законом нашого життя!

**Дубина М.І.,
президент АН ВО України**

Весна перемагає

З ПОДІЙ СЬОГОДЕННЯ

У НАУКОВОМУ ЦЕНТРІ АКАДЕМІКА МІРОШНИЧЕНКА С.І.

Військове Відділення АН ВО України, яке тривалий час очолює академік Мірошниченко С.І., своєю науковою продукцією завоювало добре ім'я у світі. Лише минулого року НВО «Телеоптик», провадило в заклади Мінохорони здоров'я України 52 цифрові рентгенівські діагностичні системи, в дитячій поліклініці № 1 на Оболоні введена в дію цифрова рентгенографічна система виробництва НВО «Телеоптик», що розроблена спільно з компанією Josef Betschard (Швейцарія). За кодрон відвантажено 100 систем (в Росію, Францію, США, Німеччину, Туркменію, Молдову).

Результати діяльності НВО «Телеоптик» демонструвалися на найбільших світових виставках техніки 2011 р.: MEDICA – 2011 (Німеччина) спільно з компанією Josef Betschard (Швейцарія), RSNA – 2011 (США) спільно з компанією Kubtek (США) та радіологія – 2011 спільно з компанією ОМЕД (Новосибірськ, Росія). Введено в дію дослідницькі установки в Санкт-Петербурзькому електротехнічному університеті (Росія) та Стенфордському університеті (США).

Під егідою військових наук працював Центр рентгенівських технологій при Асоціації радіологів України. Працівники «Телеоптики» провели для зацікавлених системою в Росії, Україні та Туркменії ряд семінарів та мастеркласів. Такими здобутками відзначила минулий рік Академія наук вищої освіти України. Їх ціла низка, та не помічає їх влада... На жаль, МОН жодного апарату не придбало для ВНЗ України.

Члени Президії АН ВО України ознайомились з матеріальною базою об'єднання, з лабораторіями, інженерним і науково-дослідним персоналом та провела на місці виїзду сесію Академії.

Творча та керуюча група об'єднання сформувалась у 70-х роках минулого століття на кафедрі оптичної локації та обчислювальної техніки Київського вищого військового училища ВПС. З кінця 80-х років цю кафедру очолив академік АН ВО України д.т.н., проф. Мірошниченко С.І.

Після розвалу СРСР військові учені змінили суто військові напрямки розробок на медичну рентгенологію. З 1993 р. НВО «Телеоптик» робить перші кроки з розробки електронної техніки, щодо архівації й обробки телевізійних і рентгенівських зображень. Основні зусилля направлені на виробництво цифрових приймачів для візуалізації рентгенівських зображень. Роботи йшли

в Києві у підвалі по вулиці Дмитрівській, не так далеко від місця, де у 50-х роках була зроблена перша у Європі електронна обчислювальна машина.

В 1995 р. запропонована принципово нова багатокамерна технологія одержування цифрового рентгенівського зображення, яка сьогодні запатентована в Україні, Європі, Росії, США й ще 20 країнах світу. В 1997 р. в Чикаго на виставці був представлений 99-камерний приймач рентгенівських зображень із розв'язною здатністю 7.0 п.л./мм, що було найвищим світовим досягненням для цифрових рентгенографічних приймачів.

В 1998 р. цифрові приймачі «Альфа» виробництва «Телеоптик» були зареєстровані в Мінохорони здоров'я України. В поліклініці №1 Старокиївського району м. Києва на французький флюорограф «Трофі» встановлено 1-й приймач «Альфа». Того ж року він був показаний на виставці «Охорона здоров'я-1998».

1999 р. – цифрові приймачі «Альфа» пройшли державну реєстрацію, укладені перші угоди на поставку перших 2-х цифрових скрінінгових рентгенографічних систем, обладнаних приймачами «Альфа».

2000 р. – за результатами тендеру в м. Києві встановлено 6 цифрових скрінінгових рентгенографічних систем, налагоджені системи сервісного обслуговування обладнання і навчання медичного персоналу.

2001р. – в Києві встановлено ще 13 цифрових рентгенографічних систем, обладнаних приймачем «Альфа», в т.ч. 2 системи з приймачами «Альфа-Р» (з розрізняльною здатністю 4 п.л./мм), які не поступаються кращим закордонним аналогам. Розроблена мультиформатна камера «КОПІЯ».

2002 р. – в Києві введено в експлуатацію ще 6 цифрових скрінінгових рентгенографічних систем, почалися перші поставки в інші регіони України: Харків, Вінницю, Житомир, Севастополь, Хмельницький, Новоград-Волинський, Львів, Каменець-Подільський, Васильків та інші міста України. В Києві та Борисполі введено в експлуатацію перші в Україні і в країнах Східної Європи рентгенодіагностичні комплекси РДК 50/6 з цифровим приймачем «Альфа-Р» з розрізняльною здатністю 4 п.л./мм.

2003 р. – нові розробки: цифровий рентгенівський денситометр «ДЕНСОГРАФ»; цифровий підсилювач рентгенівських зображень ПРЗ-МД -215; цифровий приймач для мамографії «АЛЬФА-М».

В ці роки НВО «Телеоптик» стає провідним українським підприємством, що займається розробкою і впровадженням в клінічну практику цифрових рентгенівських технологій.

В 2004 р. обсяг поставок цифрових рентгенівських приймачів «Альфа» перевищив 120 одиниць на рік (близько 6% обсягу світового виробництва такого

виду устаткування). Отриманий прибуток було витрачено на будівництво науково дослідного та виробничого комплексу с. Підгірці, що в 10 км від Києва.

Почалась боротьба за якість продукції. В 2005 р. система менеджменту якості НВО «Телеоптик» сертифікована німецькою компанією TUV Rheinland Intercert Kft на відповідність вимогам ISO 9001:2000 (реєстраційний номер сертифіката 7510060008).

За останні роки налагоджене серійне виробництво цифрових приймачів 3-х типів: для скринингової цифрової рентгенографії (цифрової флюорографії); для загальної рентгенографії; для цифровий маммографії; для цифрової рентгеноскопії.

«Телеоптик» став 3-ою компанією у світі, після «Дженерал Електрик» і «Сіменс», яка опонувала випуск цифрових приймачів для всіх видів рентгенологічних досліджень.

В 2006 р. НВО «Телеоптик» зареєструвало цифрові рентгенологічні комплекси «Крдц-Альфа» на 2 і 3 робочих місця, цифрову Базову рентгенівську систему, розроблену спільно зі швейцарською фірмою «JB Ag», і цифровий маммограф «Маммо-Мт» Альфа російсько-українського виробництва (разом з фірмою МТЛ м. Москва). Почався етап виходу на світової ринок. У важкі кризові 2008–2010 р. до 90% продукції йшло за кордон.

На підприємстві створена сучасна виробнича й дослідницька інфраструктури, а також система підготовки й перепідготовки медичних і інженерно-технічних фахівців роботі із цифровим рентгенівським устаткуванням. Навчання пройшло понад 1800 чоловік. На базі підприємства розгорнута філія кафедри електроніки Національного авіаційного університету. Щорічно готується 18–25 фахівців, які за останні роки слали основу інженерного складу об'єднання.

Сьогодні в 16 країнах світу працює більш ніж 1000 цифрових приймачів «Альфа». З них: у медичних установах України – понад 600 приймачів, понад 200 – у Росії та Білорусії. Виконано близько 200 експортних поставок у США, Францію, Німеччину, Швейцарію, Польщу, Молдову, Південну Корею та інші країни. Одна рентгенівська система працює на українській науковій антарктичній станції «Фарадей». Дослідницькі системи з приймачами «Альфа» працюють в Гарварді, Стентфорді та Санкт-Петербурзі.

НВО «Телеоптик» є базовим для секції військових наук АН ВО. В Підгірцях проходять наукові семінари відділення та виконуються експериментальні дослідження спільно з вченими НУ ім. Т.Шевченка та інститутами АН України.

Ідеологія розвитку НВО «Телеоптик» добре відображається висловленням: «Ми поставляємо не устаткування – ми поставляємо новітню технологію!».

ПЕТРО МАСЛЯК: «НЕМИНУЧЕ РОЗПРОСТАЄТЬСЯ УКРАЇНЬСЬКА ГЕОСТРАТЕГІЧНА «ПРУЖИНА»

Академік, професор Київської національного університету Тараса Шевченка, д.г.н. викладає в Київському Університеті Тараса Шевченка економічну та соціальну географію, українознавство, рекреаційну географію (відпочинок). Учений зі 40-річним досвідом географії в НАН України. Висувався у народні депутати України і до Київради. Публіцист: має понад 500 наукових (а також: науково-педагогічних, науково-популярних...) праць, є автором, або співавтором численних книг, більше 40 монографій і підручників країнознавства, міжнародних відносин, публікацій (в т. ч. підручник «Географія України», видане УККА, з якого вчиться діаспора Америки й Канади...), «Українська екологічна енциклопедія», 150 публіцистичних статей, присвячених політичній географії, економіці, соціології, футурології, виступав на 11 телевізійних каналах, радіостанціях... Письменник, автор романів «Три сні українця», «Аспірантура», «День незалежності», «Іудене дерево», «Чорнобильський синдром».

З.В.: Як академік Академії наук вищої освіти України оцінює сьогоднішню освіту в Україні, реформи, які ввели, й ті, які готують?

П.М.: Освітою в нас керують невігласи. Виявляється, що міністр освіти Дмитро Табачник не знає теореми Піфагора! Провінційні університети досі викладають географію СНД і країн Балтії, фактично – СССР... Абсолютно, також – недостатня матеріальна база освіти (бракує комп'ютерів, приладів...) Як навчити хіміка без хімічних реактивів, фізика – без лабораторного обладнання, й т.п...?

Як «народний» політолог зображає сьогодишнє становище держави з назвою «Україна» з нагоди арешту Юлії Тимошенко? Чи слушно прирівнювати політичних лідерів до опозиції, владну верхівку – до народу?

Держава не може розвиватися без національної ідеї. Такий стан веде до глухого кута будь-яку державу. Совок при владі боїться і ненавидить розумних людей. Він з ними не витримує конкуренції. В цій площині і лежить арешт Юлії Тимошенко. Її інтелектуальний рівень – вищий. Але ні влада, ні опозиція не відображають глибинних надій і потреб народу. Існує страшний розрив між народом, політикою і владою. Всі політичні сили, які були при владі за 20 років незалежності себе скомпрометували. При владі не було тільки патріотів. Були всі решта: кому-

ністи соціалісти, соціал-демократи об'єднані, і не об'єднані, ліберали, олігархи... Бракує національного світогляду. Зараз маємо ту знамениту багатовекторність. Я – не багатовекторна людина: коли виходжу з дому, знаю куди мені йти!

У своєму - гумористичному романі «День Незалежності», пане професоре, Ви розповідаєте, як після виборів в Україні фінансово-політичні угруповання зводять між собою порахунки, коштом народу. Поясніть, будь ласка, чому герой Вашої книжки Рамірес став реалістичним героєм?

Там - змальований представник української діаспори Рамірес (Хосе Ткачук). Він утручається в долю своєї історичної батьківщини. Головна ідея роману: велика, щаслива, багата Україна - можлива як корпоративна світова держава, яка складається з України, і глобальної української діаспори. Зараз офіційно немає жодної країни світу, де не була би представлена українська діаспора. Тому поширення книги набуло вже масового явища: в італійській столиці продають її для українців закордоння навіть таксисти!

Над чим працюєте тепер?

Як географ, готуюся до листопадової конференції, присвяченої битві литовсько-українських військ з золотоординськими військами при Синіх Водах. Бо досі точиться суперечка, де та битва відбулася...

Розкрийте, прошу, тему свого останнього роману «Сповідь українського шахрая»...

Новий роман - присвячений долі сучасної української людини - науковця-професора, вимушеного шахраювати для того, щоб вижити. Закінчується несподівано... бо все залежить від нас!

Як політолог, що займається футурологією, 2009 року Ви передбачили прихід до влади, в Україні, авторитарного лідера («Корупція, влада і держава: геостратегічний прогноз майбутнього України»), який «з'явився тепер». У згаданій статті, Ви писали: «В геостратегічному сенсі неминуче розпростається українська геостратегічна «пружина», яка була віками стиснута потрійним геополітичним тиском з боку Туреччини, Польщі і Росії. До цього треба бути готовим хоча б психологічно». А що передбачаєте найближчими роками для України?

Покажеться, наскільки я – футуролог... але наближаються виразні, чіткі події, про які писав. Правду кажучи, дуже чекав арешту Юлії Тимошенко, бо щось зрушилося... тепер побачив, що вона спровокувала совків при владі, а вони на те божевілья пішли. Словом, розвиток подій змінить сьогоднішнє становище на краще.

Передруковано з газети «Українське слово»

ЧОГО НАС НАВЧАЮТЬ ГАЛИЧАНИ?

Нині в антиукраїнських колах поширена думка про накинутий галичанами Східній Україні неприродний для неї націоналізм. Начебто Тарас Шевченко, Павло Чубинський, Микола Міхновський, Симон Петлюра, Дмитро Донцов (усі східняки) не були полум'яними патріотами своєї Батьківщини, не оспівували козацької України, не писали гімнів на честь її незалежності, не мріяли про її майбуття і не виступали політично й ідейно за пробудження національної волі та здобуття повноцінної української державності.

Справді, в історії України центр активного політичного, державотворчого і військового життя переміщувався неодноразово – з великокнязівського Києва у Галич, з Володимира Волинського і Луцька в Острог, із Запоріжжя на Гетьманщину, з Правобережжя на Лівобережжя (з Чигирина в Батурин), зі Слобожанщини, Полтавщини і Київщини на Прикарпаття (Львів) і Буковину (Чернівці) в XIX ст., на початку XX ст. з Києва до Харкова, і знову до Києва. Тепер цю роль пробує на себе приміряти Донецьк, політично-партійний загін якого В.Ющенко хотів підвести під загальноукраїнський Універсал, але далі за мокрий підпис, який швидко просох, справа не пішла.

Однак загальне правило – вчитися всього того, що дав і дає для України кожний її історичний регіон, не втратило актуальності. Прийшли до влади «дони» – наголошуймо на тому, що у сина донецьких степів Володимира Сосюри повоевний покоління вчилися любові до України з його безсмертного вірша «Любіть Україну». Згадуймо, як у 60-х роках молоде покоління київських націоналістів (за визначенням КДБ – «буржуазних») вразила праця «Інтернаціоналізм чи русифікація?» «дона» Івана Дзюби і який взірєць мужності дав не визнаний ще тоді поет «дон» Василь Стус.

Але не забуваймо і галичан, цькованих нині «донами» та їхнім підкуремим прислужником за їхню національну непохитність. До речі, за Австрії не вживали географічного терміна Західна Україна, натомість землі, історично належні колись до Київської велико-князівської держави, означували терміном Східна Галичина, який чудово пасує до терміна Східна Україна, бо разом вони утворюють єдину східно-європейську країну.

У галичан повчитися і колись, і сьогодні є чого. Наприклад, у гетьмана Петра Сагайдачного, який відновив у Києві незалежну українську церкву як митрополію і поставив козацьку військову силу на захист Київського братства. За аналогією Збройні сили України мали б підтримати Київський патріархат, ввести у свій склад саме його капеланів, не підлеглих патріарха-

тові сусідньої держави, тим паче колишньої колоніальної. А проповідників Московського патріархату не допускати до душі українського вояка. Чи у керівника УВО Євгена Коновальця, який зумів створити потужну визвольну організацію (ОУН) у бездержавні часи, явно не простіші й політично не сприятливіші, було більше можливостей?!

У тяжку хвилину великий народ мусить звертатися і до своїх великих духовних керманичів, до великої літератури, якою є українська. Тарас Шевченко та Іван Франко – два генії, сила впливу яких на сучасників і на прийдешні покоління українців виняткова. Обидва вони у віці, далекому від природної смерті, але на драматичній хвилі жертвовного служіння Батьківщині, написали свої заповіді. Однак долі цих творінь різні. Шевченків «Заповіт» знають мільйони людей. Його натхненно співали як молитву за Україну в очікуванні і в боротьбі за її державність. Нині ж, у незалежній, «неукраїнській Україні», боляче його слухати. І думаєш: боротьбу ще не закінчено.

Великий інтелектуал Іван Франко написав містично скроєну поему «Похорон», зміст якої на диво перегукується із сучасними політичними подіями в Україні, про що мова далі. Поема ця нинішньому читачеві маловідома. У 1964 році в серії «Бібліотека поета» вона була опублікована серед філософських поем найвидатнішого галичанина, згодом увійшла також у 50-томне видання його праць. Є сенс, перш ніж перейти до сучасності, подискутувати про причини і обставини її появи.

Проігноровано сам факт, що головний герой поеми, від якого і розповідь, має ім'я - Мирон – загальновідоме псевдо, яким підписував свої твори І.Франко. І що написано її 1897 року – саме в тяжкий для нього час інспірованого польською шляхтою провалу на вибори у парламент (уже втретє, як провідника радикальної партії, атеїста, проти якого настроювали богобоязнені «народні маси») позбавлення роботи і вигнання з польського і (!) – українського таборів, цькування нібито за «не патріотизм, не любов до України». У відповідь полякам з'явився памфлет Франка «Поет зради», з аналізом теми валленродизму (служіння ворогові з таємною метою його перемогти) у архіворах А.Міцкевича, який так розлютив польську громаду, що вона не забувала його до кінця його життя. За що незлюбили І.Франка деякі впливові «щирі земляки», він сам пояснив у вірші «Сідоглавому», хрестоматійно відомому за першим рядком майже кожної «Ти, брате, любиш Русь» зі збірки «Мій ізмарagd». Такою ж відповіддю та осмисленням для самого себе, що сталося, була й поема «Похорон».

У Львові і у 60-х роках минулого століття розуміли різницю між офіцій-

ним літературознавством та істинними стимулами творчості великого галичанина і великого українця Івана Франка. Суголосним був і Київ тієї пори – шелестіани (коли ЦК КПУ очолював П.Ю.Шелест). Мало не щомісяця, а то й щотижня, у Будинку літераторів відбувалися вечори реабілітації письменників доби «розстріляного відродження». У 1966 році відбувся вечір з нагоди 50-річчя (лише!) від дня смерті Івана Яковича Франка, на якому був присутній його син Тарас. Апофеозом цього пам'ятного вечора стало перше публічне читання в Києві поеми «Похорон» у виконанні неперевершеного читця Святослава Максимчука. Хто-хто, а він, львів'янин, зумів так донести сердечний біль та віртуозний стиль Івана Франка, що присутні в залі були просто приголомшені величчю нашого світоча і в його особі тоді ще мало-званої нами української літератури.

Антураж, наявний у поемі «Похорон» як відображення тодішньої епохи, нині, ясна річ, змінився. Князі й графи тепер перевтілилися в олігархів, аристократами себе вважають потомственні табачники, «нашу страну Україну» від націоналістів, і насамперед галичан, захищають колесниченки (наразі це прізвище нагадує радше не про корисний колись фах, а про тортури інквізиції).

Уже не армія повсталого народу (як у Франка), а опозиція зазнає поразки і звинувачує в цьому вождя Майдану за «зраду». І політичну смерть його сприймає не як особисту драму провідника, а як черговий дзвінок для «ще не вмерлої України». Але ж є питання і до «мас», до тієї частини народу, який на майдан не ходив, досі не терпить слова «нація» й байдуже ставиться до рідного слова, продає свій голос за кіло гречки, «масово» скуповує російськомовну пресу та все бідкається про господарські невдачі через «ледачого керівника».

А скільки ж навітшалися носії «економічного прогресу» кпинами з хлопських захоплень бджільництвом та етнографічним збиральництвом ненависного селянина, який посмів іще згадати про Голодомор. Геніальність Івана Франка в тому й полягає, що він в уяві розіграв і проаналізував ситуацію, яка історично здійснилася через півстоліття. Повстанці УПА вели програшну боротьбу, але в ній ті плебеї, яких так зневажало сучасне Франкові інородне панство, таки перетворилися на героїв, якими хотів їх бачити Мирон. Марно стараються совкові нащадки – неможливо знеславити людей, які нічого собі власне не здобули, а життя віддали за Україну.

Слід наголосити, що поема «Похорон» не публіцистичний памфлет, а високохудожній твір. Уся друга частина його – візія втіленої у похмуру картину політичної смерті Мирона, вбитого «не мечем, а словом, що пихою злою диха». Казковий бал закінчується рівно опівночі, далі, як і в сюжеті «Попелюшки», від-

буваються незворотні метаморфози. Мирон роздвоюється – один живе, другий умирає. Виникає фантастичне видиво – грандіозна мовчазна нічна процесія похорону народного героя. І, що характерно, в ній ідуть уже не повсталі селяки, а справжня армія – піхота, кавалерія, котяться гармати, йдуть генерали, офіцери, піп, полкова музика. Несуть хоругви, білі мундири і зброю у крові.

Треба сказати, що у геніальних митців бувають пророчі сни. Ще у 1890 році, за 7 літ до написання поеми, 34-річному Франкові (Т.Шевченко написав «Заповіт» у 31 рік) наснився сон (очевидно, під впливом прочитаного), в якому він живим цілував себе мертвого в труні, і під час того поцілунку з очей і рота мерця текла кров. До певного часу це марення забулося і от сплигло у драматичний 41-й рік життя, коли плебеї духом високородні і плебеї з поведінки – звичайні земляки – накинулися разом, намагаючись і його, Франка, трактувати як плебея, зважаючи на сільське походження. «Ні, – каже Мирон (Франко) ще на балу, – я аристократ! З плебейством я воюю без упину, таким родився і таким загину».

За сюжетом, на вулиці Мирон дізнається, що в труні несуть його двійника, і вже біля погребальної ями чує поминальний виступ військовика. Ховаємо, за його словами, «товариша у боротьбі за волю, будівника, що клав величний храм будущини» і згинув не як самовбивця, а від рук зрадника. Кінчається обряд прощання. Доходить черга до останнього – живого Мирона, геть схожого на того, що в труні. «— Цілуй! – реве народ...» Він цілує, і одразу ж, як у давнішньому сні, «з очей і уст пустилась кров плисти». В цей момент живого Мирона оголосили вбивцею того, що перед ним лежить в труні. Короткий суд ухвалив їх поховати разом. Живого кинули в могилу й загребли.

Такі страхіння уявляв собі Іван Франко 1897 року, це він пережив. Що вражає найбільше, то це обставини реальної його смерті і похорону в 1916 році. Він помер самотнім у жахливих злиднях. Ще 1914 року витратив свої заощадження на видання невідомої драми А.Міцкевича (насправді йому не належної), спокутуючи цим перед духом великого поета за свій памфлет 17-річної давності.

Того ж 1914 року мусив на певний час піти з власної хати, бо до його садиби на постій призначили 200 солдат загарбницької царської армії. Деякий час він лікувався у шпиталі Січових стрільців, у яких служив його другий син Петро. Січовики вважали Франка своїм хрещеним батьком, бо він був ініціатором створення українського війська (це роль Мирона).

У трагічний час смерті батька Петро був на фронті (старший син Андрій помер давніше). Першим побачив небіжчика приятель, польський літературознавець Генріх Бігеляйзен. Лежав на соломі, покритий старим простирадлом.

В епілозі до поеми приятелі Мирона знайшли його другого дня на цвинтарі простудженим, бо він «лише нічну сорочку мав на собі». Так помирав і український геній, хто за життя називав себе Мироном (від грецького міро – мир). Не хочеться вірити, але свідки одностайні: не було в чому ховати покійника. Зверніть увагу на промовисту деталь. Вишиту сорочку (ознаку українця!) принесла Герміна, дружина померлого рік тому (в 1915 році) Володимира Шухевича – видатного галицько-українського етнографа. У тій вишиваній сорочці Шухевича він і був похований. Хіба ж це не символічно!

Похорон І.Франка почався о 8-ій годині вечора, а закінчився мало не вночі, о 10-й (що знову нагадує нічне поховання Мирона). Купити землю не було за що. Довелося підзахоронювати тимчасово у спільну яму, розраховану на 6 чоловік. Тільки на 10-ті роковини, у 1926 році, після всього трагічного і героїчного, що відбулося в Східній Галичині і Східній Україні в буремні 1917—1922 роки, з трудом розпізнану труну Велетня української літератури було перепоховано там, де нині стоїть пам'ятник Каменяреві.

Львівський університет, куди доктора наук Івана Франка, що претендував на кафедру, не пустили викладати навіть на посаду доцента, нині має його ім'я, як і Державний академічний оперний театр у Львові, як і місто Івано-Франківськ. Минає страдницьке мирське життя, триває вічне – духовне.

Студенти Чернівецького національного університету

УКРАЇНСЬКИЙ СКАУТСЬКИЙ РУХ: ПОШУК НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Проблема витоків і пошуку національної ідентичності українського скаутського руху, який одержав назву «Пласт», що виникла в Галичині 1911 р., є вихідною і кардинальною при вивченні його ролі та значення у вихованні зростаючого покоління. Досвід становлення світового скаутингу дозволяє умовно виокремити в ньому чотири ідейно-теоретичні моделі, які тією чи іншою мірою впливали й адаптовувалися при розробці ідеологічних та організаційних засад «Пласту».

Першу називають «індіанською» або «лісовим скаутенгом». Її творцем став популярний письменник-натураліст, худржник-аніمالіст Ернест Сетон-Томпсон (1860–1946). Широку славу йому принесла перша збірка «Тварини, яких я знав» (1898) і наступні оповідання про таємниці тваринного світу. Суть його оригінальних філософсько-педагогічних поглядів полягає в ідеї виховання серед природи та пізнанні через неї усього буття. Спершу вона апробовувалася у створених ним гуртках «Індіанські хлопці», «Знавці лісу». Коли ж подібні організації здобули популярність і стали ширитися континентом, 1906 р. Сетон-Томпсон заснував «Лісову школу Америки» для підготовки виховників. Значущість його творчої спадщини і практичного досвіду полягають у тому, що за будь-яких модифікацій теорії, ідеології і практики світового скаутингу такі «природо творчі» засади залишилися його наріжними першоджерелом і складником.

Друга модель – «англійська, «байденпауелльська» («класична») – стала фундаментальною основою розвитку світового скаутського руху. Говорячи про її творця - англійського генерала Роберта Байдена Пауелла оф Гілвел (1857–1941) рр.; скаутська псевдо «Бі-Пі»), частина дослідників не зовсім виправдано пов'язують виникнення його виховної теорії лише з англо-руською війною 1899–1902 рр. Першоджерелом формування його поглядів була таж сама ідея - мистецтво виживання серед природи як першооснови всебічного формування особистості. Це впливає і з його книги «Скаутинг для хлопців» (1908), що зазнала безліч перевидань на близько 35 мовах світу. Будучи знайомим з ідеями Сетона-Томпсона, Байден-Пауелл розпочав її з переповідання твору Джозефа Редьярда Кіплінга про Кіма - сина сержанта ірландського полку в Індії, який, засвоївши мову і звичаї тубільців, прислужився своїй батьківщині як ушавлений розвідник. Думки і прагнення генерала щодо виховання нової генерації молоді сформувалися за юнацьких

років, проведених серед природи, через загартовування і здобуття досвіду самовиживання, що став неоціненним під час майбутньої військової служби.

Здобувши популярність у Великій Британії, впродовж передвоєнних років скаутська виховна система поширилася країнами Європи. При цьому її первісні ідеї зазнали трансформації, позаяк кожна нація пристосувала їх до своїх національних потреб, надаючи їм нового ідеологічного змісту та організаційно-теоретичних форм і принципів. Так виникла третя модель - «мілітарний» («провійський») скаутинг. Вона була притаманна як великим державам, що виношували експансіоністські плани, так і «малим» націям, що побачили в ньому засіб для внутрішньої консолідації, захисту від асиміляції. Різного рівня мілітаризації зазнали скаутські організації Німеччини, Італії, Франції, Росії, США, Бельгії, Польщі, а також Чехії, Норвегії, Японії, Китаї, де мали безліч національних особливостей. У 1911–1913 рр. первісні романтичні ідеали «класичного» скаутингу відходять на задній план, цю привабливу виховну модель прагнули використати в підготовці рекрутів для 1968 рр., пластовий псевдонім «Дріт») долучитися до поширення «нового виду спорту», заснувавши при Головній академічній гімназії ще одну скаутську організацію, якій судилося відіграти особливу, найвизначнішу роль в історії українського скаутингу. Розробляючи теоретичні питання роботи з молоддю, він у низці статей під заголовком «З думок чудака», уміщених у часописі «Діло», а також у публікаціях у журналі «Наша школа» виступив з критикою пануючих у школі «формалістичних методів», бо вона повинна не лише вчити, а й виховуват. Публікації викликали живий інтерес в українському освітянському середовищі.

Грунтовно простудіювавши праці Р. Байден-Пауелла, А. Малковського й інших теоретиків скаутингу та узагальнивши досвід європейських скаутських організацій, особливо польських гарцежей, О. Тисовський виклав свою оригінальну теорію і практику українського національного скаутингу, тож він по праву вважається його головним «фундатором» й «ідеологом». Уже у звіті Академічної гімназії за 1912 р. надруковано текст підручника «Дрота» «Пласт», укладеного за допомогою відомих педагогів І. Боберського та В. Радзикевича. Наступного року коштом «Сокола-Батька» він з'явився у книжковому варіанті. Автентична назва і зміст підручника «Пласт «Skauting for Boys» в українських школах» засвідчують, що її основу становила книга Байден-Пауелла з інтерпретаціями, що адаптовували теорію і методу англійського скаутингу до становища української молоді, розвитку національного шкільництва Галичини за передвоєнного періоду.

За згоди з дирекцією Головної академічної гімназії із числа її учнів сфор-

мували скаутську дружину, що будувала вишкіл на засадах англійського скаутингу, а в ідейному вихованні опиралася на традиції запорозького козацтва. На основі розроблених О. Тисовським вимог 12 квітня 1912 р. близько 40 її членів склали перший іспит та прийняли Пластову Присягу. Ця подія вважається днем народження українського «Пласту». З вибухом Першої світової війни «Пласт» у гімназії та інших навчальних закладах Галичини занепадає.

Третім осередком українського скаутського руху став заснований восени 1911 р. таємний гурток Івана Чмоли - студента філософського факультету Львівського університету, його річна діяльність, на відміну від двох попередніх, не мала подальшої перспективи, але дала унікальний досвід побудови національною скаутингу на «мілітарній» основі. До нього входили студенти університету, учні середніх шкіл - Головної академічної гімназії, Головної державної семінарії Жіночої семінарії УПТ, Торговельної школи та Семінарії СС Василянків. З присутніх на установчих зборах 50 осіб до організації вписалося 30, а з активних членів залишилося лише 20. Зі скупих відомостей про цей осередок робимо висновок, що його засновник був знайомий із теорією англійського скаутингу, але, наголошуючи на потребі заснування такої організації «у нас», зазначав, що вона не може бути «забавою», а повинна стати основою українського війська.

До програми діяльності гуртка входили як описані Байден-Пауеллом скаутські вправи, що формували вміння і навички, потрібні для армійської служби, так і суто військові: «сигналізування», «стеження», «в'язання вузлів», таборування, азбука Морзе, картографія, стройова підготовка, стріляння з кріса і револьвера тощо. Одностроїв не мали, але було необхідне спорядження: шатра, казани, наплечники, мали, ремені. Також вивчали військову теорію, проводили ідейно-патріотичний вишкіл, складали іспити. Члени організації визнавали, що в ній здійснювалася «більше військова», ніж скаутська підготовка.

У деяких історико-педагогічних працях також описується явище існування «стрілецького», «мазепинського» та інших специфічних виявів української моделі «мілітарного» «Пласту». Ідеться про використання скаутських форм і методів виховання в різного роду молодіжних організаціях, зокрема сокільських, січових, студентських товариствах, які напередодні Першої світової війни вели активну військовопідготовчу роботу. Вони засвідчили універсальність та ефективність пластової методики, придатної для виховання моральних і громадянських чеснот, фізичних якостей особи, необхідних як у мирний, так і військовий часи.

На тлі таких організаційних заходів у громадських колах і на сторінках часописів «Діло», «Наша школа» за участі відомих діячів і освітян, зокрема

Михайла Грушевського, Івана Боберського, Василя Панейка, та студентства точилася дискусія щодо змісту англійського скаутингу як виховної системи та можливостей використання його у вихованні українського юнацтва.

Одним з її наслідків стала поява назви «Пласт», яка не лише формально номінує українську скаутську організацію, а й у концентрованому вигляді відображає її національну сутність засвідчує пошуки шляхів поєднання загальноскаутської ідеї з національними ідеалами, цінностями, прагненнями. А вони передусім пов'язані з козацтвом та Запорізькою Січчю, які стали головними символами української ідентичності, самобутності й невичерпним духовним джерелом боротьби за незалежність. Такими мотивами керувався П. Франко, який у грудневій 1911 р. статті, пишучи про намір створити відділ пластунів і повести їх у гори, відразу пов'язав їх із чорноморськими козаками, що також називалися «пластунами». Вони несли розвідувальну та сторожову службу на Кавказі й ушавилися під час численних військових дій.

У розгорнутому вигляді ідейно-теоретичні засади українського скаутингу О. Тисовський виклав у книзі «Життя в Пласті», що з'явилася 1921 р. Її лише умовно можна вважати перевиданням брошури 1913 р., позаяк вона подає модернізовані розширені інтерпретації проблеми. Це була повноцінна україноцентрична концепція скаутингу, яка ставила «Пласт» у рівень з національними скаутськими моделями інших європейських народів. Вона врахувала довоєнний досвід ведення пластових гуртків та ідейно-світоглядні віяння воєнно-революційної доби. Її формування зумовлювали і такі суб'єктивні обставини, як моральний і національний світогляд «Дрота», його родинне й соціальне оточення тощо.

Модель українського скаутингу ввібрала кращі здобутки педагогічної думки, містила елементи народної педагогіки й була наскрізь просякнута ідеями козакофільства. На перше місце в ній висувалися завдання формування моральних і громадянських чеснот та готовності до професійного й громадського життя. Такі акценти у поєднанні із загальноскаутською теорією і виховною методикою надавали їй оригінальності й відносної цілісності. Отже, скаутська виховна система посідає своє окреме місце в історії розвитку української національної педагогіки.

Одночасна поява трьох згаданих пластових осередків засвідчує, що, поперше, скаутська ідея потрапила і знайшла реалізацію на західноукраїнських землях саме за того часу, коли вона переживала чи не найбільше піднесення серед європейських народів. По-друге, вона торувала шлях, синтезуючи загальні засади і різні моделі скаутингу, які адаптувалися, прилаштовувалися до

завдань виховання української молоді та її підготовки до подальшої боротьби за державну незалежність українського народу. Таким чином, П. Франко головне покликання «Пласту» вбачав у фізичному вихованні й загартуванні духу і тіла через мандрівництво та ігри (за «Бі-Пі» «малі ігри»). Педагог-новатор О. Тисовський прагнув прищепити «класичну» байден-пауелльську модель скаутингу із акцентом на її морально-етичну спрямованість та самовиховний і самодисциплінуючий потенціал. Гурток І. Чмоли й до певної міри згадувані сокільсько-січові організації репрезентували варіант «українського мілітарного скаутингу», який не мав перспектив у пластовому русі, але став одним із символів новітнього відродження національної військової сили. Ці організації гуртували різних за віком дітей та молодь: наймолодших (12–15 років) - в Головній академічній гімназії; у її філії – 15–18-річних юнаків і дівчат; у гуртку І. Чмоли - студентів і гімназистів 18–21-ти років. Вони відображали пріоритети виховного процесу, коли з віком зростала значущість ідейно-політичного вишколу, а суто скаутське виховання відсувалося на задній план.

Висновки. Таким чином, напередодні Першої світової війни загалом завершився процес національної самоідентифікації української скаутської організації. Його визначальним тереном стала Галичина, передусім Львів, хоча пластові частини існували в інших провінційних містах краю. Вони створювалися за ініціативи вчителів і громадських діячів при місцевих гімназіях та розпочинали самовишкіл за польськими чи австрійськими скаутськими підручними, а з 1913 р. переходили на книгу «Дрота» «Пласт». У цей час українська молодь остаточно вийшла з австрійських скаутських відділів, до яких належала у 1910–1911 рр. Для порівняння, відзначимо, що на українських землях у складі Російської імперії скаутський рух також розгортався переважно на засадах байден-пауелльського вчення і за згоди з органами освіти утверджувався у формі середньошкільних організацій. Однак, на відміну від Галичини, де скаутська ідея модернізовувалася відповідно до національних інтересів українства та наروшування його націотворчої і «мілітарної» сили, у Наддніпрянщині дружини і загони «юних розвідників» залишалися складником імперського скаутського руху й не виявляли своєї окремішності. Кристалізація національних ідейно-світоглядних засад українського «Пласту» продовжувалася у 1920-х роках під час перебування Галичини у складі Польщі. Саме ця його модель розвинулася в українському зарубіжжі та відродилася за умов новітньої державної незалежності України, щоб стати одним із потужних чинників ідейного, морального, фізичного виховання зростаючого покоління.

Ірина Дідик

ЧОМУ ГОГОЛЯ ТРЕБА ПЕРЕКЛАДАТИ УКРАЇНСЬКОЮ?

Декілька слів побічникам російсько-культурного універсализму

Святкові дні з телевізійного погляду виявилися майже зовсім пустопо-
рожніми. З року в рік одні й ті самі новорічні вечори, програми, одні й ті
самі «зірки», список яких не змінюється мало не десять років. Щоправда,
дещо намітилося на майбутнє. Наприклад, Перший національний дедалі
більше визначається в ролі кінотеатру радянського фільму, де неподіль-
но царює не найкращого гатунку радянський кінематограф (найкращий
можна й подивитися), розрахований на виховання й сприйняття «простих
радянських людей». А от місце кінотеатру сучасного російського фільму
застопив за собою ICTV. Зважаючи на цю ситуацію, виникає необхідність
створення хоча б одного телеканалу, орієнтованого на Україну, на її цін-
ності, історію та культуру, каналу загальнодоступного, без політичної ак-
центуальності, але де всі охочі могли б відчувати спільність зі своєю краї-
ною. Навряд чи з функцією такої української присутності в телепросторі
впорається «5-й», який втратив свою колишню енергетику. І навіть «ТВі»,
покликаний бути гостро політичним, що в нього непогано виходить. А кан-
нал «Культура» дуже бідно фінансується, тому важко вимагати від нього
виходу на якісь вражаючі проекти. Український телеглядач потребує укра-
їнських серіалів, фільмів про своє, а не чуже життя, але тільки не в тих
дистильованих творіннях, що виробляються інколи в нас для прокату на
всьому просторі СНД і жодного відбитку місця й часу, жодних слідів похо-
дження в собі не несуть. А за ці 20 років в Україні сталися епохальні зміни
(і на національному рівні, й на рівні кожної сім'ї), що вимагають свого
екранного осмислення та переживання.

Серед густого телевізійного шлаку, що нічого не дає ні розуму, ні сер-
цю, а лише нав'язливо розважає з якоюсь штучною надривно-істеричною
веселістю, запам'яталася лише чергова програма Яна Табачника на каналі
«КРТ» «Честь маю запросити». Цього разу його гостем був відомий те-
атральний діяч, головний режисер російського драматичного театру іме-
ні Лесі Українки в Києві Михайло Резникович. Далеко не всі телезустрічі
Я.Табачника однаково цікаві, та й сам Ян Петрович - людина вельми своє-
рідна, але зустріч з М.Резниковичем дала чимало інформації для розду-
мів. Спочатку метри говорили про життя та театр. Потім господар змінив
тему й запитав гостя, а чи не заважає йому його національність очолювати

російський театр. Гість здивувався, але відповів, що не заважає. Тоді Ян Петрович з лукавою провокативністю поставив «коронне запитання»: «А український не заважала б?» М.Резникович терпляче пояснив, що, напевно, ні, й перейшов на українську, продемонструвавши добре володіння. Але на обличчі ведучого була написана глибока недовіра. Потім він повідав про безліч бід, які особисто йому довелося пережити за радянських часів у зв'язку з його «інвалідністю 5-ї групи» (натяк на відому графу в радянських анкетах). Найбільш вражаюче в усьому цьому те, що сумні спогади про дискримінацію в СРСР у однієї й тієї ж людини можуть чудово уживатися з ностальгією за Радянським Союзом і гіркими зітханнями: «Яку велику країну ми втратили!» До речі, Михайло Резникович виголосив цікаву фразу: «Я людина російської культури», що абсолютно повторює фразу Йосипа Сталіна, коли тому треба було визначитися з власною ідентичністю. Для Сталіна фраза була своєрідним вибаченням за його походження перед етнічною більшістю СРСР. Покійна Світлана Аллілуєва згадувала, що коли до кремлівської квартири батька прийшли земляки й співали грузинських пісень, брат Василь сказав їй потайки: «А ти знаєш, наш тато в молодості теж був грузином». Нарешті, Ян Петрович підкинув типове для «людей російської культури» в Україні питання про «страшенні страждання» російської мови, вочевидь під гнітом «людей української культури».

Михайло Резникович, усупереч очікуванням Табачника, не пожвавив, але висловив здивування: навіщо перекладати Гоголя українською мовою? Це, у свою чергу, страшенно здивувало автора цих рядків. А чому не перекладати? Сьогодні навіть священний Коран з арабської перекладають іншими мовами, і це вже не вважається блюзнірством, як колись, коли російський переклад імператорського академіка Крачковського викликав протести з боку деяких мусульманських країн. Наскільки мені відомо, проводиться робота з перекладу Корану українською. То чому ж російськомовні тексти нащадка козачого полковника Остапа Гоголя не можна перекласти його рідною мовою? Я не кажу вже про те, що будь-яка людина, котра вільно володіє й російською, й українською мовами, читаючи «Тараса Бульбу» й «Вечори на хуторі поблизу Диканьки», не може позбавитися відчуття, що це переклад з української, добрий авторизований переклад. Сучасні процеси культурної глобалізації якраз і вимагають перекладати якомога більше, й головною фігурою цих процесів має стати перекладач, що транслює смисли від однієї культури до іншої, а не уніфікатор, який заганяє нас до спільної псевдокультурної казарми. Неприйняття

українських перекладів Гоголя йде від одновимірно-шкільного сприйняття його творчості, коли від нього відсікається все конфліктне, проблематичне, внутрішньо-суперечливе. Особливо той факт, що в російську культуру Гоголь прийшов не «голим», а з чималим багажем української культури. Саме це мав на увазі професор М.Петров, коли писав у статті «Южнорусский элемент в ранних произведениях Гоголя»: «Вечера»... и «Миргород» с «Тарасом Бульбой» воспринимались современниками и критикой как произведения украинской литературы» («Памяти Гоголя», Київ, 1902).

Гоголь дуже важко й болісно вrostав у російське життя. Інша природа, інший клімат, інші люди - все це було тяжким випробуванням для тонкої, ранимої натури. Він багато разів поривався повернутися до України, свого часу клопотав про професорську посаду в нещодавно відкритому Київському університеті Святого Володимира. Внутрішня неприкаяність, відчуття своєї чужості на півночі проривалися в листах. У листі В.Жуковському (24.02. 1839 р.) він пише: «Какое странное мое существование в России! Какой тяжелый сон! О, если бы быстрее проснуться!» У листі до матері Гоголь писав: «Никакой дух не блесит в народе, все служащие да должностные, все толкуют о своих департаментах да коллегиях, все погрязло в бездельных ничтожных трудах, в которых бесплодно издерживается жизнь их».

Петербург був для нього холодним, бездушним центром імперії, символом поліцейсько-бюрократичної держави, такої далекої від духу його Батьківщини. Багато що в творчості Гоголя - це реакція українця на іншу культуру, інший менталітет, інший тип особистості. Гоголь побачив так багато в російському житті, чого не помічали самі великороси, тому що «зі сторони видніше». А він дивився на Росію саме «зі сторони». Це зацікавлений погляд чужака, доброзичливого, в чомусь близького, але все-таки чужака. Російський літературознавець і історик С.Венгеров писав: «Звучит, в самом деле, чем-то безмерно-парадоксальным, что автор «Ревизора» и «Мертвых душ», в которых отразилась, говоря установившимся шаблоном, «вся Россия», на самом деле воочию эту самую «Россию», можно прямо сказать, никогда не видел... Знал Гоголь только Малороссию и Петербург. Великорусский же быт, «Россию», русскую провинцию, доподлинную русскую жизнь он не только никогда не наблюдал, но даже и возможности наблюдать не имел... В эпоху создания «Ревизора» и «Мертвых душ» ... Гоголь, сидя в зкипаже, провел в доподлинной России около 50 дней...»

С.Венгеров також звертав увагу на ставлення Гоголя до Росії й України, проявлене в його творах:

«Самое малороссийское в Гоголе, отчасти уже подмеченное Аполлоном Григорьевым, - общее отношение к русской действительности. Ведь у Гоголя ни капельки любви к той жизни, которую он так беспощадно изобразил... О Гоголе можно определенно сказать, что он горячо и пламенно не любил ни русских людей, ни русской природы. А вот для Малороссии, для малорусского быта, для малорусской природы, для малорусской истории, для Тараса Бульбы Гоголь имел в сердце неиссякаемый родник любви и снисходительности. Украину Гоголь окутал поэтическим флером, а Россия для него одна лишь мерзость запустения, мертвое царство мертвых душ. Гоголь относился к русской действительности прямо как иностранец. Малороссийское мироощущение, если можно так выразиться, настолько органически засело в Гоголе, что то небольшое специфически русское, которое было ему знакомо, запечатлевалось в его изображении не столько как художественная эмоция, сколько как этнографическая картина».

Російська столиця Гоголя пригнічувала. Це місто «парадов, чиновників, диких северних ночей, блеска и низкой беспросветности» було для нього ворожим і нестерпно тоскним.

Фактично Петербург Гоголя - це антипод пушкінського Петербурга. Від Гоголівського інстинктивного неприйняття Петербурга один крок до слів Достоевського: «Петербургу быть пусту!» Гоголь постійно протиставляє його своєму «древнему прекрасному Києву» з його Дніпром, живописними кручами, княжими курганами. І все це для нього не просто пейзаж, а духовний образ покинутої Вітчизни. Не треба бути глибоким літературознавцем, щоб зрозуміти, де воістину була душа праправнука козачого полковника Остапа Гоголя. Порівняйте українські оповідання Миколи Васильовича з описами російської дійсності. Де тут славні витязі, де яскраві, драматичні характери? Їх немає. А є пригноблені, принижені, духовно нерозвинені, вульгарні, забиті герої «Мертвих душ».

Ось що писав про це Олександр Герцен: «По мере того, как Гоголь выходил из Малороссии и близился к средней России, исчезали наивные и прелестные образы. Нет более... героя вроде Тараса Бульбы... С московским небом все становится в нем мрачно, пасмурно, враждебно». А ось і сам Гоголь про російську історію, народну творчість, природу: «Русская история только со времени последнего ее направления при императорах приобретает яркую живость; до того характер народа в большинстве был бесцветным, разнообразие страстей ему мало было известно».

Але Микола Васильович з ніжністю описує природу України, де «разнообразная природа стала выдумщицей: где раскинула степи прекрасные, вольные, с многим количеством трав почти гигантского роста, часто неожиданно среди них перекинула косогор, одетый дикими вишнями, черешнями, или бросила долину, всю в цветах, и по всем вертким лентам речек разбросала прекрасные пейзажи, протянула на всю длину Днепр с ненасытными порогами, с величавыми гористыми берегами и необъятными лугами, все это согрела умеренным дыханием юга».

Але природа російська, і тон письменника відразу ж міняється: «... местоположение однообразно ровное, и почти везде болотистое, натканное печальными елями и соснами, выказывает не жизнь, живую, исполненную движением, но какое-то прозябание, что уязвляет душу».

Російський письменник В.Вересаєв стверджував, що Гоголь був самим собою, лише спілкуючись із земляками: «с ними он говорил так пылко и вдохновенно, как ни разу не говорил с кем-нибудь из великороссов» (В.Вересаєв «Гоголь в жизни», М., 1933, с.392).

Через «Мертві душі» на Гоголя озброїлося все освічене російське товариство. К.Аксаков у листі до Гоголя писав: «Русь, куда несешься ты, сама не знаешь, не даешь ответа». Інші - зі сльозами на очах у цілковитому відчаї: вони говорять, що той не росіянин, у кого серце не обливається кров'ю, коли дивишся на безрадісне становище, вони говорять: «Гоголь не любить Росію: подивіться, яка прекрасна Малоросія і яка Росія, - додають: - Зауважте, що сама природа Росії не помилювана, й погода навіть уся мокра та брудна». Ситуація була досить простою та трагічною. Геніальний українець приїхав до Росії й описав те, що побачив. Опис був вельми некомпліментарним і образив усіх російських патріотів.

Гоголя слід перекладати українською хоча б тому, що багато колізій його життя в Росії пов'язано з тим, що й там він (подеколи всупереч власній волі) залишався «людиною української культури». Перекладаючи Гоголя мовою його Батьківщини, ми повертаємо генія Україні. Про Гоголя сперечалися, сперечаються й ще багато сперечатимуться в Україні та Росії. Але є один примітний факт: 1952 рік, ще ведуть бої загони УПА в лісах Волині й у Карпатах, іще живий кривавий генералісимум, а в Москві виходить повне академічне видання творів Гоголя. У дев'ятому томі опубліковано статтю «Размышления Мазепи», в якій Гоголь з повним розумінням поставився до політичної позиції українського гетьмана, написавши :«... .свободолюбивая нация имела

свое самобытное государство с демократическим казачьим строем и хотела и далее жить в своей суверенной державе». Дивна перекличка українських поколінь через століття! Який боєць УПА не підписався б під цими словами класика російської літератури?

Дивно, проте, чому в студії Яна Табачника порекомендували не перекладати українською лише Гоголя, забувши про Пушкіна? Російська телезірка Володимир Познер кілька років тому дуже обурювався тим, що в Україні Пушкіна наважилися перекласти й пов'язував це з «підступами» нинішніх «націоналістичних кіл» нашої країни. Але Познер запізнився. Пушкін українською зазвучав іще за часів Максима Рильського та Павла Тичини. До речі, за декілька днів до телебесіди Табачника з Резниковичем Віталій Коротич на Першому національному зібрав Леоніда Кравчука, Богдана Ступку, Івана Драча та Дмитра Гнатюка поговорити про насущне. Серед іншого Богдан Ступка розповів, як свого часу він читав український переклад «Євгенія Онегіна», зроблений Максимом Рильським, послові Росії Віктору Черномирдіну. Як стверджував Б.Ступка, Віктор Степанович, послухавши, з властивою йому безпосередністю й експресією сказав слова, які багато одноплемінників йому ніколи не пробають: «Та це ж навіть краще, ніж російською!» Про це можна сперечатися, але геніальність Максима Рильського як перекладача безперечна. Ну, й кому, запитаю я учасників бесіди в студії каналу «КРТ», стало гірше від того, що Гоголь і Пушкін зазвучали українською?

«Людяма російської культури» не зайве розуміти, що вона є дуже важливою й цікавою частиною світової, але лише частиною, а не універсальним заміником її. І не може російська культура замінити українцям або будь-якому іншому народові всю повноту світової. Здається, саме подібні умонастрої прибічників тотального російсько-культурного універсалізму спровокували знаменитий бунт Миколи Хвильового з його «Геть від Москви!» та орієнтацією на психологічну Європу...

Ігор Лосєв

ХТО Ж ПРАЦЮВАТИМЕ ЗАВТРА ?

У ряді розвинених країн підготовка висококваліфікованого робітника триває 14–15 років (разом з навчанням у загальноосвітній школі). Окрім продовження строків навчання тут забезпечують гуманізацію та гуманітаризацію профтехосвіти. Чи відповідає цим світовим тенденціям діяльність державних органів нашої країни, покликаних турбуватись про підготовку висококваліфікованих трудівників? Якщо ж оцінювати, виходячи з аналізу реального стану професійної освіти в Україні в сучасних умовах, то, на превеликий жаль, не відповідає.

Шкода, що наші «влада імуці» не визнають простої істини: професійна освіта – це інвестиції в майбутнє. Саме вона стала лейтмотивом при вирішенні питань професійної підготовки молоді в Німеччині, де, до речі, вже давно прийнято закон про професійну освіту. Цивілізована держава не може, не має права кинути молодь на ринок праці професійно не підготовленою.

Вже який рік говорять про необхідність прийняття закону про «Професійно-технічну освіту», а матеріально-технічну базу профтехосвіти продовжують розтягувати. Різні владні структури намагаються відхопити чималий шмат того, що створювалось роками за державні й недержавні асигнування зусиллями кількох поколінь учнів, майстрів виробничого навчання і педагогів. Чи не трапиться так, що цей закон буде прийнято тоді, коли вже всю профтехосвіту буде поруйновано...

Пройдуть важкі часи, запрацюють усі галузі промислового і сільськогосподарського виробництва. Але без висококваліфікованих робітничих кадрів обійтись не зможе жодна галузь. Ось чому ні в якому разі не можна допустити руйнування матеріальної бази ПТУ, її розбазарювання.

Слід об'єктивно визнати: незважаючи на відсутність належної законодавчої бази, невиконання державними органами своїх зобов'язань перед профтехосвітою на відсутність заробітної плати, стипендії, конштів на харчування – попри все це інженерно-педагогічні колективи ПТУ всіх областей України, м. Києва, АР Крим працюють, намагаються врятувати систему профтехосвіти. Так, тільки у 1995 р. підготовлено 271 тис. кваліфікованих робітників. З них працевлаштовано 232,8 тис.чол. що становить 85,9% від звільної кількості випускників. Підвищується роль профтехосвіти у перепідготовці незайнятого населення. У 1995 р. підготовлено та перепідготовлено за направленням служби зайнятості понад 9,3 тис. чол., що в 1,7 раза більше, ніж у 1994 р.

До речі, якщо служба зайнятості працюватиме на базі навчальних закладів профтехосвіти, тоді від цього користь буде досить вагомою. Саме

по такому шляху пішли в ряді європейських країн, наприклад, у Чехії. Під час роботи міжнародного Конгресу з проблем трансформації професійної освіти в європейських країнах, ми побували в центрі зайнятості. Він розмістився в профтехучилищі приладобудівного профілю Кабінети, лабораторії та майстерні училища використовуються для перепідготовки безробітних, підвищення кваліфікації працюючого населення. Державні кошти не розпорошуються, а направляються на зміцнення матеріальної бази ПТУ, додаткову оплату праці викладачів і майстрів.

Напевно, й нам варто запозичити цей досвід, а не будувати окремо центри зайнятості; не створювати додаткові штати для цієї мети, а використовувати досвідчених майстрів виробничого навчання і викладачів.

Повернемося ще до одного аспекту сьогодення української профтехосвіти. Попри всі труднощі в ній успішно поєднується навчальний процес із ефективною виробничою діяльністю. У 1995 році в майстернях ПТУ було виготовлено продукції на суму понад 458,3 млрд. крб., у тому числі товарів народного споживання на 161,7 млрд. крб., слюсарно-монтажного та іншого інструменту – на 20,1 млрд. крб., 286 одиниць металорізальних верстатів, надано послуг населенню на суму понад 115,9 млрд. крб. Навчальні господарства сільськогосподарських училищ виробили продукції на 917,3 млрд. крб., зокрема 64,5 тис. тонн зерна, 1,3 тис. тонн м'яса, 3,5 тис. тонн молока.

І це - попри всі труднощі. Здавалось би: радіти треба і розвивати навчально-виробничу діяльність в закладах профтехосвіти. Так ні, і тут перепони. Оподаткування душить цю справу. Характерний приклад. Зі сльозами в квітні цього року телефонував у Міністерство освіти України директор одного з профтехучилищ Вінниці: учні разом з майстрами виготовили в навчальних майстернях продукції на 1 млрд. крб. Та вони їх не побачать, оскільки майже весь учнівський мільярд треба віддати на оплату податків.

Недавно у Львові перебувала група працівників професійно - технічних навчальних закладів з Бельгії. Вони були здивовані тим, що держава оподатковує те, що зароблено учнями в процесі навчально-виробничої діяльності. Так не робиться ніде в цивілізованому світі. Ці кошти повинні одержувати ті, хто їх заробив, тобто учні, викладачі.

Система профтехосвіти виконує ще одну важливу функцію в умовах поглиблення кризи. У цьому зв'язку особливої ваги набуває досвід економічно розвинутих країн світу, в яких одним з державних пріоритетів є підтримка, централізоване фінансування тих навчальних закладів, де створюються додаткові навчально-виробничі місця.

Специфіка профтехосвіти вимагає цивілізованого управління цією галуззю, зосередження усіх проблем, пов'язаних з підготовкою і перепідготовкою, підвищенням кваліфікації робітничих кадрів в одному державному відомстві. Йдеться про те, що всі професійні заклади країни повинні бути підпорядковані одному міністерству. Керівництво ж по галузевому чи будь-якому іншому принципу неминуче призведе до розриву єдиної системи народної освіти в країні, зниження рівня загальноосвітньої підготовки, вузьковідомчого, технократичного підходу до системи професійно-технічного навчання.

На кому й чому тримається профтехосвіта України в сучасних умовах? Насамперед, на самовідданих і невтомних директорах багатьох профтехучилищ, талановитих викладачах і майстрах виробничого навчання, які дійсно, за В. О. Сухомлинським, «серця віддають дітям». І в цьому ми ще раз переконались під час проведення науково-практичних конференцій у Львові, Харкові, Білій Церкві Київської області, Вінниці. Справжні скарбниці передового педагогічного досвіду є в Білоцерківському ПТУ № 12, Богуславському ПТУ № 16, Переяслав-Хмельницькому ПТУ № 22 Київської області. Свій творчий почерк мають колективи ВПУ № 20 м. Львова, ПТУ № 4 м. Вінниці, Грицівського вищого художнього професійного училища № 19 Хмельницької області, Андріївського ПТУ № 42 Миколаївської області й багатьох інших.

Якщо держава хоче забезпечити відтворення інтелектуального, духовного потенціалу народу, хоче мати людей будівничих, творців то по-серйозному повинна здійснюватися і державна політика стосовно профосвіти.

**Ничкало Н. Г.,
доктор педагогічних наук, професор.**

За молодіжний рух

АНТОНІЧ І ТИЧИНА АНГЛІЙСЬКОЮ

Вірші наших видатних поетів Богдана-Ігоря Антоновича та Павла Тичини вийшли в поетичній антології у видавництві «Поезія в Університеті Зальцбурга» (PoetryattheUniversityofSalzburg). Це одне з кращих видавництв в царині поезії в англomовному світі. Обох класиків представлено в англійських перекладах Стівена Комарницького, який живе й працює на туманному Альбіоні.

Окрім того, що його рідна мова англійська, Стівен вільно спілкується українською і вже не перший рік заглиблюється в нашу поезію, пропагуючи її серед англomовного населення. Тут доречно сказати про видання перекладів Стівена Комарницького в «МРТ» («Сучасна Поезія в Перекладі»), що є дуже важливою подією для української літератури в плані її прочитання в культурній Європі, адже «МРТ» був і залишається найвпливовішим літературним журналом в Англії.

Стівен Комарницький також активно перекладає сучасних українських поетів. Вірші наших класиків та сучасників у його перекладах, хто володіє англійською, можна читати і в Інтернеті.

Передруковано з газети «Літературна Україна».

Тут знаходилась Центральна Рада

ВСТУПНУ КАМПАНІЮ МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ОБІЦЯЄ ПРОВЕСТИ БЕЗ НОВОВВЕДЕНЬ

А далі умови гри зміняться

*Д.В. Табачник, міністр
освіти, науки, молоді і
спорту*

Умови прийому абітурієнтів до вузів під час вступної кампанії 2012-го, які були затверджені 12 жовтня минулого року, діють і не змінюватимуться. Це вчора під час прес-конференції пообіцяв директор департаменту вищої освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України Ярослав Болюбаш. Більше того, за його словами, держзамовлення цього року становитиме 40% від загальної кількості випускників вишів, які отримають ступінь бакалавра. Тоді як торік ця цифра була на відсоток меншою, а 5–7 років тому становила 32%.

Тож учні одинадцятих класів можуть спокійно продовжувати готуватися до зовнішнього незалежного оцінювання. Ця інформація для тих, хто планує стати студентом чи аспірантом наступного року, а також тих, хто вже навчається у вузі. Мова йтиме про нові проекти закону України «Про вищу освіту», які покликані створити такі умови для українських університетів, щоб навчатися в них було престижно, а диплом визнавали у всьому світі. Нині лише кілька вітчизняних вузів можуть цим похвалитися, зокрема, НТУУ «Київський політехнічний інститут». Проте більшість наших дипломів за кордоном досі вважають «фільчиними грамотами» – їх необхідно так чи інакше підтверджувати. Водночас Україна ще 2005 р. приєдналася до Болонського процесу, який передбачає впровадження європейських стандартів у вищій освіті, і до 2010 р. мала стати його повноправним членом. Тобто: закінчивши вуз в Україні, можна було претендувати на роботу в європейських компаніях. Але до цього нам ще далеко. Ближча студентська проблема, пов'язана з працевлаштуванням, полягає в тому, що дві третини з тих, хто вчився за рахунок держави, потім не можуть знайти роботу за фахом. Тож реформа вищої освіти затягнулася, а всі напрацьовані за останні роки законопроекти в цій галузі так і не стали законами.

Нині у Верховній Раді зареєстровано три такі документи. Один розробили народні депутати Арсеній Яценюк та Леся Оробець, другий – авторства

народного депутата Юрія Мірошниченка і третій – Міністерства освіти і науки, молоді та спорту. На особливу увагу заслуговує останній, бо, з одного боку, до роботи над ним було залучено найбільшеосвітян, а з другого – саме цей проект нині найжорсткіше критикують студентські та громадські організації. Вони переконані, що він обмежує права вузів, залишаючи контроль над ними за міністерством. Студенти навіть погрожують вуличними протестами, якщо чиновники не врахують їхню думку.

Водночас Ярослав Болюбаш переконує, що закон необхідно прийняти негайно. За його словами, сусідні держави беруть сьогодні наших найталановитіших учнів у студенти. Якщо така тенденція збережеться, вітчизняні вузи можуть залишитися без роботи.

Передруковано з газети «Голос України».

РЕЗОЛЮЦІЯ

Міжнародної науково-практичної конференції «Інформаційний простір. Українські реалії»

Учасники Міжнародної науково-практичної конференції «Інформаційний простір. Українські реалії», яка відбулася 8 грудня 2011 року в Києві, заслухавши та обговоривши доповіді провідних науковців, фахівців інформаційної сфери, журналістів, висловлюють занепокоєність станом дотримання в Україні демократичних принципів у сфері інформаційних відносин, забезпечення інформаційних прав і свобод громадян України та українського суспільства в цілому, забезпечення суверенності національного інформаційного простору України.

Учасники конференції констатують:

1. Повноцінно суверенний національний інформаційний простір будь-якої держави – умова її вільного демократичного розвитку, інформаційної безпеки як складової частини національної безпеки в цілому.

2. Засоби масової інформації (комунікації) відіграють принципово важливу роль у становленні та розбудові інститутів громадянського суспільства, демократичної політичної культури, виконують об'єднawчу суспільну функцію комунікатора між суспільством та владою, забезпечують контроль суспільства над органами влади.

3. В Україні формується нова інформаційно-комунікативна система, що зумовлює завдання вирішення комплексу організаційно-правових, політичних, духовно-моральних, етичних та інших проблем, що виникають у процесі становлення й забезпечення належного функціонування національного інформаційного простору.

4. Недостатня увага до проблем інформаційної сфери, кризові явища, що загострились в останні роки, зумовили звуження сегменту інформаційної продукції та послуг вітчизняних виробників у загальній структурі українського інформаційного ринку, падіння накладів друкованих видань, витіснення з національного телерадіопростору продукції власне українських телерадіовиробників, стагнацію базових інформаційних ресурсів, відставання в опануванні сучасних інформаційних технологій.

5. Відсутність системної державної політики в інформаційній сфері, гальмування вирішення актуальних інформаційних проблем, невчасне й неадекватне реагування на інформаційні загрози зумовили узалежнення національного інформаційного простору України від сторонніх чинників,

посилення інформаційного впливу на Україну інших держав та міжнародних структур, що становить загрозу інформаційним правам та інтересам громадян України та українського суспільства в цілому, праву на отримання об'єктивної, повної і достовірної інформації.

6. Необхідною умовою розвитку й забезпечення демократичних суспільств є свобода слова, право на отримання, зберігання, використання та поширення інформації. В Україні спостерігаються тенденції до згортання інформаційних демократичних свобод, що проявляється в монополізації економічно-олігархічними структурами сегментів інформаційного простору, обмеженні доступу журналістів до висвітлення тих чи інших подій, дозуванні офіційної чи замовчуванні суспільно значимої інформації, використання незаконних, в тім числі силових, засобів впливу на засоби масової інформації та їх працівників.

7. Важливою для забезпечення суверенного національного інформаційного простору України залишається продумана мовна політика, яка повинна враховувати мовну ситуацію, що склалася внаслідок багаторічних утисків української мови і мов національних меншин в часи російської імперії та радянської держави. Підтримка української мови як чинника демократичного розвитку та утвердження України у світі – необхідна умова забезпечення державотворення та захисту інформаційних інтересів та потреб усього українського суспільства.

8. Привнесення у медійну сферу нефаховості, непродумана, волюнтаристська кадрова політика державних управлінців в інформаційній сфері призводить до зниження рівня професійності українських медій, конкурентності національного інформаційного продукту, власне до деукраїнізації національного інформаційного простору, що загрожує справжнім державним інтересам в інформаційній сфері.

9. Неналежним залишається стан комунікативних відносин влади і громадських інституцій, суспільства в цілому, причинами чого є відсутність розуміння державними чиновниками важливості суспільного діалогу, пошуку спільних рішень для суспільного блага та забезпечення суспільних інтересів. Ігнорування важливості суспільної комунікації поглиблює розмежування в суспільстві, насамперед – між владою та громадянами України.

У зв'язку із зазначеним конференція вважає за необхідне:

1. Ствердити необхідність розбудови й захисту національного інформаційного простору. Забезпечення вільних та належних умов функціонування засобів масової інформації (комунікації), національних інформаційних ресурсів, інформаційних прав та свобод, розвиток інформаційної інфраструк-

тури має бути наріжним у формуванні державної політики в інформаційній сфері, пріоритетним у суспільних інтересах.

2. Звернути увагу Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Ради національної безпеки та оборони України на необхідність вироблення і життя ефективних правових та організаційних заходів щодо фактичного забезпечення суверенності національного інформаційного простору, інформаційних прав і свобод українських громадян та суспільства в цілому, які передбачали б: створення умов для безумовного забезпечення інформаційних прав і свобод, вільного поширення інформації у суспільстві; створення єдиного державного органу з вироблення та регулювання державної інформаційної політики з компетенціями формування та впровадження високих технологій в інформаційній сфері; внесення необхідних змін у законодавство щодо правового унормування взаємовідносин між редакційними колективами та власниками/засновниками засобів масової інформації(комунікації), зокрема, щодо вироблення та практики реалізації редакційної політики; створення умов для рівних можливостей державного соціального захисту і прав журналістів незалежно від форми власності ЗМІ(К); законодавче унормування інформаційно-частового ресурсу як національного феномену поруч з іншими національними стратегічними ресурсами – надрами, землею, водою, повітрям; ухвалення закону України про цифрове мовлення з урахуванням пріоритетів національних інтересів, чітким окресленням вимог до змістово-творчої концепції мовників, які мають передбачати захист національно-духовних цінностей; завершення у стислі терміни створення Суспільного телебачення та радіо на засадах міжнародного досвіду та рекомендацій; введення в правове поле діяльності новітніх засобів масової інформації, інтернет- та інших електронних видань надання їм відповідного правового статусу; створення державної цільової програми протекціоністських заходів підтримки національних виробників інформаційної теле-, радіо- та друкованої продукції; посилення державної національної та регіональної політики в напрямі безумовного забезпечення державного статусу української мови, її розвитку, як умови української державності, з урахуванням мовних потреб та інтересів національних меншин; вивчення, аналіз і прогноз актуальних проблем інформаційного простору через створення цільових наукових груп із залученням фахівців інформаційної сфери та науковців вищої школи; підтримку громадських організацій інформаційної сфери, введення інституту їхнього офіційного представництва у центральних органах влади; моніторинг звернень професійних журналіст-

ських, наукових та інших професійних організацій з проблем інформаційної сфери та контроль за реагуванням на них; вдосконалення політики кадрового забезпечення засобів масової інформації, що перебувають у сфері управління державою, з врахуванням достатності фахової підготовки претендентів на керівні посади та думки професійних журналістських організацій; розвиток міжнародної інформаційної співпраці з врахуванням національних інтересів, культури та традицій.

3. Підкреслити необхідність подальшого розвитку наукових досліджень проблем національного інформаційного простору, створення сучасних навчальних програм, які б враховували тенденції розвитку інформаційної сфери, необхідність створення системи перепідготовки фахівців інформаційної сфери, яка б гнучко реагувала на зміни в інформаційному середовищі, а також створення широкої просвітницької мережі медіаосвіти громадян України.

4. Закликати усіх журналістів, інших працівників інформаційної сфери, науковців до спільної роботи і координації зусиль для обстоювання й розбудови національного інформаційного простору України.

У кулуарах наукової конференції в Умані

ГОЛОДОМОР, ГЕНОЦИД. УКРАЇНА 1932-1933

Нью-Йорк – Світовий конгрес українців розмістив в Інтернеті петицію, адресовану Президентові України Вікторові Януковичу. «Шановний пане Президенте, – мовиться, зокрема, в листі. – 27 квітня 2010 р. на сесії ПАРЕ Ви заявили, що неправильно й несправедливо визнавати Голодомор геноцидом окремого народу... Ваша заява є порушенням Закону України про Голодомор 1932-33-го рр. Для мене особисто вельми важливо поширення історичних фактів про Україну в країні, де я живу... Я закликаю вас публічно визнати Голодомор актом геноциду проти українського народу...». Нині триває збір підписів під петицією. Кореспондент Радіо Свобода звернувся за коментарем до ініціатора цієї кампанії. Це Стефан Романів, генеральний секретар Світового конгресу українців, голова координаційного комітету у справах Голодомору.

– Ні президент Янукович, ані Табачник, ані зміна законів у Верховній Раді відносно Голодомору не зможуть повернути назад ні годинника, ані часу. Є історична правда, є відкриті архіви, є книги пам'яті. Україна пам'ятає, світ визнає, що Голодомор був геноцидом, тому заява президента Януковича, що був голод в Україні, був Голодомор, але що він не був геноцидом - для нас це було дуже дивно. Тому ми заявили йому і приватно, й офіційно, що ми не поділяємо його думку, що ми будемо її оскаржувати і через нашу петицію. Це лише другий день, як вона стоїть в Інтернеті, а вже маємо понад тисячу підписів із різних країн світу. І через загальне знання про Голодомор це показує Президентові Януковичу, що не всі поділяють його думку... Це (потрібно), щоб поширювати знання про Голодомор, щоб звернути на це увагу Президента. Чи він змінить свою думку, чи ні - це залежить від нього, яким він хоче бути Президентом... Він тоді повинен буде змінити свою заяву... На сьогодні отримали 1800 підписів, а під кінець тижня буде 5 тис. підписів. Президент (Янукович) зробив помилку у своїй позиції. Ніхто не оскаржує, що голод був у різних країнах світу, я вже йому про це кілька разів говорив. Він може запросити й Президента Медведева, і уряд Казахстану, щоб вони з Президентом України підписали заяву, що Голодомор був злочином проти людства, що Сталін це створив і що вони спільно засуджують ці позиції та Сталіна.

– Які взагалі взаємини і чи існують взаємини між Світовим конгресом українців і Президентом Януковичем?

– Конгрес приступив до обговорення справ... У червні ми мали офіційну зустріч з Президентом. Ми представили йому перелік питань, у яких ми не

були з ним згідні. Ми очікували від нього відповідей, і він сказав, що зробить за всіма пунктами. На жаль, ми отримали відповіді (тільки) від Ганни Герман на наші питання і тепер очікуємо, що він відповість не лише на питання Голодомору, а й на такі, як українська мова - державна мова, питання прав людини в Україні, питання НАТО й ряд інших питань. Президент (Янукович) повинен заявити, що він не лише обстоює права людини, він повинен робити рішучі кроки. І якщо СБУ порушує закон, то він мусить звільнити главу СБУ, він повинен звільнити тих чиновників, які завдають шкоди іміджеві України внаслідок порушень національних і людських прав.

– Пане Романів, якщо говорити реалістично, чи є у Вас сподівання, що Ви зможете знайти спільну мову з Президентом Януковичем ?

– Головне – не мовчати. Ми вважаємо, що (Президент) повинен висловити свою думку, він повинен сьогодні ставити на перше місце національні й людські права в Україні, а не лише економічні питання. Це все взаємопов'язане. Є різні можливості співпраці. Президент України має зрозуміти, що Світовий конгрес репрезентує інтереси українців поза Україною. Є різні питання, не лише історичні... Наприклад, заробітчани, котрі виїхали з України. Які закони він мусить впроваджувати, аби заохотити їх повертатися в Україну ? Візьміть малий бізнес, який вимагає відповідного законодавства. Ми бачимо, що преса в Україні цілком інакше подає цю справу, ніж вона є в реальності. Президент України повинен усвідомити, що він є гарантом Конституції України. Світовий конгрес українців вважає, що (Президент) має захищати цю Конституцію, не дозволяти дій, що суперечать їй. Ми не воюємо з українським народом. Діаспора завжди обстоювала Україну, а щодо влади, то ми можемо не погоджуватися з нею.

Передруковано з газети «Українське слово»

*Не забуваємо тих
трагічних днів*

ПОВЕРТАЮЧИСЬ ДО НАДРУКОВАНОГО: З КОГОРТИ НЕСКОРЕНИХ

У № 5(71) «Інформаційно-наукового вісника Академії наук вищої освіти України» була опублікована стаття Львівського вченого Я. Ганіткевича «Київський медичний інститут в окупованому гітлерівцями Києві (1941-1942 рр.)», де йшлося про колектив лікарів, згуртованих у інституті вченими-патріотами О.Лазуренком та Т.Кучеренком, згодом розстріляними в Бабиному Яру (1943 р.). Йшлося-бо в статті про медичну допомогу лікарів інституту О.О.Богомольця населенню і численним підпільникам за вимогою О.Лазуренка та його дочки Олени Лазуренко. Це і стало причиною їх ліквідації окупаційною адміністрацією.

З часу публікації цього матеріалу до редколегії журналу надійшло багато нового матеріалу від родичів тих, кого згадано в статті, а також сучасних викладачів цього вишу.

Ось і зараз редакція отримала цікаві матеріали з далекої Америки. Пише син Петра Семеновича Шидловського, який працював у Київському медичному інституті з 1921 по 1943 рік, пережив весь страх червоної наволочі та окупації Києва в 1941 році і залишився живим.

А прожив Шидловський П.С. складне і дуже трудне життя. Народився 20 грудня 1892 року. Середню освіту одержав у м. Білі, Седлецької, пізніше Холмської губернії, а в 1916 р. закінчив медичний факультет Московського імператорського університету зі ступенем «лікаря з відзнакою».

Під час Першої світової війни був мобілізований до армії як військовий лікар. Після жовтневого перевороту працював у хірургічній клініці університету Ростова-на-Дону. Працюючи, склав іспити на отримання ступеня доктора медицини.

З 1921 по 1943 р. працював у Київському медичному інституті – спочатку асистентом, згодом доцентом і професором хірургії.

То були роки складні для української держави – її науки, освіти, культури. Закінчувалась криваво «українізація» України, відходили в небуття її творці. Самогубством закінчили свій шлях М.Скрипник, М.Хвильовий. Вчені і літератори, як і українські діячі загалом, пережили відомі політичні суди. Цвіт нації загворив у концтаборах, на заслання, виселені. Божеволів режим Кагановича. Все, що тільки було українського на Україні – знищувалося в корені. Люди вмирали з голоду, наспіх організовувались колгоспи. Ловили людей на шахти в Донбас. З України вивозили зерно, вугілля, руду, викачували нафту. Знищувалися культурні пам'ятники, храми перетворювали на склади та інші

підсобні приміщення. Священників розстрілювали, або легше – вивозили на Соловки. Ці роки були жахом для України під мудрим керівництвом таких діячів, як Сталін, Хрущов, Постишев, Каганович. Перетворювалась Україна в тюрму...?, мовою державною стала мова російська. З того часу ненависть до всього більшовицького поселилась в душі професора Шидловського.

Брати з сестрами та мати вченого переїхали на Чернігівщину. Один з братів (Юрій), сільський лікар, був висланий на 25 років, другий Семен – розстріляний за антирадянську діяльність. У 1937 році Петро Семенович захистив дисертацію «Лобні пазухи» на засіданні вченої ради і отримав науковий ступінь доктора медицини. Офіційними опонентами при захисті дисертації були : д.м.н., проф. А.П.Кримов, д.м.н., проф. А.М. Пучковский та д.м.н., проф. М.С.Спирин.

З 1943 року із зрозумілих причин Петро Семенович залишив Київ. Якийсь час проживав у Варшаві: там жив його брат Юрій Семенович. Тут Петро Семенович працював в лікарні, а син Олег навчався в російській школі Протасової. З 1944-по 1945 рр. П.С.Шидловський працював у ортопедичній клініці Братиславського університету. А вже в кінці 1945 року обраний ординарним професором хірургії ІНРРА університету в Мюнхені, де одночасно деканував на медичному факультеті, який публічно сам і відкривав. Здібний, ерудований фахівець, із значним досвідом роботи і повагою численних лікарів, його тоді обрали головою товариства М.І.Пирогова і головним редактором «Бюлетеня» товариства (вийшло в світ десять номерів).

Тепло прийняли доктора німці. Кілька років, проживаючи в Німеччині (в Мюнхені), працював хірургом в шпиталях Айсбурга і Бейрейте, а з 1954 р. переїхав до США. Нові місця, нові люди, треба обирати місце для проживання, націлюватися на роботу.

Проживаючи в Детройті, П.С.Шидловський, глибоко начитаний фахівець, повторно склав складні іспити і одержав ліцензію на право лікарської практики в штатах Род-Айленд і Мічиган.

Через деякий час повсякденною клопіткою роботою, своїми знаннями і вмінням, завоював авторитет хворих і повагу колег по службі. В архіві вченого (до речі, надісланих автору цих рядків) залишилися теплі і численні спогади хворих і багатьох медсестер та співробітників з подякою за турботливе і чуйне ставлення до тих, кого лікував Петро Семенович і з ким працював.

Будучи непосидючим, він в Америці розгорнув широку діяльність: виступав лектором, очолив лікарів м. Мічиган і старіших членів Російської академічної групи і став її представником в штаті Род-Айленд, був членом Конгресу східної діаспори в Детройті, брав участь в роботі з'їзду американ-

ських хірургів. Зробив понад 20 наукових доповідей з різних питань хірургії і опублікував понад 90 наукових праць з хірургії українською, російською, німецькою та англійською мовами, зокрема: «Короткий опис загальної хірургії» (Мюнхен, 1947), «Переливання крові» (Мюнхен, 1954), праці по хірургії: Центральна і периферична нервова система, брюшної порости, патології ендокринної системи, кісткової хірургії, ряд робіт з військово-польової хірургії, судинної системи, а також з гнійної хірургії.

Був Петро Семенович одним із організаторів видання книги проф. П.І.Морозова «Основи оперативної хірургії і топографічної анатомії» (Берлін, 1927). До неї він написав широко передмову.

Доповнив Петро Семенович перелік лікарів, які працювали разом з ним у Київському медичному інституті. Це і Ф.П.Богатирчук, І.В.Базилевич, В.Солнцев, Т.Єлецька та ін.

Син Петра Семеновича продовжив лінію батька - став хірургом (1960 р.), закінчив рецидентуру (спеціалізацію по хірургії), призивався в чині капітана в Американську армію. Має трьох дітей – дочок Ольгу, Єлизавету і сина Юрія.

Не все в цій статті сказано про величезний обсяг діяльності цієї незвичайної людини - Петра Семеновича. Але й сказано тут досить, щоб зробити висновок, яких кадрів збулися ми завдяки червоній окупації, що обплутала в 20-х роках своїми чумними кліщами бідну Україну, яка тоді вмирала, але не скорилась.

Для історика Київського медичного університету потрібними будуть ці друковані матеріали, які розширюють коло діячів, які своєю діяльністю допомагали громити гітлерівців і не скорилися в тих жорстоких умовах 40-х років. А ще те, що ніколи не вичерпувалась воля України на знаних людей. Петро Семенович Шидловський належить до них. Свою часточку душі і серця він віддав Україні, її народу, тим, з ким працював і ділив злиденну долю. Шанував керівництво, зокрема О.В.Лазуренка, радився з ним, переживав факт втрати цієї небуденної людини, згадував його скрізь, де проживав. Піклувався сім'єю, братом, друзями, старався відвідувати їх, коли залишав материк: навістив доцента Сікорського, Тамару Єлецьку, дочку київського професора Ф.П.Богатирчука, професора В.Солнцева, в Вісбадені цікавився діяльністю професора І.В.Базилевича та ін.

29 серпня 1981 року на 94 році життя після тривалої і тяжкої хвороби П.С.Шидловського не стало. Похований Петро Семенович в Детройті 1 вересня на кладовищі Св.Троїцького монастиря (Джорджевіля ?, Нью-Йорк) поряд з могилою його вірної з 1919 року дружини Віри Василівни Булгакової, яка померла п'ять років перед тим.

Дубина М.І., академік

НАУКОВІ КОНФЕРЕНЦІЇ

МІЖНАРОДНІ КОНФЕРЕНЦІЇ, СИМПОЗИУМИ, НАРАДИ (в яких у 2012 році будуть приймати участь академіки) АН ВО УКРАЇНИ

№	Назва заходу	Хто проводить	Дата пров.
	I. РЕГІОНАЛЬНІ ВІДДІЛЕННЯ, НАУКОВІ ЦЕНТРИ	Віце-президент, відповідальний за роботу регіональних відділень і наукових центрів Гричаско З.М.	
	Уманське регіональне відділення: Уманський національний університет садівництва	голова - кадемік Головчук А.Ф.	
1.	II. Всеукраїнська заочна наукова конференція «Актуальні питання сучасної економіки»	Факультет економіки і підприємництва	20-22 січня
2.	Всеукраїнська наукова конференція молодих учених	Рада мол. учених, науковий відділ	10-11 березня
3.	XXVII міжнародний науково-практичний семінар «Високоінтенсивні технології – у садівництві» Свято квітучої яблуні	Кафедра плодівництва і виноградарства, Мельник О.В.	4-5 травня
4.	V Міжнародна науково-практична конференція «Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин».	Факультет економіки і підприємництва	19-20 травня
5.	Конференція науково-педагогічного персоналу університету до Дня науки.	Науковий відділ, проректор з наукової та науково- інноваційної діяльності Манзій В.В.	травень
6.	Науково-практична конференція, присвячена 20-річчю Незалежності України	Кафедра соціально- гуманітарних і правових дисциплін	23-24 червня
	Хмельницьке регіональне відділення	голова - академік Завальнюк О.М.	
1.	Всеукраїнська конференція «Актуальні проблеми соціального захисту дезадаптованих дітей та молоді	Члени відділення	24-25 лютого
2.	Всеукраїнська конференція «Основи модернізації вищої педагогічної освіти: сутність, проблеми, тенденції	Члени відділення	квітень

3.	Міжнародна науково-теоретична конференція «Стан і перспективи розвитку регіональної журналістики в умовах світових глобалізаційних процесів»	Члени відділення	28-29 квітня
4.	IV міжнародна науково-практична конференція «Січасні тенденції соціально-економічного розвитку України»	Члени відділення	12-13 травня
5.	Міжнародна наукова конференція «Геологічні пам'ятки - яскраві свідчення еволюції Землі»	Члени відділення	16-20 травня
6.	III Міжнародна конференція «Актуальні проблеми психології особистості та міжособистісних взаємин»	Члени відділення	18-19 травня
7.	I Міжнародний Конгрес організаційних психологів та психологів праці	Члени відділення	29 червня-2 липня
8.	II Міжнародна наукова конференція «Україна і Велике князівство Литовське в XIV – XVIII ст.: політичні економічні, міжнаціональні та соціокультурні відносини у загальноєвропейському вимірі»	Члени відділення	22- 24 вересня
9.	V Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Формування здорового способу життя студентської та учнівської молоді засобами освіти»	Члени відділення	7-7 жовтня
10.	III Міжнародна наукова конференція «Актуальні проблеми історичної та теоретичної поетики»	Члени відділення	14-15 жовтня
11.	II наукова конференція молодих вчених, присвячена 93-й річниці від дня заснування Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка	Члени відділення	19-20 жовтня
12.	Міжнародна науково-технічна конференція «Мова, культура і соціум у гуманітарній парадигмі»	Члени відділення	20-21 жовтня
	Вінницьке регіональне відділення	голова - академік Денисюк В.І.	
1.	Конференція молодих вчених Вінницького медичного університету ім.М.І.Пирогова з міжнародною участю	академік Мороз В.М.	
2.	Міжобласна науково-практична конференція «Доказова внутрішня медицина» у м. Вінниця	академік Денисюк В.І.	16 вересня

	Запорізьке регіональне відділення	Голова - академік Гришак В.З.	
1.	Міжнародна науково-практична конференція «Соціальне прогнозування та проектування майбутнього України»	Запорізький національний університет	01-02 березня
2.	ПІ Міжнародна конференція «Іноземна філологія в ХХІ столітті»	Члени відділення	06-07 квітня
3.	ПІ Міжнародна науково-практична конференція «Соціальні комунікації сучасного світу»	Члени відділення	22-24 квітня
4.	ПІ Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми біології, екології та хімії»	професор Омельянчик Л.О.	11-13 травня
5.	Міжнародна науково-практична конференція «Запорізькі правові читання»	професор Коломось Т.О.	17-18 травня
	IV Міжнародна науково-технічна конференція «Актуальні проблеми прикладної механіки та міцності конструкцій»	професор Гришак В.З.	червень
6.	IV Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми фізичної культури, спорту та туризму в сучасних соціально-економічних умовах»	професор Маліков М.В.	27-28 вересня
7.	Міжнародний семінар «Взаємодія атомарних частинок та кластерів з поверхнею твердого тіла»	Члени відділення	вересень
8.	Міжнародна науково-практична конференція «Інтеграційні можливості сучасної психології та шляхи її розвитку»	Члени відділення	10-12 жовтня
9.	VII Міжнародна науково-практична конференція «Трансформаційні процеси в економіці держави та регіонів»	професор Череп А.В.	18-19 жовтня
	Всеукраїнські конференції		
10.	Всеукраїнська наукова конференція «Наукова спадщина Олійника Івана Степановича в сучасному контексті»	професор Білоусенко П.І.	21-22 березня
11.	Всеукраїнська наукова конференція «Історія Степової України кінця ХУІІ-ХХ ст.»	професор Мільчев В.І.	18-19 травня
	Рівненське регіональне відділення	голова – академік Гурий В.А.	
1.	Міжнародна науково-практична конференція молодих науковців та студентів «Водне господарство - стан та перспективи розвитку»	Члени відділення	15-16 квітня

2.	Всеукраїнська конференція для студентів, аспірантів та молодих викладачів «Актуальні проблеми теорії і практики менеджменту в умовах трансформації економіки»	Члени відділення	квітень
3.	IV Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми і механізми відтворення ресурсного потенціалу України в контексті євроінтеграції»	Члени відділення	7-8 жовтня
	Волинське регіональне відділення	голова - академік Мірченко М.В.	
1.	Наукова конференція «Імагологічна проблематика польської, білоруської, російської та української літератур і європейський контекст»	академік Оляндер Л.К.	24-25 березня
2.	Наукова конференція «Масова комунікація: історія, сьогодення, перспективи»	академік Мірченко М.В.	26-27 травня
	Житомирське регіональне відділення	голова - академік Положенець В.М.	
1.	Міжнародна конференція по радіології присвячена 25-річчю аварії на Чорнобильській АЕС	Житомирський національний агроєкологічний університет	
	II. ВІДДІЛЕННЯ АКАДЕМІЇ		
	Відділення біології	академік-секретар Хомич В.Т.	
1.	Міжнародна наукова конференція «Дрозофіла в біології і генетиці»	Київський національний університет ім. Т.Г. Шевченка, академік Демидов С.В.	травень
2.	Науковий симпозіум «Морфогенез органів і тканин під впливом чинників зовнішнього середовища»	Кримський державний медичний університет ім. С.І.Георгієвського, академік Пикалюк В.С.	жовтень
	Відділення філології та мистецтвознавства	академік-секретар Шечук С.В.	
1.	Всеукраїнська наукова конференція «Свген Гребінка в крайовому, українському та світовому літературно-мистецькому контексті».	м. Полтава, академік Степаненко М.І., члени відділення	2 лютого
2.	Міжнародна конференція «Брехтівські читання»	м. Житомир, академік Чирков О.С.	10-12 лютого

3.	VI Всеукраїнська науково-практична конференція молодих учених і студентів «Українська мова вчора, сьогодні, завтра в Україні і світі: реалізація мовної освіти»	м. Київ, академік Шевчук С.В.	листопад
4.	Круглий стіл до дня української писемності «Історія українського правописного кодексу: XX - початок XXI століття»	м.Полтава, члени відділення	листопад
	Відділення наук про Землю	віце-президент, академік-секретар Стецюк В.В.	
1.	IV Всеукраїнська науково-практична конференція «Географія та екологія: наука і освіта»	м.Умань Денисик Г.І., Зеленська Л.І., Ковальчук І.П., Стецюк В.В.	26-27 квітня
2.	Всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасні проблеми розвитку географічної освіти і науки в Україні»	м. Київ Денисик Г.І., Зеленська Л.І., члени відділення	17-18 травня
3.	Міжнародна наукова конференція «Еволюція та антропогенізація ландшафтів передгірських і гірських територій»	м. Чернівці Ковальчук І.П., Стецюк В.В., Денисик Г.І.	31 травня – 2 червня
4.	32 – й Міжнародний географічний Конгрес	м. Кельн, ФРН Олійник Я.Б., Ободовський О.Г.	26-30 серпня
5.	Міжнародна наукова конференція «XXXII Пленум	Геоморфологічної Комісії РАН» м. Белгород, Росія Стецюк В.В., Ковальчук І.П., Рудько Г.І.	18 - 22 вересня
6.	XI з'їзд Українського географічного товариства	м. Дніпропетровськ Денисик Г.І., Зеленська Л.І., члени відділення	25 - 28 вересня
	Відділення філософії	академік-секретар Баранівський В.Ф.	
1.	Науково-практичний семінар «Особливості викладання філософських дисциплін у ВНЗ силових структур України»	Академіки: Баранівський В.Ф., Гвоздік О.І., Чорний В.С.	березень
2.	IV Міжнародна науково-теоретична конференція	кафедра філософії Житомирського державного університету ім. І.Франка; члени відділення	травень

3.	Міжнародна наукова студентська конференція	КНУ ім.Т.Шевченка: - секція релігієзнавства; - секція «Історія філософії»; члени відділення	квітень
4.	Науково-практичний семінар на тему: «Місце та роль філософських дисциплін в системі сучасної вищої освіти України». Підготувати	рекомендації для МОН України. академіки: Андрущенко В.П., Баранівський В.Ф., Надольний І.Ф., Попов М.В., Самчук З.Ф.	жовтень
	Відділення фізики і астрономії	академік-секретар Головчук І.Т.	
1.	Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми та перспективи дидактики фізики»	м.Черкаси, Черкаський національний університет ім. Б.Хмельницького, члени відділення	квітень
2.	Міжнародний форум фахівців у галузі освітніх вимірювань	м.Київ, НПУ ім. М.П.Драгоманова акад.: Горбачук І.Т., Сергієнко В.П., Шут М.І.	червень
3.	Виїздне засідання Президії АН ВО України «Досвід оцінювання якості освіти і університеті»	НПУ ім. М.П.Драгоманова акад. Сергієнко В.П.	жовтень
4.	Міжвузівська студентська конференція «Розвиток фізики в інформаційному суспільстві»	академіки: Шут І.Т., Касперський А.В., Гриценко М.І.	Вересень-жовтень
5.	Семінар «Розвиток лабораторного фізичного практикуму у вищій школі України»	Завідувачі кафедрами фізики педагогічних університетів України, акад. Горбачук І.Т., Сергієнко В.П.	листопад
	Відділення права	академік-секретар Ладиченко В.В.	
1.	Міжнародна науково-практична конференція на базі Київського університету права НАН України	академік Бобровник С.В.	лютий
2.	Міжнародна науково-практична конференція (спільно з Національним Авіаційним Університетом)	академіки: Калужний Р.А. Колпаков В.К. Курило В.І. Ладиченко В.В.	лютий
3.	II Всеукраїнська науково-практична конференція «Реформування права очима молодих вчених»	академік Коломоєць Т.О.	березень

4.	Міжнародна наукова конференція спільно з юридичним факультетом Академії праці і соціальних відносин ФПУ	академіки: Шамрай В.О. Курило В.І. Ладиченко В.В.	квітень
5.	Науково-практична конференція з питань розвитку аграрного, земельного та екологічного права (спільно з БЦНАУ)	академіки: Єрмоленко В.М. Курило В.І. Ладиченко В.В.	травень
6.	Науково-теоретична конференція «Запорізькі правові читання» (спільно із ЗНУ)	академіки: Коломось Т.О. Курило В.І., Ладиченко В.В.	травень
7.	Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми правотворення»	академік Ладиченко В.В.	червень
8.	Міжнародна науково-практична конференція (спільно з Волинським національним університетом)	академіки: Курило В.І. Ладиченко В.В. Бобровник С.В	травень
9.	Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми адміністративного права»	академік Коломось Т.О	жовтень
10	Міжнародна науково-практична конференція, присвячена річниці Загальної декларації прав людини на базі юридичного факультету НУБіП України	академіки: Курило В.І., Єрмоленко В.М., Ладиченко В.В.	грудень
	Відділення масової комунікації	академік-секретар Шпак В.І.	
1.	Міжнародна наукова конференція «Регіональні ЗМІ: історія, сучасний стан та перспективи розвитку»	Луганський національний університет ім. Т.Шевченка, академік Михайлин І.І.	23 березня
2.	Міжнародна науково-практична конференція «Філософсько-педагогічна концепція П.Д.Юркевича»	м. Москва, академік Жадько В.О.	23 квітня
3.	Всеукраїнська конференція «Молода журналістська зміна»	КНУ ім. Т.Шевченка, Академік Ярмаши Ю.Ф.	травень
4.	Міжнародна науково-практична конференція «Українська журналістика в двохсотлітній ретроспективі» з нагоди 200-річчя першої в Східній Україні газети «Харьковский еженедельник»	Харківський національний університет ім. В.Н Каразіна. академік Михайлин І.І.	23-24 жовтня
	Відділення хімії та хімічної технології	академік-секретар Запорожець О.А.	
1.	Всеукраїнська конференція студентів та аспірантів «Сучасні проблеми хімії» тз міжнародною участю	Київ, Запорожець О.А., Слободяник М.С., Зайцев В.М., Сиромятников В.Г.	квітень

2.	III. Всеукраїнська науково-практична конференція студентів, аспірантів і молодих вчених «Актуальні проблеми природничих наук»	Запоріжжя, Запорізький національний університет, Омелянчик Л.О.	травень
3.	Наукова конференція з міжнародною участю «Львівські читання»	Львів, Гладишевський Р.Є.	квітень-травень
	III. СЕКЦІЇ		
	Секція технічних наук	керівник секції віце-президент Говоров П.П.	
	Міжнародні науково-технічні конференції		
1.	Силова електроніка та енергоефективність	Алушта, НТУ «ХПІ» Говоров П.П., Сокол Є.І.	вересень
2.	Проблеми сучасної електротехніки	Київ, ПСЕ, Сокол Є.І. Говоров П.П.,	червень
3.	Керування режимами роботи об'єктів електричних систем	ДонНТУ, Сивокобилєнко В.Ф.	жовтень
4.	Математичне моделювання в електротехніці й електроенергетиці	Львів, НУ «ЛПІ» Варецький Ю.О., Журахівський А.В.	червень
5.	Эффективность и качество наружного освещения	Полтава, ПГРЛ Говоров П.П., Кожушко Г.М.	квітень
6.	Наукова конференція фахівців будівельного напрямку	Київ, КНУБА Говоров П.П., Тугай А.М	квітень
7.	Математичне моделювання радіоелектронних пристроїв	Туапсе, ХДУ Говоров П.П., Шматько О.О.	вересень
8.	Сучасні аспекти металознавства та термічної обробки металів	Маріуполь, Дурягіна З.А.	вересень
9.	Матеріалознавство: реальність і дослідження	Луганськ, Дурягіна З.А.	вересень
10.	Актуальні проблеми машинобудування	Самара, Дурягіна З.А.	березень
11.	MicroCAD	Харків, НТУ «ХПІ» Говоров П.П., Сокол Є.І., Єфімов В.О.	квітень
9.	Україна і світ: минуле, сучасне, майбутнє	Харків, НТУ «ХПІ» Говоров П.П., Сокол Є.І., Єфімов В.О.	квітень
12.	Проблеми машинобудування	Харків, УПА Говоров П.П., Артюх С.Ф., Шелепов І.Г.	жовтень

13.	Техніка, технології й системи	Пловдив (Болгарія), Технічний університет (Софія) Кузнєцов Ю.М	травень
14.	АМО-09	Кранєво (Болгарія), НТУ «КПІ» Кузнєцов Ю.М.	червень
15.	Гідромеханіка в інженерній практиці	Київ-Чернівці, НТУ «КПІ», Кузнєцов Ю.М.	травень
16.	UNITECH-2012	Габрово (Болгарія), ТУ Габрово, Кузнєцов Ю.М., Говоров П.П.	листопад
17.	Застосування комп'ютерних технологій в електроенергетиці	Познань (Польща), Лодзька політехніка, Говоров П.П., Нович Ришард	квітень
18.	Якість електричної енергії і її використання	Лодзь (Польща), Лодзька політехніка, Говоров П.П., Нович Ришард	вересень
19.	New Electrical and electronic technologies and their industrial implementation	Закопане (Польща), Люблінський технологічний університет, Говоров П., Nowic R	червень
20.	Стратегія якості в промисловості та освіті	Варна (Болгарія), НМА, Куцова В.З	вересень
21.	Хімія в будівельних матеріалах й матеріалознавстві в XXI столітті	Чимкент (Казахстан), ЮКГУ, Куцова В.З	листопад
	Форуми		
1.	«Машини, технології, матеріали»	Софія (Болгарія), НТУ «КПІ», Кузнєцов Ю.М.	лютий
	Симпозіуми		
1.	Світлодіодне освітлення	Париж, МКО, Говоров П.П.	травень
2.	Механіка і фізика руйнування будівельних матеріалів та конструкцій	Львів, НУ «ЛПІ», Кузнєцов Ю.М.	листопад
	Семінари		
1.	Науковий семінар з оптимізації режимів і параметрів систем електропостачання та освітлення міст	Харків, ХНАМГ, Говоров П.П.	щомісячно
2.	Розпізнавання патологій на медичних зображеннях	Київ, НПО «ТЕЛЕ» НАУ, Мірошніченко С.І.	березень

МОВНА СИТУАЦІЯ В КИЇВСЬКІЙ РУСІ

Донедавна в суспільних науках, зокрема в мовознавстві та історії, панувала «теорія», що в Київській Русі була єдина давньоруська народність і єдина давньоруська мова. Давньоруська народність у XIII-XIV ст. внаслідок феодальної роздрібненості, монголо-татарської навали та польсько-литовської експансії розпадається на три народності, а давньоруська мова в XIV-XV ст. – на російську, українську та білоруську.

Першу, тобто російську мову, вважали єдиною прямою спадкоємницею мови Київської Русі, а українську та білоруську мови як такі, що відкололися від давньоруської. Причому давньоруську мову російські вчені називали «древнерусским языком», а російську мову – русским языком. Звідси випливав їх висновок: «те, що відкололося, повинно назад повернутися до свого кореня, влитися в «русское море», тобто має відбутися «злиття мов» у єдину, а саме в російську. Але ж історикам усього світу, в тому числі й російським, відомо, що до часів царювання Петра I Росія називалася Московією. Відомий український поет XVI ст. Себастьян Кленович у поемі «Роксоланія» (1584 р.) писав, що «славна Русь (тобто Україна) простягається... до темних московських лісів»

Із розпадом тоталітарної системи та утворенням Української держави українські мовознавці вирішили по-науковому підійти до вивчення давньоруського періоду в історії східних слов'ян і їх мов. У зв'язку з цим Інститут української мови, Інститут мовознавства ім. О.О.Потебні та Інститут археології НАН України разом з Ніжинським педінститутом ім. М.В.Гоголя провели у квітні 1992 року симпозіум із цієї проблеми. Запрошені вчені з Москви, Санкт-Петербурга та Білорусі не прибули на цю конференцію. Минулого року в грудні вдруге зібралися вчені як академічних інститутів, так і науковці з різних міст України, Білорусі та Росії. Як у Ніжині, так і в Києві на конференції більшість науковців обґрунтовували положення про те, що **давньоруської народності як певної етносоціальної одиниці насправді не було**, а існували східнослов'янські племена зі своїми близькими за структурою, але не тотожними мовами. «Чи можна серед них виділити саме ті племена, в яких виявляються протоукраїнські етнічні риси?» – поставив питання академік В.М. Русанівський. І відповів: «Звичайно можна. Інша річ— початок їхнього існування. Одні дослідники відносять його вже

до V ст.н.е. (час розкладу східнослов'янської єдності), інші - до X-XII ст., ще інші, зокрема російські, — навіть до ще пізніших часів». Це ті, про які я говорив на початку, що мріяли та мріють про злиття східнослов'янських мов в одну – російську.

Якщо йдеться про мовну ситуацію в Київській Русі, то вона мала, на думку більшості дослідників, такий вигляд. Була церковнослов'янська, або староболгарська, мова, якою Кирило й Мефодій переклали богослужбові книги і якою вели богослужіння після прийняття християнства в Київській Русі. Але **основною розмовною мовою народу, який заселяв простори від Закарпаття до Дону й від Прип'яті до Причорномор'я, була українська мова**. Звичайно, вона не була такою, як сучасна, чимало в ній було таких лексичних і граматичних елементів, які з її розвитком не збереглися. Проте її основа через століття переходила від покоління до покоління, збагачуючись новими лексичними елементами та вдосконалюючись у граматичному й стилістичному вираженні аж до наших днів.

Коли ж виникла українська мова?

Існує чимало різних теорій її виникнення. Але ж спинімося на тій, яка, на нашу думку, найбільш імовірна. Усі сучасні слов'янські мови поділяються на три групи: східну, західну й південну. У них є багато спільного як у граматичному, так і в лексичному складі. Це пояснюється походженням їх з одного суспільного джерела. Після розпаду слов'янського племені на три групи: східну, західну й південну на початку нашої ери – утворюються в їх складі дрібніші племена, які згодом розростаються й утворюють союзи: українсько-білоруські племена, між якими в мовному відношенні не було істотної відмінності, а на півночі – племена, що дали початок російському народові.

Про союз українських племен та їх мову, які згодом утворили український народ можна вже говорити, починаючи з VI ст. Те саме можна говорити й про союзи племен, які дали початок формуванню білоруського й російського народів та їх мов, хоч між українськими та білоруськими племенами того періоду було більше спільного, ніж відмінного, тим часом як між українськими та російськими племенами вже тоді могла бути значно більша відмінність.

У VI-VII ст. у східних слов'ян виникають державні об'єднання - племінні князівства, а також територіальні князівства, до яких належали різні племена або їх частини. Центрами таких князівств були міста: у полян - Київ, в ільменських слов'ян - Новгород, у кривічів - Смоленськ і Полоцьк, у сіверян

- Чернігів та ін. Про одне з державних об'єднань давнішого (до Київського) періоду арабський літописець X ст. аль Масуді писав так: «З-поміж цих народів один за давніх часів мав владу, князь його звався Маджак, а сам народ валінана (очевидно, волиняни?). Цьому народові за давніх часів корилися всі інші слов'янські народи, бо влада була його, а інші князі його слухалися».

У зв'язку з дальшим розвитком суспільства й потребами оборони та боротьби проти нападів ворогів із Київського та Новгородського князівств у IX ст. виникло велике князівство з центром у Києві – Київська Русь, яке за князя Володимира (973-1015) досягло найбільшого політичного розквіту, об'єднавши всі східнослов'янські племена. Але чи можна говорити, що після цього об'єднання племен виник монолітний народ? Звичайно, ні. Відмінність й далі продовжувала існувати, тому говорити про якусь давньоруську народність є безпідставним, науково необґрунтованим.

Інша справа, коли йдеться про давньоруську мову. Під цим терміном більшість сучасних дослідників розуміє літературно-писемну мову східних слов'ян, в основі якої лежала староболгарська, тобто церковнослов'янська, мова, що мала південно-східнослов'янську фонетику, активно вбирала в себе лексичні й морфологічні особливості тих східнослов'янських діалектів, які мали центри розвитку писемності. Разом із тим є чимало мовознавців, особливо російських, які перебільшують вплив тогочасних розмовних елементів у світських творах (як «Руська правда», літопис – «Повість временних літ», давньоруські грамоти, «Слово о полку Ігоревім» і т.ін.) і твердять, що

був давньоруський народ і була давньоруська мова, розуміючи під цим терміном розмовну мову цього народу. Це було вигідно для росіян, які пізніше перейняли назву Русь, переробивши її в Росію, і таким чином висунули претензії на українську територію як прабатьківщину Росії, а українців зробили малоросами.

Однотипність літературної мови Київської Русі О.О. Шахматов, І.К. Ягіч, К.М. Істрін та інші пояснювали тим, що в основі її розмовна мова Києва, койне, точніше – його соціальних верхів (княжого двору, дружинників, писарів і т.ін.), поєднана з книжною староболгарською (церковнослов'янською) мовою, перенесеною в Русь у зв'язку з прийняттям християнства. Вироблену тут літературну мову (по суті, це був свого роду суржик!) із Києва (центру Київської Русі) поширювали по всій території держави – на північ, на схід, на захід – носії державної та духовної влади, яких призначили на різні пости в усі кінці Київської Русі (разом із писарями). В.М.Істрін уважав, що **літературна мова Київської Русі за**

походженням болгарська, на яку згодом нашаровувались риси певних східнослов'янських мов, проти чого пізніше виступали російські імперські ідеологи П.Лавровський, П.Я.Черних, Р.І.Аванесов, В.В.Виноградов та ін., намагаючись доказати, що вона виникла самобутнім шляхом, оскільки в розмовній мові східних слов'ян різних областей Київської Русі, на їх думку, не було помітних відмінностей аж до XIVст.

Коли 988 р. князь Володимир охрестив Русь, він, як записано в літописі, «нача поимати у нарочитои чади дѣти и даяти на учение книжное». Як правильно зауважив проф. І.П.Ющук з цього приводу, «дітей князів, бояр, воїнів, купецтва, священників учили в цих школах не мови смердів, а церковнослов'янської (староболгарської) мови, якою були написані божественні книги. Одні опановували її краще, інші – гірше, але вже між собою, щоб відрізнятись від простолюття, спілкувалися якщо не чистою церковнослов'янською, то церковнослов'янсько-українським суржилом... І саме цей суржик воїни, тивуни й посадники несли в завойовані землі, що були заселені угро-фінськими племенами: Суздаль (1024р.), Ярославль (1071 р.), Рязань (1095 р.), Владимир (1108 р.), Москву (1156 р.) тощо». Це й мав на увазі російський мовознавець акад. О.Шахматов, коли писав: «Родина нашого великорусского языка – Болгария. Но образовался он в Киеве, где испытывал впервые благотворное влияние народной среды, окончательно в Москве». Звідси в російській мові така велика кількість староболгаризмів – фонетичних, морфологічних і лексичних. Дехто з мовознавців пояснює це тим, що нібито вони були привнесені з книг як богослужбових, так і світських. А чому ж тоді в українській мові їх так мало? Справа в тому, що в російській мові вони органічні, становлять її первісну основу.

Отже, церковнослов'янська мова, ставши літературною в Київській Русі, поступово видозмінюється, вбираючи дедалі більше місцевих, тобто українських, рис. Це пояснюється тим, що писарі, які писали чи переписували книги, мимоволі під впливом народномовної стихії робили описки, помилки. Щоб переконатися у цьому, досить узяти одну з найдавніших письмених пам'яток – Ізборник Святослава 1073 р., який є копією болгарського оригіналу. Ось низка помилок, яких допустився його український переписувач: у низці слів замість церковнослов'янського ѣ (ять) він уживає и (укр.і): *нимая*, *видама*, *исцили*, *сима*, *въвъри*, сплутує и з ѣ: *выны* (замість *вини*), *просты* (замість *прости*), *помыслы* (замість *помысли* – наказ. спосіб); *чоловъка* (замість *человѣка*), *жития* (замість *житие*), є *давѣ*, *установиѣ* (замість *даль*, *установиѣ*), *пѣмо* (замість *пиѣм*), *помагає* (замість *помагаєтъ*) і т.ін. Таких

прикладів можна наводити багато з будь-якої світської писемної пам'ятки. Є чимало слів із повноголоссям *-оро-*, *-оло-* (напр., *Новгород, Володимир*), чоловічі імена в давальному відмінку мають закінчення *-ові*, *-еві*, наприклад, у написах на стінах Київської Софії (XII ст.): *Дмитрови, Василеви, Павлови, Петрови, попови Ивану* та ін. У звертаннях часто використовується кличний відмінок: *свята Софіє* *и святий Онуфріє*, *святий Фоко*, *небоже* та ін. Є чимало інших українізмів, зокрема в новгородських берестяних грамотах, у Новгородському літописі, у Новгородській кормчій, які, на думку І.П.Ющука, є «проявами тієї самої простонародної мови, якою розмовляли не тільки в Києві та навколо нього, а й у Новгороді». Але чи ці всі вкраплення з розмовної мови дають підставу, щоб твердити про те, що вони написані давньоруською літературною писемною мовою на народнорозмовній основі? Вважаю, що ні. Більших чи менших впливів народнорозмовної мови зазнали й такі світські писемні твори Київської Русі, як «Повість врем'яних літ», «Руська правда», «Слово о законі і благодаті» Іларіона, «Повчання» Володимира Мономаха, «Слово о полку Ігоревім» тощо, які дійшли до нас не в оригіналі, а в пізніших копіях. Із цих творів найбільше народна мовна стихія відбилась на «Слові о полку Ігоревім» (1185-7). Автор цього твору – людина, що стояла ближче до простолюду, ніж бояри або ченці. Тому й мова його твору рясно пересипана українізмами. Проте основа її, особливо в ділянці фонетики та граматики, в цілому церковнослов'янська. Нарешті, коли йдеться про проблему виникнення української мови, то я не можу не згадати тут і міркувань із цього приводу мовознавця проф. І.П.Ющука, який останнім часом став приділяти цій проблемі значну увагу. На його думку, «українська мова виникала тисячоліттями. Її основні елементи були започатковані ще в часи, співвідносні з виникненням латинської мови, тобто 3 тисячі років тому. Ще до створення Київської держави вона опанувала великі простори центрально-східної Європи. Разом із тим українська мова зазнала різних впливів, зокрема мови готів, які вторглися в III-IV ст. н.е., мови гунів (IV-Vст.), тюркомовних аварів (VI- VIIIст.) та ін. У VI - VII ст. вона вже мала окреслено сучасні обриси, про що засвідчує сербсько-хорватська мова. Як відомо, предки сучасних сербів і хорватів у VI-VII ст. н.е. переселилися з України на Балкани, зберігаючи багато елементів, властивих українській мові. Незважаючи на вплив мови аборигенів – іллірійців, яких підкорили серби, і тепер дуже відчутна близькість сербо-хорватської мови до української, що відзначають усі мовознавці. На думку проф. І.П.Ющука, «з усіх слов'янських мов саме українська розвивається безперервно від часу її ви-

ділення з якогось прадавнього індоєвропейського масиву й до нашого часу», доказом цього є місце проживання її носіїв». Відомий російський учений В.Кипарський у «Сборнике ответов на вопросы по языкознанию (к IV Международному съезду славистов)» писав: «те, що слов'янська прабатьківщина була між Карпатами, Придніпров'ям (заходячи далеко на лівий берег Дніпра) і Пінськими болотами, на території, де з найдавніших часів панує суто слов'янська топоніміка, є в наш час загальновизнаним». «Саме звідси, – зауважує І.П.Юшук, – з території України, йшла слов'янська експансія, а отже, й поширювалася слов'янська мова, яка, стикаючись з іншими мовами інших племен, набувала відмінних рис і започатковувала нові мови». (Пор. рух предків сучасних сербів і хорватів у VI-VII ст., які започаткували сербо-хорватську мову, що є найближчою до української). Але найбільшого поширення та утвердження українська мова, я сказав би «першооснова всіх слов'янських мов», набула на українських землях за часів Київської Русі, цілісності якої не могли зруйнувати ніякі пізніші лихоліття, що не раз випадали на долю її носіїв.

У період Київської Русі вона ввібрала чимало церковнослов'янізмів, кількість яких, проте, згодом поступово зменшувалась, щось привнесли в неї польська та російська мови, але це не руйнувало її, а тільки збагачувало. Тому вона зараз одна з найбагатших і найбільш розвинених мов світу. У 1834 р. російський мовознавець І.І.Срезневський у ст. «Взгляд на памятники украинской народной словесности» писав, що українська мова «є однією з найбагатших слов'янських мов, що вона навряд чи поступиться, наприклад, перед богемською щодо багатства слів і виразів, перед польською щодо мальовничості, перед сербською щодо приємності, що це мова, яка, будучи ще необробленою, може вже порівнятися з мовами культурними: щодо гнучкості й багатства синтаксичного – це мова поетична, музикальна, мальовнича».

Нарешті, не можна тут не згадати слів видатного російського історика XIX ст. В.Ключевського: «Уявіть собі, що Київ не був би взятий і зруйнований татарами... Київ за лишився б столицею першої і великої руської держави. Офіційною мовою стала б не суміш старослов'янської та фінської мов, а слов'янсько-українська. Український письменник Гоголь не мусив би писати російською мовою, а Пушкін писав би українською».

Андрій Бурячок, д.ф.н., професор.

МОВНІ СКАРБИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

У статті мовиться про ті символи українства, які виплювалися з текстів, а в словниках відсувалися на маргінеси з позначенням “застаріле”, “діалектне”, “розмовне”, “архаїчне”

Спливло перше десятиліття ХХІ століття, а ми продовжуємо кружляти тим самим зачарованим колом: українська мова, на превеликий жаль, так і не стала для українців другим повітрям. Озонним повітрям дихають легені, а мовним – душа. Ми й донині не сприймаємо слово як одухотворену сутність. За словами Олександра Рибалки: “Аби слово не потерпало, його треба проказувати” [5, 764]. Ця проста, зрозуміла всім фраза моторошна своєю глибиною, адже постає асоціація: покинута всіма людина – нещасна, безпорадна, пригнічена, а забуте народом слово – приречене.

За часів “формування нової історичної спільності людей – радянського народу” і “зближення й злиття мов” символи українства (власне українські слова) у словниках відсувалися на другий план, а із двох слів для називання того самого поняття вибирали те, яке було в російській мові. Інколи цих слів уникали взагалі, бо їх, бачте, не було в російській мові, нехтуючи оригінальними виворами української мови. Нині ми маємо повернути до мовного вжитку, до повнокровного життя “діамант дорогий, який лежав у “пилу на шляху” (В.Самійленко), відтак відродити питомі українські слова, “що” проміняться життєдайною силою прашурів, промовляють до нашої історичної пам’яті, зрушуючи в ній цілі пласти, аби ми взріли свої глибокі корені, розпізнали генетичні коди на серцевині націодерева і, вдихнувши в себе євшан тожсамості, збагатили його крону пагонами, що проростуть в будучність” [5, 764].

Широкому та прискіпливому оглядові вад нашої мовної практики вже присвятили свої роботи видатні письменники, відомі мовознавці, науковці, надзвичайно чутливі до мови, вразливі на мовні похибки й невтомні у кваліфікованих порадах та роз’ясненнях [3; 4; 5, 200–221]. Ми би хотіли у своїй статті зібрати цей матеріал, класифікувати його, оскільки нинішня мовна ситуація (закриваються україномовні школи, пропонується вільний вибір мови навчання, вилучаються зі шкільної програми найкращі твори українських письменників тощо) не сприяє їхньому відродження, а тому вони знову загубляться й нинішнє покоління ними не послуговуватиметься, натомість продукуватимуть штучні запозичення, незугарні кальки, інша мовна каліч, на кшталт: *біжучий, благополуччя, відправлятися, дис-*

локуватися, діючий, значимий, по крайній мірі, протиріччя, чистосердечно. А варто послуговуватися далеко кращими відповідниками: *рухомий, добробут, вирушати, розташовуватися, чинний (дійовий), значущий, принаймні, суперечності, щиросердно*, що утворені на українському ґрунті і мають істотний “гандж” – не вживані в російській мові, що приречило їх на таку саму долю і в мові українській.

Отже, нехить, байдужість українців до впровадження і відродження оригінальних, менше знаних, призабутих витворів української мови в особисте мовлення зумовлює збіднення їхнього словникового запасу.

У своїй лаконічній публікації подаємо нині мало толеровані лексичні одиниці, що живуть у творах наших класиків, кращих зразках письменства й преси діаспори, у доробку перекладачів. Відроджувані слова абеткуємо, подаючи поруч синоніми.

Абетка – *азбука, алфавіт*, власне українська назва азбуки, утворена за вимовою перших двох літер абетки (а, бе), очевидно, під впливом назв *азбука, альфабет* і польського *awecadlo*, те саме (від вимови перших трьох букв а, ве, се) [2, 38].

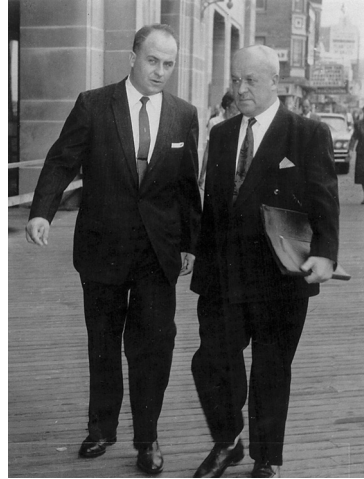
Абетковий – *алфавітний, азбучний*: Вона порядком **абетковим** Находить слово там за словом (переклад М.Рильського)

Валіза – *чемодан*: До багаття підійшов чоловік, зняв з плеча **валізу**, пов’язану широким солдатським ременем (І.Ле).

Вантажівка – вантажна автомашина; подибується тільки в сучасній українській мові і заступає популяризований словниками росіянізм – *грузовик* та похідні від нього – *загружати, грузовий*, що мають суржикове забарвлення. Отже, їх треба замінювати утвореними від *вантаж* – *вантажити, вантажний, навантаження, навантажувальний, розвантажувач, розвантажний, розвантажувальний*.

Вивласнення – експропріація. Синонімами до вивласнення є слова: *відбирання, вивладнення, зневласнення*; (державою) *удержавлення*.

Виклади – лекції; Михайло Грушевський писав: “Я організував публічні **виклади** на соціальну тематику”, а лекції проф. В.Антоновича зібрані й видані 1912 року книжці “**Виклади** про часи козацькі на Україні”.

Петро Семенович
Шидловський (праворуч)
із сином Олегом

Винародовити – денаціоналізувати, піддати денаціоналізації; Вживане у словнику Б.Грінченка із тлумаченням: “деноціонализировать, лишить национальности” [1, Т.1, 172]. Від названого дієслова твориться іменник *винародовлення*, від якого постає прикметний – *винародовлений*.

Виокремлювати – виділяти, вирізняти, робити виразним: В літературній критиці ніяк не виробиться єдина думка – треба чи не треба **виокремлювати** загін письменників, що пишуть для дітей (З журналу).

Вислід – *результат*; широковживане нині в діаспорі, хоча точно відповідає російському “исход”, сучасні мовознавці його нехтують. Цей іменник фіксує словник Б.Грінченка як “результат дослідження” [1, Т.1, 186]. Отже, вживаймо “**у висліді**” – у результаті.

Відрух – *жест*.

Відсоток – *процент*: – *Ти маєш достатки, чим теж може похвалитися хіба незначний лише відсоток славетних митців* (Л.Яновська).

Віче – *мітинг, народне зібрання*; лексему фіксує словник Б.Грінченка [1, Т.1, 243], а також у цьому значенні вживали І.Франко, В.Стефаник. Нині активізувалося у зв’язку з демократичними процесами.

Водограй – *фонтан*; фіксує словник Б.Грінченка [1, Т.1, 247]. Інший синонім – водотриск: *Кругом сади. На їхні пишні шати спадає водограйв срібна мла* (М.Хдрай-Хмара); *На невеличкім сквері в тіні дерев, довкола плюскотячого водотриску, бавилася купа дітей під оком няньок* (І.Франко).

Гуртовий – *оптовий*; запозичене з польської мови; польське hurt “гуртова торгівля” [2, Т.1, 624]: *Він думав про гуртову торгівлю сіллю* (І.Франко). Від названого прикметника постав іменник *гуртовик* – *оптовик, оптовий торговець*. Отже, треба вживати “*продавати гуртом і в/на роздріб*”, а не *оптом*.

Гасло – *лозунг*; словник Б.Грінченка фіксує й інше значення – *сингал, пароль, знак*. Саме в такому значенні подає цей іменник “Псалтирь або книга хвали Божої. Переспів український Павла Ратая [П.Куліша], 1871”: *Дав еси до бою гасло і грізна потуга встала*.

Гратулювати – *вітати*; **гратуляція** – *вітання, гратуляційний* – *вітальний*. “Практичний словник синонімів української мови” Святослава Караанського фіксує це дієслово в синонімічному ряді до слова вітати: *Пане директоре! Я зложив іспит! – зачав Іванський радісним голосом. – А! Гратулюю вас! – промовив Дорко також радісним голосом* (О.Маковей); *Нараз [Степан] почув крики над собою. Оклики радощів, гратуляцій... Зрозумів, що його піднесено до вищого рангу* (А.Крушельницький); *Послав тобі нині гратуляційну телеграму* (М.Коцюбинський).

Двірець – вокзал; слово, витворене на слов'янському ґрунті, синонім до запозиченого з англійської через російську мову “вокзалу”. Майже всі західноукраїнські письменники послуговувалися ним у своїх творах, листуванні. Не цуралися його й вихідці зі Східної України – В.Самійленко, Олександр Олесь, Д.Бедзик: – *Коли ваша ласка, дуже прошу прибути о п'ятій годині вечора на залізничний **двірець*** (Д.Бедзик).

Двозвук – дифтонг.

Двоспів – дуєт.

Дієйменник – інфінітив.

Дієпис, дієписання – історія; **дієписний** – історичний; приклади цих слів наводяться у відомому словнику Б. Грінченка [1, Т.1, 389]. Не уникають цих слів і сучасні історичні повістярі: *В мові відбита вся минувшина народу, його **дієпис**, його боротьба* (З журналу).

Доріст – молода генерація; широко вживане нині в діаспорі. В українській мові вживається недолуга калька з російської мови “підростаюче покоління”.

Евентуальний – можливий, імовірний; нині фіксують словники синонімів з позначенням “книжне”: *Кожна приповідка з **евентуальними** варіантами має окреме пояснення* (І.Франко).

Заїмпонувати – справити враження, викликати повагу; в усному мовленні: *Новий викладач **заїмпонував** студентам*.

Заїніціювати – започаткувати, виступити ініціатором; у такий спосіб по-стали й інші слова, наприклад: *заадресувати, заатакувати, zareагувати* тощо.

Знадоби – матеріали; “знадоби до словника”. Подибуємо це слово в творах І.Франка, у виданнях Наукового товариства імені Т.Шевченка, у назві праці А.Кримського й М.Левченка “Нові знадоби до життєпису Степана Руданського”.

Знечулення – наркоз.

Книгозбірня – бібліотека: *Якщо він ... надумає саме в ці дні переїздити на новосілля, то ви з великою охотою пособите йому скласти **книгозбірню*** (Л.Яновська). Словник Б.Грінченка фіксує рідше вживаний синонім – *книгозбір*: *У **книгозборі** батьки Тараса [1, Т.2, 257]*.

Лаштунки – куліси; вживається в переносному значенні: *за **лаштунками** політики: Гончаренко вихопився за **лаштунки**, узяв мене за руку і витяг на сцену* (В.Минко).

Летовище – аеропорт, аеродром; це слово дедалі частіше подибується в сучасній пресі, у творах письменників: *Я на плиті **летовища** писав Гумовим каблукон, немов для жарту: “Тут спочиває вкрадена любов”* (Д.Павличко). Однокореневими будуть лексеми: **літун** – пілот (у В.Підмогильного збірка оповідань “Військовий літун” (1924)), **літунство** – авіація, **протилітунський** – протиповітряний.

У колі родини П.С. Шидловський, син
Олег та дружина Віра Василівна

ці, там тепер наслася німецька череда (І.Нечуй-Левицький). Немає потреби нині відступати від традицій української класики (до речі у П.Тичини: “На майдані кого церкви революція іде”) і треба писати: майдан Перемоги, майдан Міцкевича.

Наклад – тираж: забрати **наклад** з друкарні. Власне, був тут поліцейний комісар. Весь **наклад** простісінько з друкарні поволік до прокуратурії (І.Франко). Це слово має й інше значення, зокрема *кошт*, а тому варто на авторських публікаціях писати лаконічне “*Накладом автора*” замість “*Видання книжок здійснено на кошти автора*”.

Негація – заперечення; **негувати** – заперечувати.

Нотатник – записник, блокнот; **нотатка** – запис; **нотувати** – записувати.

Оберіг – талісман.

Обіжник – циркуляр; **обіжний** – циркулярний; слово виникло на власне українському ґрунті.

Обсервація – спостереження; **обсервувати** – спостерігати; **обсерватор** – спостерігач; **обсерваційний** – спостережний. Словник фіксує з позначенням як слово галицького варіанту.

Оплески – аплодисменти; **оплескувати** – аплодувати: В залі мені довго **оплескували** (Л.Смілянський).

Оповісник – інформатор; **оповістка** – оголошення; вживається на означення типу видання – інформаційного бюлетеня: **оповісник** інформ-агенції.

Оприлюднювати – публікувати.

Первень – елемент.

Переступний – високосний: календар на рік високосний. Прикметник фіксований у найдавніших словниках, уживаний в народній мові.

Погруддя – бюст (скульптура).

Маєстат – велич, величчя, церковне священне начиння; **маєстатичний** – величний; через посередництво польської та німецької мов запозичено з латинської: латинське *maiestas* – велич, святість, авторитет [2, Т.3, 358].

Майдан – площа; майже зникло це давнє слово, хоча зафіксоване у словнику Б.Грінченка: *Передо мною дуже широкий майдан; Де колись на майдані роєм гули на раді запорожці*.

ДИПЛОМЪ.

Медицинская Императорская Комиссия при Императорскомъ Московскомъ Университетѣ съ удовольствіемъ, что Петръ Семеновичъ Шидловскій, въроизвожденіи православитъ, сынъ гусарскаго секретаря, родившійся 1892 году, прослушавъ полный курсъ медицинскаго факультета и университетскаго курса, установленнаго Высшею, 5 апреля 1916 года, на основаніи ст. 481 Уст. Учеб. Зак. № XI, ч. I, Ст. Зак. изд. 1903 г. и ст. 595 Уст. Врач., т. XIII, изд. 1905 г., утвержденъ въ степени доклада и магистра со званіемъ приватдоцента преподавателя, кафедры Русскаго языка со степенію приватдоцента.

Въ удостовѣреніе сего выданъ докладъ Шидловскому настоящий дипломъ съ приложеніемъ печати.

Городъ Москва, Воскресенскъ 3 мая 1916 года.

В. Шидловскій

Протоколъ и. М. Медицинскій
С. Медицинскій

В. Шидловскій

Протоколъ и. В. Медицинскій
С. Медицинскій

В. Шидловскій

ВЫСШАЯ АТТЕСТАЦИОННАЯ КОМИССИЯ
ВСЕСОЮЗНОГО КОМИТЕТА ПО ДЕЛАМЪ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ ПРИ СНК СССР
Москва, ул. Кузнецкая д. № 21. Телефонный адресъ: Москва, КОМШКОА.

ВЫПИСКА

изъ протокола № 32/83 отъ 17 Октября 1918 г.

(Подлинникъ протокола находится въ делахъ Высшей Аттестационной Комиссии)

Слушали:

§ 49. Объ утвержденіи ШИДЛОВСКАГО Петра Семеновича въ ученое званіи профессора.
2-й Киевскій государственный медицинскій институтъ.

Постановили:

Утвердить ШИДЛОВСКАГО Петра Семеновича въ ученое званіи профессора по кафедре "оперативная хирургія".

НАМЪ ПРЕДСѢДАТЕЛЬ ВЪСШЕЙ АТТЕСТАЦИОННОЙ КОМИССИИ
УЧЕБНЫЙ СЕКРЕТАРЬ

- С. Кастанов
- А. Платоновъ

А. Платоновъ

Ученый Секретарь Высшей Аттестационной Комиссии

2. ноября 1918.

Tento cestovný pas obsahuje 16 stránok
Dieser Reisepass enthält 16 Seiten

CESTOVNÝ PAS

Reisepass
SLOVENSKÁ REPUBLIKA
Slowakische Republik

Císlo cestovného pasu: }
Nr. des Reisepasses: }

Menó majiteľa }
Name des Inhabers: }

Sprevádzaný svojou manželkou }
Begleitet von seiner Gattin }

a svojimi deťmi
und von Kindern

Sporná
Státna príslušnosť: }
Staatsangehörigkeit: }

Der Dekan der medizinischen Fakultät
der Universität München München, den 24. Juni 1917.
Z. K. 223747/VI. b.

Herrn
Prof. Dr. Peter Schidlowsky,
München - 26,
Heile Strasse 47/11.

Betrifft: Anerkennung des Studiums und der Prüfungen
von Ärzten und Zahnärzten an ausländischen
Hochschulen.

Sehr geehrter Herr Kollege!

Das Bayerische Staatsministerium des Innern, -Gesundheits-
abteilung-, München-23, Marienstr. 4, wünscht von der Medizini-
schen Fakultät eine Aeusserung über den Ausbildungsstand in ver-
schiedenen medizinischen Fakultäten ausserdeutscher Universitäten,
um für die Anerkennung des Studiums und der Prüfungen an diesen
Hochschulen eine Grundlage zu besitzen. Ich wäre Ihnen für einen
kurzen Bericht über folgende Universitäten dankbar:

Polen: Warschau, Lemberg, Krakau, Posen, Lodz,
Russland: Kasan, Jekaterinburg, Moskau, Sankt Petersburg, Kasan,
Sibirien, Kiew, Leningrad, Charkow,
Kasachische, Odessa,
Baltische Staaten: Riga, Kowno, Wilna.

Mit bestem Dank für Ihre freundliche Mithewaltung

Ihr sehr ergebener
(Prof. Dr. A. W. Forst)
Dekan.

Michigan State Board of Registration in Medicine

Dansing

Michigan

Know all men by these presents that

Peter Schidlowsky

is a duly licensed

Physician and Surgeon

in accordance with the "Medical Practice Act No. 237, Public Act 1899 as amended" of the State of Michigan, and is authorized to practice medicine and surgery in all their branches in this state.

In witness whereof, we have hereunto fixed our hands and the seal of the Board this sixteenth day of September, 1963.

No. 25637

Revised Statute
President of the Board

M. D.

Ed. J. Larson
Secretary of the Board

M. D.

see reverse side for record of change of name

THE UNITED STATES OF AMERICA

ORIGINAL
TO BE GIVEN TO
THE PERSON NATURALIZED

DEPARTMENT OF JUSTICE

Within No. 56013

Personal description of holder as of date of naturalization. Date of birth December 20, 1892 sex male
complexion medium color of eyes blue color of hair grey height 5 feet 8 inches
weight 180 pounds visible distinctive marks scar on forehead
Marital status married former nationality Poland

I certify that the description above given is true, and that the photograph affixed hereto is a likeness of me.

Peter Schidlowsky
(Complete and true signature of holder)

UNITED STATES OF AMERICA
DISTRICT OF RHODE ISLAND

Be it known, that at a term of the District Court of
The United States for the District of Rhode Island
held pursuant to law at Providence, Rhode Island
on April 25, 1960 the Court having found that
PETER SEBEN SCHIDLOWSKY
then residing at 502 Providence St., West Warwick, Rhode Island
applied to reside permanently in the United States (when so required by the
Immigration Laws of the United States) that in all other respects complied with
the applicable provisions of such naturalization laws, and was entitled to be
admitted to citizenship, thereupon ordered that such person be and (he was
admitted as a citizen of the United States of America.

In testimony whereof the seal of the court is hereunto affixed this 25th
day of April sixty six in the year of our Lord nineteen hundred and
eighty-fourth

Peter Schidlowsky
Seal

It is a violation of 18 U.S.C. 1015 and
punishable as such to copy, print, photograph,
or otherwise illegally use this certificate.

Frederick J. Murphy
Clerk of the U.S. District Court

By Deputy Clerk

DEPARTMENT OF JUSTICE

Ur. VT 9746.

Herrn
Peter Schidlowsky
Facharzt für Chirurgie
München
Cicile Grahstr.47/III

Betreff: Anerkennung eines ausländischen Akademischen Grades
im Vollzug des Bundesgesetzes über die Rechtsstellung
heimatloser Ausländer vom 25.4.51 (BGBl.S.269 f).
Zum Gesuch vom 18.12.52 und zur Vorsprache vom 31.1.53.

Antragsgemäß wird genehmigt, daß Sie den im Jahre 1938 an der Universität Kiew (UDSSR) erworbenen akademischen Grad "Dr.med." in Bayern führen.

Es besteht keine Erinnerung dagegen, daß Sie sich als "ehemaliger Professor der Universität Kiew" bezeichnen.

Das für Ihren Wohnsitz zuständige Einwohnermeldeamt hat Abdruck dieser EntschlieÙung erhalten.

I.A.

FEDERAL REPUBLIC OF GERMANY
LAND BAVARIA
CITY OF MUNICH
CONSULATE GENERAL OF THE
UNITED STATES OF AMERICA

L. Thomas A. DeHart, Vice Consul
of the United States of America at Munich, Germany,
duly commissioned and qualified, do hereby certify
that Dr. Franz Treppsch whose true signature
and official seal are hereto subscribed and
affixed is the foregoing Doctor Diploma was at
the time of signing this in official of the Bav. Minis-
try of Culture at Munich, Ger. who is a naturalized

See No. 31 13455

2.— 1949 3.40

Der Dekan der medizinischen Fakultät
der Universität München

München, den 24. Juni 1947.

P/K. 329/47/VI, b.

Herrn
Prof.Dr. Peter Schidlowsky,
München - 26,
Lucile Grannstr. 47/II.

Betrifft: Anerkennung des Studiums und der Prüfungen
von Ärzten und Zahnärzten an ausländischen
Hochschulen.

Sehr geehrter Herr Kollege!

Das Bayerische Staatsministerium des Innern, Gesundheit
abteilung., München-29, Martiusstr. 4, wünscht von der Medizinischen Fakultät eine Äußerung über den Ausbildungsstand in verschiedenen medizinischen Fakultäten ausserdeutscher Universitäten um für die Anerkennung des Studiums und der Prüfungen an diesen Hochschulen eine Grundlage zu besitzen. Ich wäre Ihnen für einen kurzen Bericht über folgende Universitäten dankbar:

Polen: Warschau, Lemberg, Krakau, Posen, Lodz,
Sowjet-Union: Krasnojarsk, Moskau, Dnepopetrowsk, Kasan,
Tiflis, Kiew, Leningrad, Charkow,
Kasachischen, Odessa,
Baltische Staaten: Riga, Kowno, Wilna.

Mit bestem Dank für Ihre freundliche Mühewaltung

Ihr sehr ergebener

(Prof. Dr. A. W. Forst)
Dekan.

Dekan.

 STATE OF MICHIGAN DEPARTMENT OF PUBLIC HEALTH		STATE FILE NUMBER _____	
LF (53) 536		CERTIFICATE OF DEATH	
0424266 B			
PRESENT NAME "LAST" Soniowsky		SEX Male	
Father W. Soniowsky		DATE OF BIRTH (MM, DAY, YEAR) August 28, 1938	
PLACE OF BIRTH (CITY, COUNTY, STATE) Chicago, Cook, Ill.		COUNTY OF DEATH Wayne	
PLACE OF DEATH (CITY, COUNTY, STATE) Livonia, Wayne, Mich.		DATE OF DEATH (MM, DAY, YEAR) September 1, 1988	
CAUSE OF DEATH (List in order of cause as Livonia)		PLACE OF DEATH (CITY, COUNTY, STATE) St. Mary's Hospital	
(1) Myocardial infarction		(2) Coronary atherosclerosis	
(3) Arteriosclerosis		(4) Diabetes mellitus	
(5) Chronic renal disease		(6) Chronic obstructive pulmonary disease	
(7) Chronic liver disease		(8) Chronic lung disease	
(9) Chronic heart disease		(10) Chronic kidney disease	
(11) Chronic liver disease		(12) Chronic lung disease	
(13) Chronic heart disease		(14) Chronic kidney disease	
(15) Chronic liver disease		(16) Chronic lung disease	
(17) Chronic heart disease		(18) Chronic kidney disease	
(19) Chronic liver disease		(20) Chronic lung disease	
(21) Chronic heart disease		(22) Chronic kidney disease	
(23) Chronic liver disease		(24) Chronic lung disease	
(25) Chronic heart disease		(26) Chronic kidney disease	
(27) Chronic liver disease		(28) Chronic lung disease	
(29) Chronic heart disease		(30) Chronic kidney disease	
(31) Chronic liver disease		(32) Chronic lung disease	
(33) Chronic heart disease		(34) Chronic kidney disease	
(35) Chronic liver disease		(36) Chronic lung disease	
(37) Chronic heart disease		(38) Chronic kidney disease	
(39) Chronic liver disease		(40) Chronic lung disease	
(41) Chronic heart disease		(42) Chronic kidney disease	
(43) Chronic liver disease		(44) Chronic lung disease	
(45) Chronic heart disease		(46) Chronic kidney disease	
(47) Chronic liver disease		(48) Chronic lung disease	
(49) Chronic heart disease		(50) Chronic kidney disease	
(51) Chronic liver disease		(52) Chronic lung disease	
(53) Chronic heart disease		(54) Chronic kidney disease	
(55) Chronic liver disease		(56) Chronic lung disease	
(57) Chronic heart disease		(58) Chronic kidney disease	
(59) Chronic liver disease		(60) Chronic lung disease	
(61) Chronic heart disease		(62) Chronic kidney disease	
(63) Chronic liver disease		(64) Chronic lung disease	
(65) Chronic heart disease		(66) Chronic kidney disease	
(67) Chronic liver disease		(68) Chronic lung disease	
(69) Chronic heart disease		(70) Chronic kidney disease	
(71) Chronic liver disease		(72) Chronic lung disease	
(73) Chronic heart disease		(74) Chronic kidney disease	
(75) Chronic liver disease		(76) Chronic lung disease	
(77) Chronic heart disease		(78) Chronic kidney disease	
(79) Chronic liver disease		(80) Chronic lung disease	
(81) Chronic heart disease		(82) Chronic kidney disease	
(83) Chronic liver disease		(84) Chronic lung disease	
(85) Chronic heart disease		(86) Chronic kidney disease	
(87) Chronic liver disease		(88) Chronic lung disease	
(89) Chronic heart disease		(90) Chronic kidney disease	
(91) Chronic liver disease		(92) Chronic lung disease	
(93) Chronic heart disease		(94) Chronic kidney disease	
(95) Chronic liver disease		(96) Chronic lung disease	
(97) Chronic heart disease		(98) Chronic kidney disease	
(99) Chronic liver disease		(100) Chronic lung disease	

I HEREBY CERTIFY THAT THIS IS A TRUE COPY OF DEATH CERTIFICATE OR FILLS IN THIS OFFICE.

Robert F. Ross
 ROBERT F. ROSS, CITY CLERK
 City of Livonia, Wayne County
 State of Michigan

Date SEP 1 - 1988

[illegible]

Поземний – горизонтальний; фіксує словник Б.Грінченка: [1, Т.3, 264].

Поличчя – *портрет*; зафіксоване в словнику Б.Грінченка: *Посилаю тебе тобі, друже мій, єдиний, своє поличчя* (Основа, 1861).

Поступ – *прогрес*; **поступовий** – *прогресивний*; **поступовець** – *прогресист* (у 1908-1917 році діяло “Товариство українських поступовців”).

Поперечник – *діаметр*.

Пошесть – *епідемія*; **пошесний** – *епідемічний*: **Пошесті** гуляють містом: іспанка, а за нею сипняк (А.Хорунжий); *Варфоломій говорив: – як у свій час носили винниченківські сорочки, так тепер наше глухе місто поринуло в матеріалізм. Якась пошесть* (М.Хвильовий).

Поштівка – *листівка, картка* (поштова).

Прилюдний – *публічний*: Коли буде **прилюдне** сватання? (Матеріали до українсько-руської етнології, 1899).

Проба – *репетиція*; так і досі говорять в діаспорі: *проба хору*.

Прямовисний – *вертикальний*.

Радіовисильня – *радіостанція*; **висилання, пересилання** – *радіопередача*.

Репрезентант – *представник, речник*; **репрезентувати** – *представляти*; **репрезентаційний** – *представницький*: Глибоке відчуття і розуміння краси свого народу та його високого покликання, вміння відбирати кращих його **репрезентантів** для зображення сучасного чи минулого ..., – ось неодмінні риси режисера (О.Довженко); Народ виділяє з-серед себе здібних людей, які **репрезентують** його іншим народам, світові (Р.Іваничук).

Реченець – *термін, строк*: Надійшов **реченець** виїзду до війська (О.Ковінька)

Світлина – *фотографія*: Старший мій брат Степан просив прислати фото нашої Глудоської хати, і ту **світлину** зробив для нього учитель (Т.Масенко).

Симпатик – *прихильник; (симпатик партії)*. Відповідник до незграбної кальки з російської “співчуваючий”.

Скарбниця – *казна* (урядова установа, яка відає державними коштами). Це відповідник до запозичення з тюрських мов “казна”, “казначейство”: **скарбницький, скарбничий** – *казначейський*; **скарбник** – *казначей* (**скарбник** товариства). Письменники відчували невластивість українській мові слова “казенний” і вживали натомість “**скарбовий**”: *А де ж твої, Нечаєнку, скарбовії воли* (П.Лукашевич). Та й замість кальки з російської “копилка” слід послуговуватися нашим давнім словом “**скарбничка**”. Усі ці слова фіксує словник Б.Грінченка. Крім того, **скарбниця** вживається в переносному значенні як “зосередження” при-

родних, культурних цінностей. У Панаса Мирного читаємо: “Найбільше і найдорожче добро в кожного народу – це його мова, ота жива схованка людського духу, його багата **скарбниця**, в яку народ складає і своє давнє життя, і свої сподіванки”.

Складник – компонент, складова частина; у “Словнику синонімів української мови” [Т.2] це слово подано як домінанта: *З білих пісків з'їхали вони на тверду дорогу. Тут **складники** землі змінилися* (Лєся Мартович).

Славень – гімн: *Українська мова – це атрибут суверенності, державності України, подібно до того, як атрибутами є прапор держави, її герб та **славень** України* (П.Бойко).

Словникар – лексикограф; **словникарство** – лексикографія: *Словникарі* покладаються не на свої власні смаки чи уподобання, а на ту лексичну базу, яка є у їх розпорядженні (З журналу); *Друга світова війна тяжкого удару завдала українській науці, отже й мовознавству, і зокрема, такому його важливному розділу, як **словникарство*** (М.Рильський).

Студії – навчання: **студіювати** – вивчати: *Бачинський з Мартовичем **студіювали** право на університеті в Чернівцях* (В.Стефаник).

Телевізія – телебачення.

Тепломір – термометр.

Терен – територія: *Нагоничі швидко означували **терен**, куди заблукав вовк, прапорцями* (П.Загребельний).

Тло – фон: *Серед братчиків почалися також суперечки на релігійнім тлі, деякі браття перейнялися лютеранством* (І.Крип'якевич).

Толерувати – терпіти: *толерувати* чийсь погляди; *не толерувати такої поведінки*.

Уступ – абзац: *З остаточного тексту вилучено два **уступи***.

Фальшувати, сфальшивити – фальсифікувати, підробляти; **фальшивник** – фальсифікатор: – *Ви в процесах **фальшували** свідоцтво* (І.Франко); Усі ці слова фіксує словник Б.Грінченка.

Фільмувати – знімати (фільм).

Фундатор – засновник; **фундувати** – засновувати; *У Світлоярську всі пам'ятали, що **фундаторами**, тобто засновниками їхнього села, були Шусі й Самусі* (П.Загребельний); *Ото дивачка! Замість вигадати щось цікаве – **фундує** монастирі та ще й хлопської віри* (З.Тулуб).

Хідник – тротуар; фіксує словник Б.Грінченка. Тротуар здавна мав іншу назву “пішохід”, а людину, яка йде пішки, називали “пішоходець”. Слово **тротуар** запозичене через російську з французької. Ватро вживати

замість “тротуар” українське “**хідник**”, що має ще кілька значень: “килимок, доріжка в кімнаті”, “підземний хід”: *На хідниках панувало вранішнє пожавлення, люди йшли майже бігцем* (С.Голованівський); *По обидва боки вулиці були дощані пішоходи* (Панас Мирний).

Хрестиківка – кросворд.

Цукерня (цукорня) – кондитерська, **цукерник** – кондитер: *Перед дверима цукерні [Славко] ще помацав за кишеню, чи є гроші. Є!* (Лесь Мартович); *Все село сходилося на площу, броварі викочували бочки з квасом, цукерники виставляли свої лотки* (М.Чабанівський).

Часопис – журнал: *Починаючи з 1894 р. Франко систематично надсилав Грінченкові часопис “Житє і слово”* (З журналу).

Черенки – шрифт (друкарський). Слово наводиться в словнику Б.Грінченка: *Почуєш вірші ... лиш черенками думок друковані на серця сторінках* (Б.-І. Антонич).

Чинник – фактор (умова, рушійна сила, причина якогось процесу, що визначає його характер): *На літературу звертаю лиш остільки увагу, оскільки вона мала вплив на політику, виступала як свідомий чинник громадського життя* (І.Франко).

Щадниця – каса (ощадна). Слово є у словнику Б.Грінченка.

Літературні географічні терміни

Бігун – полюс; слово зафіксоване у словнику Б.Грінченка як багатозначне і 4 значення – полюс: *Найтепліше на землі попід рівноденником, а найгоłodніше коло бігунів* (Дещо про світ Божий).

Доплив – притока: *Товарниця – це малесенький доплив Черемоша, от ніби трошки більший потік* (Г.Хоткевич).

Мапа – карта: *На мапі України*. Слово фіксує словник Б. Грінченка.

Мірило – масштаб. Найвизначніші українські географи, картографи використовували у своїх працях як термін.

Надма – дюна.

Південник – меридіан: *Такий круг зватиметься меридіаном або південником і поділятиме для вас землю теж на дві половини: східню і західню* (Дещо про світ Божий).

Підсоння – клімат: *Кожний рід рослини призначається до підсоння своєї батьківщини* (Уляна Кравченко).

Рівноденник – екватор: *Круг цей зветься екватором або рівноденником, бо в тих місцях день завше рівний з ніччю* (Дещо про світ Божий).

Рістня – фауна.

Північні українські назви видів спорту

Відбиванка – *волейбол.*

Вітрильництво – *парусний спорт.*

Гаківка – *хокей.*

Дамки – *шашки.*

Змаги – *змагання.*

Копаний м'яч – *футбол.*

Кошівка – *баскетбол.*

Лижварство – *лижний спорт.*

Руханка – *гімнастика.*

Санкарство – *бобслей.*

Шануймо оригінальні витвори української мови.

Література

1. Грінченко Б.Д. Словарь української мови Т.1 – 4. – К.: Лексикон, 1996.
2. Етимологічний словник української мови Т.1 – 7. – К.: Наукова думка, 1982.
3. Мова – Народ. Висловлювання про мову та її значення в житті народу / Упоряд. Олександра Тихий; післяслово О.Зінкевича. – К.: Смолоскип, 2007. – 416 с.
4. Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні парадигми: Навч. посібник. – К.: Либідь, 1996.
5. Правливе українське серце. Олександр Рибалко / Упор. І.Гирич та К.Рибалко, заг. ред. К.Рибалко. – К.: Видавничий дім «Простір», 2010. – 832 с.

Шевчук С.В., академік

Місце спочинку
Петра і Віри
Шидловських

ТЕРМІНОЛОГІЯ В НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЯХ І НАВЧАЛЬНИХ ВИДАННЯХ

Одним з елементів професійної підготовки будь-якого фахівця є оволодіння ним мовами відповідної й суміжних спеціальностей, основою яких є фахова мова і зокрема відповідна термінологія. Для полегшення процесу засвоєння термінології необхідно, щоб основу фахової мови складала упорядкована й стандартизована термінологія, без знання якої неможлива повноцінна професійна діяльність [1, 2]. Особливого значення це питання постає перед науковцями, викладачами, винахідниками й патентознавцями, які мають кваліфіковано, однозначно і зрозуміло для інших викладати результати своєї творчої діяльності на папері.

Унаслідок різного досвіду й неоднакового особистого сприйняття один і той самий термін або визначення можуть викликати у різних людей дещо різні уявлення. У багатьох випадках фахівці користуються тими чи іншими термінами внаслідок звички, що часто є причиною різного трактування деяких понять. При цьому фахівцями часто вживаються не тільки суперечливі, а й недозволені до вживання терміни, які значно ускладнюють відповідний текст й викликають у читача труднощі під час його сприйняття. Особливо це відчувається натепер, коли у всіх сферах діяльності людини українська мова стає пріоритетною після інтенсивної протягом тривалого часу русифікації монографічних і періодичних наукових видань [3–5].

Порушене питання має неабияке значення передусім для опублікування результатів наукових досліджень (і в першу чергу у вигляді дисертацій та авторефератів дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук), а також для патентної документації, у тому числі для матеріалів заявок на одержання охоронних документів. Так, формула винаходу або корисної моделі (далі – винаходу) має стисло і ясно відображати технічну суть винаходу, визначати обсяг винаходу і бути засобом відрізнення об'єкта винаходу від інших об'єктів або визначення схожості для встановлення факту використання винаходу, а опис винаходу – підтверджувати обсяг правової охорони й настільки ясно й чітко розкривати суть винаходу, щоб його міг здійснити фахівець у зазначеній галузі. Навіть у п. 4.3 «Правил складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель» наголошується на тому, що у формулі, описі, рефераті і пояснювальних матеріалах до опису використовують, як правило, стандартизовані терміни і скорочення, а за їх відсутності – загальновживані в науковій і технічній літературі.

Аналогічні вимоги стосуються і автореферату дисертації, призначення якого – широке ознайомлення наукових працівників з методикою досліджен-

ня, фактичними результатами й основними висновками дисертації, а також власне дисертації (див. «Основні вимоги до дисертацій та авторефератів дисертацій», затверджених ВАК України).

Використовувані терміни мають відповідати чинним у певних галузях знань міжнародним номенклатурам і класифікаціям. Наприклад, назви неорганічних речовин мають відповідати сучасній раціональній номенклатурі, що базується на правилах, розроблених Міжнародним союзом теоретичної та прикладної хімії (ІЮПАК; International Union of Pure and Applied Chemistry – IUPAC); анатомічні й гістологічні найменування – згідно з міжнародними анатомічною й гістологічною номенклатурами; ферментів – за номенклатурою ферментів; вірусів і бактерій – за номенклатурами вірусів і бактерій, тобто кожний фахівець має суворо дотримуватися встановленої в його галузі знань номенклатури. Наприклад, звичні терміни деяких органічних речовин, авторам потрібно подавати не тривіальними, а узгодженими на міжнародному рівні термінами (табл. 1).

Майже за два десятки років незалежності нашої держави Держспоживстандарт України виконав величезний обсяг робіт зі стандартизації в галузі термінології, наслідком якої є розроблення й введення в дію більше за тисячу стандартів, які стосуються термінів і визначень основних понять [6]. Ця робота триває й сьогодні, тому науковцям і конструкторам необхідно постійно слідкувати за чинною в Україні нормативно-технічною документацією.

Таблиця 1

Тривіальні та міжнародні найменування деяких органічних речовин

Найменування речовини відповідно до номенклатури		Хімічна формула
тривіальної	міжнародної	
Ацетон	диметилкетон (пропанон)	$\text{CH}_3\text{C}(\text{O})\text{CH}_3$
Бензол	бензол (бензен)	C_6H_6
Бутиловий спирт	<i>n</i> -бутанол (1-бутанол)	$\text{CH}_3(\text{CH}_2)_3\text{CH}_2\text{OH}$
Етиловий спирт	етанол	$\text{C}_2\text{H}_5\text{OH}$
Ізопропіловий спирт	<i>i</i> -пропанол (2-пропанол)	$\text{CH}_3\text{CH}(\text{OH})\text{CH}_3$
Метиловий спирт	метанол	CH_3OH
Мурашина кислота	метанова кислота	CHOOH
Оцтова кислота	етанова кислота	CH_3COOH
Сірковуглець	дисульфід карбону	CS_2
Толуол	метилбензол (толуен)	$\text{C}_6\text{H}_5\text{CH}_3$
Хлороформ	трихлорметан	CHCl_3
Чотирихлористий вуглець	тетрахлорметан	CCl_4

При цьому іноді знову розроблювані терміни значно відрізняються не тільки від російських відповідників, а й звичних для багатьох фахівців за-

старілих українських. Так, згідно з ДСТУ 2439–94 «Елементи хімічні й речовини прості. Терміни та визначення основних понять. Умовні позначення» назви багатьох хімічних елементів українською мовою істотно відрізняються від звичних багатьом російських відповідників (наприклад, аргентум – срібло, карбон – вуглерод, купрум – мідь, нікол – нікель та ін.).

Користуватися стандартами, які встановлюють терміни й визначення, не тільки корисно, а навіть необхідно, особливо під час опублікування та патентування результатів досліджень в іноземних державах. При цьому майже в кожному такому стандарті наведені іншомовні відповідники українських стандартизованих термінів німецькою, англійською, французькою й російською мовами, що значно полегшує підготовку матеріалів публікацій і національних заявок до зарубіжного патентування. (Разом з тим потрібно відзначити, що після докладного ознайомлення зі згаданими стандартами, особливо введеними в дію наприкінці дев'яностих років минулого століття, складається враження, що деякі з них розроблялися поспіхом – стільки в них помилок, пов'язаних з неточним словотвором і слововживанням.)

Зрозуміло, що процес всебічного впровадження державної мови в повсякденне життя та особливо в нормативну, технічну й наукову документацію непростий. На жаль, дуже часто замість ретельного вживання українських слів у їх значенні робиться калькування російськомовних термінів. Так, наприклад, дуже часто замість слова «завдання» застосовують слово «задача», нехтуючи при цьому тим, що завдання – це те, що визначено або заплановано для виконання, а задача – питання, переважно математичного характеру, яке розв'язується за допомогою обчислень за визначеною умовою [7].

Можна навести ще чимало прикладів некоректного вживання або написання слів і термінів, проте сьогодні особливі труднощі виникають під час перекладу з російської на українську термінів, пов'язаних з поняттям процесу – сукупності послідовності дій для досягнення певного результату. Беручи до уваги те, що дія розвивається в часі, розрізняють два її види: доконаний і недоконаний. Якщо дія має певну межу тривання, але завершена на певному етапі, то її називають доконаною (зігнути, стиснути). Якщо ж дія триває або повторюється нескінченно, то її називають недоконаною (гнути, згинати, стискати, стискувати).

У дії можуть брати участь один або два учасники. Учасника, дія якого спрямована на іншого, називають **СУБ'ЄКТОМ**, а його дію і дійові якості – активними. Учасника, що зазнає дії суб'єкта, називають **ОБ'ЄКТОМ**, а його дію і дійові якості – пасивними.

Дію, у якій беруть участь активний і пасивний учасники (суб'єкт і об'єкт) називають перехідною (згинати, стискати), а дію, у якій бере участь лише один виконавець і спрямовує її на самого себе (згинатися, стискатися) або не спрямовує її ні на кого (горіти, текти), називають неперехідною.

Розглянемо основні моменти, пов'язані з дією [8].

1. Назва дії.

У сучасній науково-технічній і патентній літературі часто вживаються віддієслівні іменники, які закінчуються на **-нн(я)** і **-тт(я)**: відновлення, оброблення, зварювання, лиття.

Віддієслівні іменники, що означають недоконану дію, утворюють від дієслів недоконаного виду, а ті, що означають дію доконану, – від дієслів доконаного виду здебільшого заміною **-ати, -яти, -ути, -ити, -іти** на **-ання, -ення, -іння, -иття, -птя, -уття**:

*обробляти – оброблення; оброблювати – оброблювання;
відновити – відновлення; відновлювати – відновлювання.*

2. Наслідок дії (результат).

Іменники, які означають наслідок дії, утворюють від недоконаної форми дієслів. Для цього відкидають суфікси, а натомість

а) не додають нічого:

*гріти, нагрівати – нагрів;
гнути, згинати – згин;*

б) додають **-а, -ина, -ок**:

*мінати, змінювати – зміна;
свердлити, просвердлювати – просвердлина;
лити, виливати – виливок;*

в) додають **-бвання**, якщо дієслово має форму, що закінчується на **-овувати** або **-увати**: **упаковувати (пакувати) – паку́вання; устатковувати (устаткувати) – устатко́вання; маркувати – марко́вання**. Отже, необхідно розрізняти слова пакування (дія) і пакування (наслідок дії), устаткування та устаткування, маркування й маркування та ін.

3. Дійові властивості об'єктів і суб'єктів.

3.1. Призначеність суб'єкта виконувати активну дію позначають віддієслівним прикметником, який утворюють від недоконаного виду дієслова, відкидаючи суфікси **-ти** й додаючи натомість **-льн(ий)**:

крутити – крутильний, згинати – згинальний, обертати – обертальний, ізолювати – ізолювальний,

а іноді за допомогою суфікса **-ч(ий)**:

виконувати – виконавчий, установлювати – установчий.

Отже, крутильний – призначений крутити, ізолювальний – ізолювати, виконавчий – виконувати й т.ін. При цьому не слід плутати такі поняття: виконавчий механізм – исполнительный механизм і виконуючий обов’язки (або виконувач обов’язків) – исполняющий обязанности (тут виконуючий – учасник дії).

3.2. Здатність виконувати активну дію позначають прикметником, який утворюють від недоконаного виду дієслова, відкидаючи суфікси й додаючи натомість **-івн(ий): рятувати – рятівний.**

Отже, **рятівний** – той, який здатен рятувати, хоч і не обов’язково для цього призначений (порівняйте – **рятувальний**).

3.3. Здатність виконувати пасивну дію.

Віддієслівний прикметник, що означає здатність об’єкта піддаватися дії суб’єкта й тим самим проявляти наслідок дії, утворюють подібно до іменників, які означають наслідок дії, переважно від дієслів, що означають недоконану багаторазову дію, або від тих варіантів, що не мають префікса:

а) за допомогою суфікса **-н(ий):**

зсувати – зсувний (сдвигаемый);

б) за допомогою суфікса **-овн(ий):**

спрямовувати – спрямовний (направляемый);

в) за допомогою суфіксів **-енн(ий), -анн(ий):**

зміцнювати – зміцненний (упрочнимый, упрочняющийся; порівняйте – зміцнений – той, якого зміцнили).

Отже, зсувний – такий, якого можна зсунути, зміцненний – зміцнити й т.ін. (зауважимо, що наголос у всіх цих прикметників падає на суфікс).

3.4. Здатність виконувати неперехідну дію.

Віддієслівного прикметника, що означає здатність виконувати спрямовану на себе або не спрямовану ні на кого дію, утворюють від недоконаної форми дієслова за допомогою суфіксів **-к(ий), -лив(ий), -уч(ий), -ив(ий), -ав(ий):**

текти – текучий, течкий;

сипати – сипучий, сипкий;

мінатися – мінливий.

Отже, текучий – здатний текти; сипкий – здатний сипатися і т.ін. Значно рідше вказану здатність висловлюють за допомогою суфікса **-учий:**

плавати – плаваючий (наприклад, плаваючий різець – здатність різця підлаштовуватися під оброблювану поверхню).

4. Перебування в стані дії.

Ця група понять характеризує задіяність об’єкта або суб’єкта в певному доконаному або недоконаному процесі.

4.1. Виконання активної дії. Виконання активної дії рекомендується передавати традиційною для української мови конструкцією **який (що) + дієслово** (наприклад, **який (що) розтягає, який (що) розтягнув і т.ін.**) і не рекомендується вживання формально скопійованих з російської мови дієприкметників, які закінчуються на **-уючий, -аючий, -учий, -ачий**. Найвні в українській мові прикметникові суфікси **-ч(ий)** (див. п. 3.4) найчастіше відповідають російським прикметниковим суфіксам **-ч(ий)**, а не дієприкметниковим **-щ(ий)**:

текучий – текучий; текущий – що тече;

стоячий – стоячий; стоящий – що стоїть.

4.2. Перебування в стані пасивної дії. Це поняття позначено пасивними дієприкметниками, утвореними подібно до іменників, що означають назву дії, у якій перебуває об'єкт:

а) за допомогою суфіксів **-н(ий), -т(ий)**:

деформувати – деформований; виготовляти – виготовлюваний;

лити – литий; вилити – виливаний;

б) за допомогою суфікса **-ован(ий)**, якщо дієслово, закінчується на наголошений **-увати, (-ювати)**:

транспортувати – транспортований; ізолювати – ізолюваний.

При цьому від дієслів недоконаного виду утворюються дієприкметники, що означають перебування в стані недоконаної пасивної дії, а від дієслів доконаного виду – дієприкметники, що означають перебування в стані доконаної пасивної дії. Так, **ізолюваний** – той, якого ізолюють, а **заізолюваний** – який заізолювали і т.ін.

4.3. Виконання неперехідної дії.

Щоб позначити перебування в стані доконаної неперехідної дії, застосовують дієприкметники, які можна утворити від неперехідних дієслів доконаного виду заміною суфікса **-ти** на **-л(ий)**: **зміцнити – зміцнілий**.

Перебування в стані неозначеної дії іноді позначають віддієслівними прикметниками, утвореними за допомогою суфікса **-н(ий)**: **плинний, поточний, чинний** та ін. У всіх інших випадках це поняття позначають конструкцією **який (що) + дієслово**.

5. Найменування учасників дії.

Іменники, якими позначають суб'єкта, утворюють від недоконаного виду дієслова за допомогою **-ач, -ник, -івник, -ап'ник, -ар, -яр, -ець**:

змінювач, пальник, постачальник, токар, кресляр, швець тощо.

6. Переклад російських дієприкметників на *-ий*; *-ийся*; *-ий*.

Оскільки російська мова вживає дієприкметники як у власне дієприкметниковому значенні (поняття 4.1–4.3), так і в прикметниковому (поняття 3.1–3.4) і в іменниковому (поняття 5), то, щоб перекласти російський дієприкметник українською мовою, насамперед треба з'ясувати з контексту, яке саме поняття він означає, а потім – визначити засоби української мови, що відповідають тому поняттю (саме цей момент викликає найбільше труднощів для розробників електронних перекладачів).

Російські дієприкметники на *-ий* вживають для позначення понять, пов'язаних як з перехідною дією (активна дійова здатність (3.1, 3.2), стан перебування в активній дії (4.1), назва активного учасника дії (5), так і з неперехідною дією (неперехідна дійова здатність (3.4), стан перебування в неперехідній дії (4.3), назва виконавця неперехідної дії (5)), наприклад:

сжимающий – перехідна дія:

- а) властивість – **стискальний**;
- б) стан – *що стискає*;
- в) назва – **стискач**;

плавающий – неперехідна дія:

- а) властивість – **плавучий**;
- б) стан – *що плаває*,
- в) назва – **плавець**.

Порівняйте:

Толкающее устройство смонтировано на корпусе аппарата – штовхальний пристрій змонтовано на корпусі апарата.

Устройство, толкающее крышку, смонтировано на корпусе аппарата – пристрій, що штовхає кришку, змонтовано на корпусі апарата.

Вращающий механизм содержит... – обертальний механізм містить...

Механизм, вращающий кривошип, содержит... – механізм, що обертає кривошип, містить...

Стоячая волна – *стояча хвиля* (фізичне поняття).

Стоящий кран – *кран, що стоїть*.

Російські дієприкметники на *-ийся* вживають для позначення понять, пов'язаних як з перехідною дією (пасивна дійова і здатність (3.3), стан перебування в пасивній дії (4.2), назва пасивного учасника дії (5), так і з неперехідною дією (неперехідна дійова здатність (3.4), стан перебування в неперехідній дії (4.3), назва виконавця неперехідної дії (5)), наприклад:

сжимающийся – перехідна дія:

- а) властивість – **стисний**;
- б) стан – *стисканий*;

неперехідна дія:

- а) властивість – **стисливий**;
- б) стан – *що стискається*.

Порівняйте:

Во время фильтрования образуется сжимающийся осадок – под час фільтрування утворюється стисливий осад.

Осадок, сжимающийся во время фильтрования, снижает скорость процесса – осад, що стискається під час фільтрування, знижує швидкість процесу.

Російські дієприкметники на *-мый* уживаються для позначення понять, пов'язаних лише з перехідною дією (пасивна дійова здатність (3.3), стан перебування в пасивній дії (4.2), назва пасивного учасника дії (5)), наприклад:

Транспортируемый – перехідна дія:

а) властивість – *транспортный*; б) стан – *транспортируемый*.

Порівняйте:

С точки зрения габаритов изготовленный аппарат является транспортируемым железной дорогой – з точки зору габаритів виготовлений апарат є транспортним залізницею.

Аппарат, транспортируемый железной дорогой, подвергается действию атмосферных осадков – апарат, транспортований залізницею, піддається дії атмосферних опадів.

На жаль, багато авторів під час перекладу російських текстів українською більше покладаються на свою інтуїцію, ніж на нормативно-технічну документацію, словники й довідники, внаслідок чого в наукових публікаціях і патентних документах з'являються очевидні помилки.

Як уже було зазначено, протягом останніх років підготовлено і введено в дію значну кількість державних стандартів, пов'язаних з термінологією в різних галузях науки, техніки й технології. Ці стандарти, наприклад, ДСТУ 3321:2003 «Система конструкторської документації. Терміни та визначення основних понять», були розроблені висококваліфікованими фахівцями відповідно до сучасних вимог словотвору та українського правопису. Крім стандартів для коректного застосування термінів у науково-технічних публікаціях доцільно користуватися також україномовними версіями чинних міжнародних класифікацій об'єктів промислової власності: винаходів, корисних моделей (МПК), промислових зразків (МПКЗ), товарів для товарів і послуг (МКТП) тощо. Переклад зазначених класифікацій (МПК, МПКЗ, МКТП та ін.) українською мовою було зроблено не лише відповідно до вітчизняних, а й міжнародних норм.

Так, ДСТУ 3321:2003 визначає переклад російського терміна «привод» як «урухомник». Від дієслів «урухомлювати / урухомити» природно утворюється система спільнокоренових слів (іменників, прикметників, дієприкметників), яка дає змогу описувати всі потрібні процесові поняття (табл. 2).

Таблиця 2

Слова, спільнокореневі з дієсловами «урухомлювати» і «урухомити»

Українське слово	Тлумачення	Російський відповідник
урухомити	Надати руху	привести в движение
урухомитися	Набути руху, почати рухатися	начать двигаться
урухомлений	Пасивний дієприкметник від дієслова урухомити	приведенный в движение
урухомлення	Дія за значенням урухомити	приведение в движение
урухомлювальний	Призначений урухомлювати	приводящий в движение (предназначение)
урухомлюваний	Пасивний дієприкметник від дієслова урухомлювати	приводимый в движение
урухомлювання	Дія за значенням урухомлювати	приведение в движение
урухомлювати	Надавати руху	приводить в движение
урухомлюватися	Набувати руху, починати рухатися	приводиться в движение
урухомний	Здатність бути урухомленим	которого можно привести в движение

Також ДСТУ 3321:2003 визначає такі широко поширені терміни як «вальниця» (рос. «подшипник», відповідно «вальничний» – «подшипниковый»), «граничний відхил» (рос. «предельное отклонение»), «заготованка» (рос. «заготовка»), «корок» (рос. «пробка»), «кресленик» (рос. «чертёж»), «креслення» (рос. «черчение»), «накривка» (рос. «крышка»), «нарізь» (рос. «резьба»), покрив (штучно одержаний шар чи кілька шарів матеріалу на покриваній поверхні), покривання (процес одержування покриву), покриття (подія одержання покриву) та багато інших. Можливо зазначені та деякі інші терміни сприймаються і незвично, але вони є правильні.

На превеликий жаль, є численних науково-технічних і патентних документах часто можна зустріти такі вислови: зубчате колесо (зубчате колесо), вимірювання витрати тепла (вимірювання витрати теплоти), керуємих перемикач (замість керований перемикач), нержавіюча сталь (замість корозієстійка сталь), ємкість акумулятора (ємність акумулятора), ємкість або ємність апарата (місткість апарата), трубопровід зв'язано з апаратом (трубопровід сполучено з апаратом), спосіб отримання цементного клінкеру (спосіб одержання (чи виготовлення) цементного клінкеру), співосний (співвісний), центробіжний (відцентровий), направляючі верстата (напрямні верстата), перетинка апарату (перегородка апарата), спосіб обробки стічних вод (спосіб оброблення стічних вод), помільчені відходи (подрібнені відходи), роз'ємне з'єднання (рознімне з'єднання), фіксатор закріплено на втулці стрижня, що обертається (не зрозуміло).

міло що саме обертається – втулка або стрижень; тому бажано замість «що» писати «яка» (якщо обертається втулка), або «який» (якщо обертається стрижень), спосіб переробки відходів (спосіб перероблення відходів), чисельна або численна функція (числова функція), ріжуча протяжка (різальна протяжка), інструмент для деформації (інструмент для деформування), регульований (регулюєму́й) замість регулювальний (регулирующий) і навпаки, по крайній мірі (треба уточнювати: щонайменше або щонайбільше) і багато інших. І ще один момент, який впадає у вічі, коли читаєш наукові публікації й патентні документи – невірне відмінювання слів. Особливо це стосується родового відмінку однини іменників другої відміни.

Так, слід пам'ятати, що іменники чоловічого роду в родовому відмінку однини приймають закінчення **-а** (у твердій і мішаній фупах), **-я** (у м'якій групі), коли вони означають, наприклад [9, 10]: а) назви тварин і дерев: вовка, дуба, коня; б) назви предметів: гвинта, замка, малюнка, ножа, олівця; в) назви осіб, власні імена та прізвища: робітника, токаря, Вадима. Ігоря; г) назви населених пунктів: Житомира, Миргорода; д) назви машин та їх деталей: двигуна, поршня, вала, апарата, корпусу (але військового корпусу); е) назви мір довжини, ваги, часу тощо: грама, метра, процента (але року); числові назви: десятка, мільйона; ж) терміни іншомовного походження, які означають елементи будови чогось, конкретні предмети, геометричні фігури та їх частини: атома, анода, конуса, діаметра, синуса тощо.

Закінчення на **-у** (у твердій і мішаній групах), **-ю** (у м'якій групі) мають іменники чоловічого роду на приголосний, коли вони означають: а) речовину, масу, матеріал: азоту, гіпсу, спирту (але хліба); б) збірні поняття: каталогу, лісу, товару; в) назви будівель, споруд, приміщень та їх частин: даху, каналу, поверху, сараю, корпусу (але в іменниках – назвах архітектурних деталей: карниза, портика); г) назви установ, закладів і організацій: інституту, штабу; д) назви процесів, станів, властивостей, ознак: процесу, ремонту, руху, спорту, шуму; е) терміни іншомовного походження, що означають фізичні або хімічні процеси, частину площі й т.ін.: аналізу, електролізу, синтезу, ферменту; ж) назви ігор: баскетболу, тенісу; з) більшість складних безсуфіксних слів (крім назв істот): водопроводу, трубопроводу (але електровоза, пароплава – назви машин); и) переважна більшість префіксальних іменників із різними значеннями (крім назв істот): випадку, запису, прикладу.

Оволодіння виражальними й словотворчими засобами української мови, а також правилами українського правопису потрібне сучасному фахівцю не тільки для підвищення свого освітнього рівня, а й для полегшення роботи

технічних і художніх редакторів, а також експертів Державного підприємства «Український інститут промислової власності» – Укрпатенту.

Підсумовуюче викладене, можна зробити такі висновки: правильне вживання традиційних і спеціальних термінів у науково-технічних публікацій свідчить не лише про кваліфікацію автора чи укладача, а і надає змогу іншим фахівцям однозначно тлумачити те чи інше положення цих публікацій; особливого значення питання коректного й правильного вживання науково-технічної термінології постає перед вітчизняними дослідниками, оскільки тривалий час україномовна науково-технічна термінологія перебувала під впливом відповідної російськомовної термінології; майже за два десятиріччя незалежності України проведена значна робота щодо розроблення й уточнення численних термінів у різних галузях науки, техніки й технології, що відображено в першу чергу в державних стандартах. Зазначені терміни обов'язкові для використання в документації і публікаціях різноманітного призначення; оволодіння сучасною науковою і технічною термінологією та дотримання вимог українського правопису – не лише показник загальної культури кожного науковця, конструктора, винахідника, а й їхній обов'язок.

Література

1. Подготовка к изданию учебной, научной и справочной литературы : пособие для автора, автора, рецензента, редактора и корректора / сост. О. А. Добровольский, М. С. Хойнацкий. – К. : Вища шк., 1990. – 84 с.
2. Закирова Е. С. Н. В. Отраслевая терминология – средство формирования иноязычной профессиональной коммуникативной компетенции / Е. С. Закирова // *Alma mater: Вестник высшей школы*. – 2011. – № 10. – С. 69–73.
3. Мікульонюк І. О. Термінологія й правопис термінів у патентній документації / І. О. Мікульонюк // *Інтелектуальна власність*. – 2000. – № 5. – С. 19–25.
4. Російсько-український словник наукової термінології : Біологія. Хімія. Медицина / [С. П. Вассер, І. О. Дудка, В. І. Єрмоленко та ін.]. – К. : Наук. думка, 1996. – 661 с.
5. Потапова Н. В. К вопросу об особенностях редактирования текста произведения научной литературы / Н. В. Потапова // *Технологія і техніка друкарства*. – 2010. – № 3. – С. 143–151.
6. Каталог нормативних документів 2010 : у 3-х т. – К. : ДП «УкрНДНЦ», 2010.
7. Гренчишин Д. Г. Словник паронімів української мови / Д. Г. Гренчишин, О. А. Сербенська. – К. : Рад. шк., 1986. – 222 с.
8. Войналович О. Російсько-український словник наукової і технічної мови (термінологія процесових понять) / О. Войналович, В. Моргунок. – К. : Вирій, Сталкер, 1997. – 256 с.
9. Український правопис. – К. : Наук. думка, 1997. – 240 с.
10. Орфографічний словник української мови / уклад. С. І. Головацук, М. М. Пищик, В. М. Русанівський, О. О. Тараненко. – К. : Вид-во «Довіра», 1994. – 864 с.

Мікульонюк І. О., академік

ПРОГРАМНІ ТА ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ ЗАХИСТУ КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ ТА СИСТЕМ ВІД НЕНАВМИСНИХ ДІЙ КОРИСТУВАЧІВ

*Запропоновано огляд заходів з захисту комп'ютерних програм
та систем від ненавмисних дій користувачів,
що приводять до знищення інформації.*

Постановка проблеми. В наш час проблеми пов'язані із захистом інформації непокоять як фахівців в області комп'ютерної безпеки так і багато-чисельних рядових користувачів персональних комп'ютерів. Це пов'язано з глибокими змінами, що вносяться комп'ютерною технологією в наше життя. Змінився сам підхід до поняття «інформації». Цей термін зараз більше використовується для позначення спеціального товару який можна купити, продати, обміняти на щось інше і так далі. При цьому вартість подібного товару часто перевершує в десятки, а то і в сотні разів вартість самої обчислювальної техніки, в рамках якої він функціонує. Природно, виникає потреба захистити інформацію як від несанкціонованого доступу (крадіжки, знищення і інші злочинні дії), так і від дій, які не мали на меті злочинного наміру. Велика частина користувачів не усвідомлює, що постійно ризикує своїми даними відносячись не професійно до роботи на комп'ютері. Користувачі комп'ютерів із-за необачності можуть знищувати навіть такі дані як податкова і банківська інформація, ділове листування і електронні таблиці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Вміст проблеми захисту інформації фахівцями інтерпретується таким чином. У міру розвитку і ускладнення засобів, методів і форм автоматизації процесів обробки інформації підвищується її вразливість. Основними чинниками сприяючими підвищенню цієї вразливості є:

- різке збільшення об'ємів інформації, що нагромаджується, зберігається і оброблюється за допомогою комп'ютерів і інших засобів автоматизації;
- зосередження в єдиних базах даних інформації різного призначення;
- різке розширення кола користувачів, що мають безпосередній доступ до ресурсів обчислювальної системи і даних що знаходиться в ній;
- ускладнення режимів функціонування технічних засобів обчислювальних систем: широке впровадження багатопрограмного режиму, а також режимів розділення часу і реального часу;
- автоматизація міжмашинного обміну інформацією, у тому числі і на великих відстанях.

Мета статті. У цих умовах виникає вразливість двох видів: з одного боку, можливість знищення або спотворення інформації (тобто порушення її фізичної цілісності), а з іншого – можливість несанкціонованого використання інформації (тобто небезпека просочування інформації обмеженого користування). Метою даної статті є розгляд вразливості першого типу.

Основні матеріали дослідження. Одним з новітніх способів вирішення проблеми є система створення статичних образів дисків на льоту, яка дозволяє операційній системі працювати як би на образі диска. Робота на комп'ютері відбувається як завжди, але після перезавантаження диск виглядає абсолютно таким, як при початковій зафіксованій конфігурації. З точки зору файлової системи - вона монтується не на реальному диску, а на образі диска. Тобто після завантаження операційної системи всі зміни відбуваються не на самому диску, а на його образі, який видаляється після перезавантаження. Особливістю даної системи є те, що образ ніде не зберігається. Точніше зберігається, але в незайнятих даними секторах диска, що не помічає користувач. Управляє всією переадресацією запису і читання фільтр файлової системи. Підтримуються всі наявні в Windows файлові системи.

Для цього досить встановити операційну систему, встановити потрібні програми і, коли потрібна конфігурація задана і вже не потрібно змінювати операційну систему або інше програмне забезпечення, вибрані диски переводяться в так званий режим тіні (Shadow Mode). У цьому режимі операційна система працює точно також: файли змінюються і знищуються, але всі зміни відбуваються на образі, а не на реальному диску. Реальний диск знаходиться під захистом нової технології. Всі зміни насправді пишуться у вільні сектори диска і переадресовуються потрібним чином програмам, щоб вони “думали”, що працюють з реальним диском. Коли щось сталося з операційною системою або просто потрібно відновити чисту конфігурацію: затерлася вітка реєстру, стертий потрібний файл або навіть відбулося зараження вірусом, то все, що потрібно зробити, – це перезавантажитися і файлова система змонтується на новому образі реального диска, який насправді не змінювався.

Це потрібно в таких місцях:

- комп'ютерні курси та навчальні центри: після кожної лабораторної або практичної роботи – легко можна відновити початкову конфігурацію – для цього потрібно просто перезавантажитися;
- бібліотеки - будуть завжди без вірусів;
- робочі місця співробітників компаній – дана технологія передбачає, що можливо зберігати документи, які не повинні знищуватися після пере-

завантаження, і вони будуть автоматично збережені на реальному диску;

- сервери, де важливий час відновлення робочого стану системи після аварійної ситуації;

- інтернет-кафе може успішно використовувати цю технологію: для кожного нового клієнта операційна система виглядатиме новою.

Іншим способом захисту та контролю за збереженням інформації являються термінальні сервери. Дане рішення позбавляє від необхідності купувати кожному співробітникові високопродуктивну і дорогу комп'ютерну техніку і з часом проводити її модернізацію. Досить встановити один потужний комп'ютер (термінальний сервер), який виконуватиме всі обчислення. Продуктивність призначених для користувача терміналів практично не впливає на продуктивність роботи системи. Прикладні програми (Word, Excel, 1С або будь-яка інша програма для Windows) виконуються на сервері, а для користувача терміналу все виглядає так, як якби комп'ютер, рівний за потужністю серверу, стояв у нього на столі. Основна перевага використання терміналів – зниження сукупної вартості. Не потрібно кожні 2-3 роки модернізувати весь парк комп'ютерів, досить модернізувати лише сервер або додати новий сервер до вже існуючого, розподіливши навантаження між ними. Windows-термінали застосовуються там, де велика кількість користувачів використовує комп'ютери для вирішення однотипних офісних або спеціалізованих завдань. Це зали операторів, робочі місця в офісах, навчальні класи і багато що інше. Як призначений для користувача термінал можна використовувати спеціалізовані тонкі клієнти або використовувати вже наявні комп'ютери.

Використання термінального рішення дає багато переваг. Економія, захист. Не потрібна модернізація комп'ютерів кожного разу, коли виходять нові, вимогливіші до ресурсів версії програм, дозволяє знизити час і витрати на обслуговування робочих місць, виключити ризик втрати інформації. Також за рахунок того, що дані мережею не передаються і відсутні диски і дисководи, підвищується рівень безпеки системи. Централізованість зберігання даних. Вихід з робочого стану терміналу не спричинить втрати даних, оскільки всі дані зберігаються на сервері. Централізованість зберігання даних спрощує процедури резервного копіювання. Надійність. Програми виконуються на сервері під керуванням серверної операційної системи, яка відрізняється від операційних систем для персональних комп'ютерів в першу чергу підвищеною надійністю. Простота адміністрування. Забезпечується централізованість адміністрування системи. Операційна система і програмне забезпечення для всіх термінальних станцій встановлюються лише

на сервер. Користувачі не можуть вплинути на стабільність роботи ПО на робочому місці. Контроль за використанням в компанії програмним забезпеченням. Установка нового ПО без відома адміністраторів неможлива. Ефективність використання обчислювальних ресурсів. В більшості випадків завантаження процесора робочої станції рідко перевищує 10-20%, а в середньому складає близько 5% і дає можливість максимально використовувати ресурси термінального сервера для розв'язання завдань усіх термінальних станцій. У разі ж браку обчислювальних ресурсів досить провести модернізацію термінального сервера, а не всього парку персональних комп'ютерів.

Висновки. Основні висновки про способи використання розглянутих вище засобів, методів і заходів захисту, зводиться до наступного:

- найбільший ефект досягається тоді, коли всі використані засоби, методи і заходи об'єднуються в єдиний, цілісний механізм захисту інформації;
- механізм захисту повинен проектуватися паралельно із створенням систем обробки даних починаючи з моменту вироблення загального задуму побудови системи;
- функціонування механізму захисту повинне плануватися і забезпечуватися разом з забезпеченням основних процесів автоматизованої обробки інформації;
- необхідно здійснювати постійний контроль функціонування механізму захисту.

Література

1. Девянин П. Н. и др. Теоретические основы компьютерной безопасности. - М.: Радио и связь, 2000.
2. Малюк А. А. и др. Введение в защиту информации в автоматизированных системах. - М.: Горячая линия - Телеком, 2001
3. Белкин П. Ю., Михальский О. О., Першаков А. С. и др. Программно-аппаратные средства обеспечения информационной безопасности. Защита программ и данных. - М.: Радио и связь, 1999.
4. Проскурин В. Г. и др. Программно-аппаратные средства обеспечения информационной безопасности. Защита в операционных системах. - М.: Радио и связь, 2000.

**Фурман І. О. , академік,
Старосєров Р. М., ст. викладач**

***Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка***

ПЕТРО ФРАНКО І ПОДІЇ 20-30-х РОКІВ

Червень 1919 року. Краща серед українських армій, Армія ЗУНР відбивалась від вишкolenих у Франції частин польського генерала Галлера. Ігнацій Падеровський і Юзеф Пілсудський зробили все, щоб у Версалі виставити галичан-українців бандитами, які зазіхнули на Польщу та її незалежність. У Галичину ринулися добровольці - льотчики, танкісти, артилеристи, - словом, усі ті, хто вбачав у війні спорт, кому ще вона не набридла, просто ті, кому в Америці «не світило вийти в люди», хто звик лише вбивати, у кого іншого ремесла не було. Впродовж української історії так було не раз: ще за середньовіччя та й пізніше до двору польського короля або турецького султана приходили європейці - лицарі або іноземні капітани із своїми «безробітними» солдатами, запродувалися й затято воювали проти запорозьких козаків і на суші, і на морі.

Так було і цього разу. Віддавши Галичину і Східну Волинь Пілсудському, Антанта, незважаючи на обіцянки президента США Вудро Уілсона дати народам імперій, що розпались, незалежність, блокувала й уряд ЗУНР, й Галицьку армію, заборонивши подавати допомогу навіть медикаментами. І саме на допомогу Пілсудському пішли воювати «безробітні» американські льотчики, а не проти більшовиків. Українців бомбили й обстрілювали «безстрашні янки», вихваляючись після польотів, як вони «врізали дикунам». А різноманітні делегації Антанти намагались усе зробити так, щоб у процесі перемир'я поляки змогли підтягнути свої війська. Так було насправді, а не так, як пише пан Віктор Киркевич. Про це знає кожен на Галичині.

Кривавою була для української Галичини весна 1919 року. Озброєна за останнім словом техніки і вишкolenена 65-тисячна армія Галлера зустрілася з Галицькою армією, маючи в першій лінії 40.000 вимуштрованих солдатів та офіцерів, підготовлених для боїв з німцями на Західному фронті, які за наказом Антанти були кинуті для знищення Західної Української Народної Республіки. А разом з військами у Польщі Галлер мав на 300 -кілометровому фронті 100.000 солдатів та офіцерів проти 27.000 українських солдатів

ЗУНР, які не мали ні боєприпасів, ні обмундирування, ні провіанту, ні медикаментів, а лише любов до рідної Галичини підтримувала опір. І галичани чинили опір. Саме тоді, а не потім, проти більшовиків почали стікатися в польські бронетанкові частини, артилерію та авіацію найманці із США, Франції та Італії, яким після перемоги вдячні поляки спорудили меморіали і пам'ятники. І це було правдою.

А в повітрі з'явились аси-найманці. І проти них піднялись українські патріоти, у числі яких був і син Івана Франка - Петро Франко, сотник українських січових стрільців. Вони першими виступили проти найманців у галицькому небі. Перший галицький український авіазагін був створений у Красному, очолив його Петро Франко. Він під час служби в УСС у 1916 році виїжджав до Сараєва, де й закінчив австро-угорську льотну школу. А в піхоті служив другий син великого письменника - Тарас Франко. Спочатку загін мав лише 20 літаків, але бився відчайдушно і майже завжди виходив переможцем.

Уже в січні 1919 року льотчики-галичани активно допомагали своїй піхоті. Однак не завжди їм щастило. Самого командира було збито 4 січня 1919 року і він потрапив у полон: під час розвідувального польоту його «Альбатрос» упав у розташування противника, а пілот був закинтий за дріт табору Домб'є під Краковом. Але, обхитривши сторожу, Петро Франко втік до Чехословаччини, а звідти - знову до свого загону, і знову - в польоти. У 1937 році він написав на сторінках «Червоної калини» свої спогади про фронтові дні, про товаришів, які на стареньких, латаних-перелатаних «даймлерах», «нюпортах», «фарманах» і «альбатросах» - спадщині колишньої австро-угорської авіації - боролись проти новеньких літаків найманців, постійно ризикуючи життям, і нерідко гинули. У його загоні були пілоти різних національностей, але вони не були найманцями. Це були колишні російські та австро-угорські аси, для яких Галичина та її свобода були дорожчими за ситний раціон пілотів Антанти на польській службі. У повітря піднімався підполковник, грузинський князь Кануков із своїм сином, осетин, хорунжий Хадбулат, російський пілот Алелюхін, полковник австрійської служби Бернгрубер, естонець Євський, українець з Правобережжя Антін Хрущ, галичани Михайло Нестор, Степан Кузьмович, Роман Кавута, Степан Слезак.

Це були сміливці, лицарі ідеї незалежності Галичини. Майже кожен з них мав бойові відзнаки за Першу світову, нерідко горів, потрапляв у полон, кілька разів утікав, його забивали польські легіонери, повертали до табору

Домб'є, але пілоти втікали знову і знову, виходили до своїх, знову піднімались у повітря і гинули в нерівних боях з польськими найманцями. І їх під звуки українського гімну ховали в галичанській землі, в Красному. Де тепер та братська могила, як й інші, яких не щадили ні поляки, ні більшовики. Потім аеродром перебазувався у Тернопіль, далі під Чортків і там теж були могили українських пілотів, а замість хреста гвинт (пропелер) від літака, збитого у бою. Так гинула українська авіація.

Поляки захопили Галичину, але галичани не змирились, вони йшли до Євгена Коновальця, а в Україну воювати проти більшовиків разом з поляками Пілсудського та дивізіями Петлюри - не пішли. Відсидівши «належне» у польських таборах, українські пілоти почали готуватися до битв за свою батьківщину - Галичину - проти польської окупації.

Петро Франко став викладачем. Він спочатку жив у Львові. Потім одружився, переїхав до Коломиї, вчителював. У середині 20-х років він знову у Львові, викладає хімію в Українському таємному університеті, але польська таємна поліція стежить за кожним його кроком, і він з групою польських інженерів вербується на роботу в Радянську Україну. В Харкові, де він оселився з дружиною та двома дочками, Петро Франко викладає в інституті прикладної хімії, проводить науково-дослідну роботу, пише підручники, займається художньою літературою. Він створив драму за повістю батька «Захар Беркут» і кіносценарій «Борислав сміється». Переживши голод, Петро Франко відмовляється у 1936 році прийняти радянське громадянство, - тоді його виганяють з України до Польщі. Восени 1939 року син Каменяра стає директором музею батька, його обирають народним депутатом Західної України від Львова. На початку війни, у 1941 році колишній льотчик пропав безвісти разом із своїм другом професором Кирилом Студинським. Вважають, що його заарештувала радянська контррозвідка.

Галичани не пішли з Петлюрою і поляками в Україну. А хто пішов, той ще раз звідав віроломство «союзників»: уклавши односторонній договір з Радянською Росією і Радянською Україною, Юзеф Пілсудський віроломно кинув Українську Армію під удари армій, які звільнились після взяття Криму. Без боєприпасів, голодні, в обідраному обмундируванні, українські частини, відбиваючись багнетами, переходили Збруч, а на польському березі на них чекали ... польські концтабори. Так «щиро дякували» українським офіцерам і солдатам за пролиту ними кров під Львовом і Варшавою.

Володимир Кравцевич

ЦИТОГЕНЕТИЧНЕ ОБСТЕЖЕННЯ ПРИ ЧОЛОВІЧОМУ БЕЗПЛІДДІ

В європейських країнах в умовах демографічної кризи проблеми охорони репродуктивного здоров'я населення набувають особливого соціального значення. За даними ВООЗ, у світі близько 40 млн. сімей лікується від безпліддя, і більше 2 млн. молодих пар щорічно звертається за допомогою по цьому питанню [1]. Кількість таких випадків постійно зростає, причому це не пов'язано зі зростанням населення планети. Одна з головних причин полягає в загальному зниженні чоловічої плідності по всьому світі. Так, за останні 50 років у середньому якість чоловічої сперми знизилась на 50%. Причини такого явища до кінця не визначені, але, як ведучий фактор можна рахувати особливості стану довкілля. Ця проблема мало вивчена і є дуже актуальною. Деякі науковці схиляються до думки, що частка безпліддя не-визначеного генезу сягає до 25% [8]. Вважається, що при частоті безплідних шлюбів 15% і вище, проблема непліддя набуває державного значення.

За результатами досліджень П.Цветковой та співав. (20010), J.Egoysue (1983), M.De.Braeckeller та співав. (1991) у безплідних чоловіків із соматично нормальним каріотипом частота хромосомних аномалій зустрічається до 16-18%. Є дані, що відсутність хромосоми Y у генетичному матеріалі може мати зв'язок з інфертильністю чоловіків в 10% [6]. Серед хромосомних аномалій частіше виявляють відхилення в наборі хромосом (XXY, YYY), порушення структури хромосом (особливо в Y-хромосомі) та транслокації хромосом.

Обстеження чоловіків потрібно починати зразу, при першому звертанні пари за допомогою з питань безпліддя. Основним діагностичним методом обстеження чоловіків є аналіз сперми, який визначає подальший діагностичний пошук і лікувальну тактику. Іншим важливим тестом є цитогенетичне обстеження каріотипу пацієнтів, яке слід проводити в наступних випадках: секреторна азооспермія з високим рівнем фолікулостимулюючого гормону; олігоспермія (не менш 5 млн. сперматозоїдів/мл у спермі); тератозооспермія.

Мета роботи - вивчення ефективності цитогенетичного аналізу якості сперми у чоловіків з азооспермією.

Матеріали і методи дослідження. Під нашим спостереженням знаходилось 114 чоловіків (середній вік $28,66 \pm 0,65$ років) з азооспермією, яким біло проведено мікроскопічний аналіз еякуляту (загальна кількість сперматозоїдів, їх концентрація, рухливість, морфологія та інш.) і цитогенетичне обстеження за допомогою модифікованого мікрометоду за D.Hungerford (1965) [1;5].

Результати роботи та їх обговорення. У результаті проведеного дослідження з'ясовано, що у 114 чоловіків безпліддя викликано азооспермією. Серед досліджених цитогенетичне обстеження констатувало у 105 (92,11%) чоловічій каріотип без відхилень – 46,XY, в інших 9 (7,89%) – хромосомні аномалії (табл. 1).

Табл. 1.

Види хромосомних аномалій за результатами цитогенетичного тестування хворих на азооспермію (n=114)

Каріотип	Хворі на азооспермію (n=114)	
	абс.	%
46,XY каріотип	105	92,11
Каріотип із хромосомними аномаліями	9	7,89
Класична форма 47,XXY	3	2,63
- синдром Клаєнфельтера	2	1,75
- крипторхізм		
Повний варіант 48,XXYY		
- синдром Клаєнфельтера	1	0,88
Мозаїчна форма 46,XY/47,XXY		
- синдром Клаєнфельтера	1	0,88
Клінічні варіанти 47,XXY		
- синдром Клаєнфельтера	1	0,88
- крипторхізм	1	0,88

Серед аномалій частіше знаходили змінений каріотип 47,XXY. При цьому спостерігали добав очну хромосому X при крипторхізмі (n=2) та синдромі Клаєнфельтера (n=3).

При розгляданні каріотипу людини, хворі на крипторхізм та азооспермію, у всіх метафазах спостерігали робертсонову транслокацію між 13,14 та хромосомою 47,XY,13, роб.т. (13,14) (p11; p11). У даних пацієнтів вірогідно пізнє походження транс локації, бо в роду аномалій репродуктивної функції і хромосомних хвороб не було знайдено.

Випадок крипторхізму та збалансованої транс локації 47,XY,- 13 (13;14) (p11; p11) вказує, що пробанд є носієм генетичної аутосомної аномалії від матері [7].

Із типових генетичних дефектів тільки у одного пацієнта було знайдено в каріотипі аномальний варіант хромосоми: 48,XXYY. В двох випадках (1,75%) при крипторхізмі (n=1) і синдромі Клаєнфельтера (n=1) виявлено аутосомні зміни 47,XXY і в одному випадку (0,88%) стандартна версія мозаїчного виду – 46,XY/47,XXY.

Таким чином, проведені дослідження підтверджують інформацію про кореляцію чоловічого безпліддя зі зміною числа хромосом в клітинах. Це підтверджують випадки синдрому Клаєнфельтера, коли порушення в наборі хро-

мосом призводять до порушення сперматогенезу та азооспермії (L.Hadjkacem-Loukil et al., 2009; G.Fullerton et al., 2010). Аномальні зміни дистальної частини хромосоми Y зустрічаються в 13-20% випадків чоловічої азоо- та олігоспермії. Цей факт, на наш погляд, має важливе значення для клінічної практики в рішенні питання адекватної терапії вказаної патології. Різке зниження активно рухливих сперматозоїдів може бути зв'язане з кількісними (синдром Клаєнфельтера) або структурними мутаціями в генах мітохондрій або андрогених рецепторів. Дефекти в сперматогенезі можуть проявлятися в різних варіаціях генетичних порушень (K.Stouffs et al., K.Yamada et al., 2010).

Висновки. Зважаючи на отримані нами результати вивчення якості сперми у чоловіків, можна зробити висновки, що поряд з аналізом якості сперми слід проводити цитогенетичне обстеження чоловіків, хворих на безпліддя. Рівень сучасної науки дозволяє розкрити маловивчені проблеми сперматогенезу людини, розширити наші пізнання про хромосомні аномалії внаслідок генетичних змін, пов'язаних із інфертильністю у чоловіків, якісно підвищити рівень діагностичних та лікувальних втручань для подолання цієї патології. На нашу думку, є доцільним розширення спектру показів до проведення даного виду дослідження.

Література

1. Миронюк І.С., Шелельо Н.Й., Вайс В.В. Аналіз якості сперми як ефективний метод ранньої діагностики чоловічого безпліддя // Дерматологія, косметологія, сексопатологія. -2008; 1-2(11).-666-69.
2. Цветкова П., Илиева И., Бабюк И., Бойович С. Подвижност на сперматозоидите – биологичен маркер за фертилитетния потенциал на мъжа.- София: «Полимона» ООД, 2009.-98 с.
3. De Braekeleer M, Dao TN. Cytogenetic studies in male infertility: a review. Hum Reprod. 1991.
4. Egozcue J., Templado C., Vidal F., Navarro J., Morer-Fargas F. and Marina S. Meiotic studies in a series of 1100 infertile and sterile males. 1983; Hum. Genet., 65, 185-188.
5. Hungerford D. Leucocytes cultures from small inocula of whole blood and preparations of metaphase chromosomes by treatment with hypotonic KCl. Stain Technol., 40, 1965, 3, 333.
6. Raushendorf MA., Zimmer J., Hanstein R., Dickemann C. Vogt PHComplex transcriptional control of the AZFa gene DDX3Y in human testis. Int J Androl. 2010.
7. Zhang HJ., Jin BF. Azoospermia factor and male infertility. Zhonghua Nan Ke Xue. 2010;16(2):166-9.
8. World Health Organization. Task Force on the diagnosis and treatment of infertility. Project N 78923.-1980.-P.13.

**Бабюк І.О., академік;
Цветкова П., професор;
Іванова С., Лісва І.**

РЕЦЕНЗИЯ – ОБЪЕКТИВНЫЙ КРИТЕРИЙ КАЧЕСТВА НАУКОВОЙ РАБОТЫ ИЛИ ПУСТОШЕ ФОРМАЛЬНОСТЬ?

Однією з основних вимог публікації наукової статті є наявність на неї позитивної рецензії [1].

Існують різні підходи до рецензування рукописів, що надходять на адреси редакцій наукових журналів. Одним з найбільш простих є наявність серед авторів підготовленої статті доктора наук (іноді навіть з наукової спеціальності, далекої від предмета проведених досліджень). Така вимога, наприклад, існує в «Східно-Європейському журналі передових технологій» (м. Харків), який стає дедалі популярним в першу чергу серед здобувачів наукових ступенів, оскільки його випуски друкуються в чітко визначені терміни [2]. Проте, в цьому випадку існує певна загроза, що з метою «приховання» відверто «слабкого» матеріалу автори можуть просто долучити до співавторства навіть не причетних до проведених досліджень осіб (іноді навіть без їхнього відому). В інших виданнях, наприклад, Сибірського відділення Російської академії сільськогосподарських наук (Російська Федерація) не підлягають рецензуванню статті членів Російськгоакадемії, якщо член академії є єдиним або першим зі співавторів публікації [3] (у цьому разі член академії, безумовно, є висококваліфікованим фахівцем у відповідній галузі знань).

Наступним варіантом у питанні рецензування рукописів є вимога журналів щодо обов'язкової наявності серед супровідних документів рецензії фахівця у відповідній галузі знань. Бажаною в цьому разі зазвичай є рецензія доктора наук, хоча береться до уваги думка і кандидата наук, при цьому часто приймаються рецензії фахівця не лише з організації, де працює автор (співавтори) статті, а й навіть фахівця того самого підрозділу, зокрема кафедри вищого навчального закладу або відділу науково-дослідного інституту (наприклад, журнал «Хімічна промисловість України» [4]).

Більш високим рівнем розгляду редакціями рукописів наукових праць є вимога внутрішнього закритого рецензування. У цьому разі наявність рецензії від автора не вимагається, а рецензента призначає редколегія журналу зазвичай з числа штатних докторів наук відповідного профілю організації, яка є засновником наукового видання (наприклад, «Наукові вісті Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» [5]). При цьому в більшості випадків рецензент автору не відомий,

а їх спілкування між собою (за потреби) здійснюється тільки в письмовому вигляді виключно через редакцію.

Але найбільш досконалою є практика розгляду рукописів журналами, які міцно закріпилися в численних рейтингах наукових видань.

Так, звичайною у світовій практиці є попередня розсилка авторами своїх рукописів провідним ученим (тим більше, що сучасні інформаційні технології для цього надають майже необмежені можливості), а також апробація матеріалів статті на різноманітних конференціях. Це надає автору можливість не лише вчасно з'ясувати певні недоліки підготовленого матеріалу, а й іноді, завдяки рекомендаціям фахівців, істотно поліпшити первісний варіант рукопису перед його поданням до журналу. Після остаточної підготовки рукопис автор відправляє до редакції журналу. При цьому чи не єдиною перепорою при цьому може бути наявність у матеріалах статті державної таємниці; але зараз деякі журнали або взагалі не вимагають акта експертизи про можливість опублікування матеріалів у засобах масової інформації, або в крайньому випадку вимагають відповідну заяву автора (наприклад, журнал «Химическое и нефтегазовое машиностроение», Російська Федерація [6]).

Отриманий редколегією рукопис далі надається одному або декільком незалежним експертам – фахівцям у відповідній галузі науки й техніки. При цьому експерти зазвичай вибираються «зі сторони» і часто за допомогою спеціально розробленої бази даних, що робить проведення експертизи максимально об'єктивним та неупередженим. Нерідко надані автором матеріали направляють для розгляду декільком (зазвичай двом–трьом) рецензентам, у тому числі і дослідникам, на чій публікації є посилення в рецензованій статті [7].

Цей підхід останнім часом почали активно впроваджувати численні журнали нашого сусіда – Російської Федерації, у результаті чого індекс цитування опублікованих у них статей стрімко підвищився, а самі вони (а точніше їх англомовні версії) міцно закріпилися в різних наукометричних базах даних наукових видань. Тривалий час подібний порядок розгляду рукописів притаманний і одному з небагатьох вітчизняних журналів, що входить до наукометричних баз даних, а саме «Известиям высших учебных заведений. Радиоэлектроника» [8].

Останнім часом з метою перевірки якості рецензування певних наукових журналів деякі організації, а також окремі науковці, наприклад за допомогою комп'ютерної програми SCIdgen, «генерують» безглузді статті, написані

псевдонауковою мовою і надсилають їх до редакцій [9]. У разі опублікування таких «шедеврів» авторитет журналу зводиться нанівець. Крім того, завдяки спеціальному програмному забезпеченню, з'являється можливість вчасно виявити у надісланих матеріалах плагіат.

Сьогодні, на превеликий жаль, майже кожний пересічний співвітчизник на підсвідомому рівні вважає, що чим більш заслужений і шановний (з огляду на кількість численних регалій) рецензент, тим більш вагомою вважається рецензія, а науковий рівень матеріалу (за умови позитивної рецензії) не піддається сумніву. Проте, як засвідчує багаторічний досвід, іноді саме в подібних випадках така рецензія – не більш, ніж аркуш паперу з підписом рецензента і відповідною печаткою. Найчастіше таке трапляється через відсутність у шановного рецензента часу навіть на ознайомлення з рецензією, завчасно підготовленою безпосередньо автором рецензованого матеріалу, не кажучи вже про проведення ретельного аналізу рукопису статті й підготовку рецензії безпосередньо рецензентом. Саме тому, я дуже обережно ставлюся до публікацій і видань, серед рецензентів яких значаться поважні посадові особи, які удостоєні численних титулів, але які вже багато років «не живуть наукою», а лише пожинають плоди своєї колись активної роботи в науці.

У цьому сенсі дуже логічним є підхід Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України до процедури захисту дисертацій на здобуття наукових ступенів, однією з вимог якого є необхідність наявності в потенційного офіційного опонента наукових праць за темою відповідних досліджень за останні роки. Було би непогано, щоб наукові журнали і видавництва наукової літератури брали до уваги рецензії лише «активних» науковців, чії результати досліджень періодично друкуються у визнаних науковою спільнотою виданнях.

З огляду на викладене, хочеться навести основні вимоги Європейської асоціації хімічних і молекулярних наук (EuCheMS) щодо рецензування рукописів наукових публікацій* (переклад з російської мій. – *I.M.*).

«Рецензенти відповідають за виконання таких вимог:

1. Розглядати свою роботу над рукописом як конфіденційну. У тому випадку, якщо рецензент консультується з колегами із приводу рецензованого рукопису, він зобов'язаний поставити про це до відома редактора.

* Этические правила EuCheMS, относящиеся к публикациям в журналах и к рецензиям на них // Журнал аналитической химии. – 2007. – Т. 62, № 4. – С. 441–444 (або див. також у журналі Высокомолекулярные соединения. – 2008. – Т. 50, № 6. – С. 1133–1136).

2. Повернути або знищити рукопис і інформувати редактори про те, що рецензент вважає себе недостатньо кваліфікованим для її рецензування або не може прорецензувати рукопис у межах відведеного для цього часу.

3. Винести об'єктивне судження про рецензований рукопис у межах відведеного для цього часу. Рецензент не повинен висловлювати у своїй рецензії будь-які критичні зауваження персонального характеру.

4. Повернути рукопис редактору без відгуку за наявності конфлікту інтересів. Зокрема, рецензент не повинен рецензувати рукописи, автором або співавтором яких є особа, з яким рецензент перебуває в тісних особистих або професійних відносинах, якщо можуть виникнути обґрунтовані сумніви в тому, що ці відносини можуть вплинути на висновок, що виноситься рецензентом.

5. Пояснити своє судження про рецензований рукопис і підкріпити своє судження так, щоб редактори та автори могли зрозуміти, на підставі яких міркувань ці судження були винесені, і за потреби змогли би аргументувати вже опубліковану статтю.

6. Інформувати редактори про будь-яку подібність між рецензованим рукописом та іншою, вже опублікованою або такою, що розглядається в іншому журналі, статтею.

7. Забезпечити конфіденційність будь-яких неопублікованих даних, їх інтерпретацію або іншу інформацію, що міститься в статті, і не використовувати відомості, що містяться в рецензованій неопублікованій праці, у своїх власних дослідженнях.

8. У межах своєї поінформованості терміново довести до відома редактора про те, що розглянутий рукопис містить запозичені матеріали або сфальсифіковані дані.

9. Не залишати в себе копії й не копіювати рецензовані рукописи в будь-якій формі, щоб уникнути порушення вимог документів, що регулюють авторські права.

10. Повідомляти про всі випадки конфлікту інтересів, які можуть виникнути.»

Як бачимо, у науковому світі існує багато підходів до оцінювання якості підготовлених для опублікування рукописів, проте в негласній боротьбі за високе місце в рейтингах наукових журналів існує стійка тенденція до забезпечення ними професійного, неупередженого і всестороннього аналізу відповідних матеріалів. І, якщо ми хочемо, щоб про результати досліджень вітчизняних науковців світова наукова спільнота таки дізналася (а для цього є всі підстави), то чи не настав уже час переглянути підходи до публікацій цих результатів з метою не лише оцінювання відповідними міністерствами

ефективності діяльності підлеглих їм організацій та установ, а й зміни вимог до порядку захисту здобувачами наукових ступенів? І тоді не буде такої кількості молодих, які тільки-но перетнули 30-річний рубіж, докторів наук, імена яких не відомі не лише у світі, а й часто навіть за стінами рідного для них вищого навчального закладу або науково-дослідного інституту, і які після захисту дисертацій взагалі зникають з наукового небосхилу, затишно облаштувавшись у м'яких шкіряних кріслах керівників різного рівня.

Безумовно, переважна більшість учених є чесними як перед собою, так і перед своїми колегами. Але врешті-решт, якщо «правила гри» у державі і надалі передбачатимуть, що рівень науковця визначається кількістю публікацій, а не їх якістю, то, на превеликий жаль, ще тривалий час така держава буде залишатися на задвірках світової науки.

Література

1. *Abelson P.* Mechanisms for evaluating scientific information and role of peer review / P. Abelson // J. Amer. Soc. Int. Sci. – 1990. – Vol. 41, № 3. – P. 216–222.
2. *Восточно-Европейский журнал передовых технологий.* Требования к оформлению статей [Електронний ресурс]. – Дата доступу: 17.12.2011. – Режим доступу: <http://jet.com.ua/ru/avtoram-publikatsiy/trebovaniya-k-oformleniiu>.
3. *Портал Сибирского отделения Российского отделения сельскохозяйственных наук.* Порядок рецензирования статей [Електронний ресурс]. – Дата доступу: 17.12.2011. – Режим доступу: <http://www.sorashn.ru/index.php?id=917>.
4. *Хімічна промисловість України* [Електронний ресурс]. – Дата доступу: 17.12.2011. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/khpu/index.html>.
5. *Наукові вісті Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»* [Електронний ресурс]. – Дата доступу: 17.12.2011. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/nvkpi/index.html>.
6. *Химическое и нефтегазовое машиностроение* [Електронний ресурс]. – Дата доступу: 17.12.2011. – Режим доступу: <http://www.himnef.ru/avtor.html>.
7. *Идрисов А. А.* Размышления о современных условиях публикации научных исследований / А. А. Идрисов // Alma mater: Вестник высшей школы. – 2011. – № 10. – С. 74–78.
8. *Известия вузов. Радиоэлектроника.* Порядок рецензирования рукописей [Електронний ресурс]. – Дата доступу: 17.12.2011. – Режим доступу: <http://radio.kpi.ua/avtor/pravila/poryadok-retsenzirovaniya-rukopisei>.
9. *Рецензирование.* Википедия [Електронний ресурс]. – Дата доступу: 17.12.2011. – Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B5%D1%86%D0%B5%D0%BD%D0%B7%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5>.

Мікульонек І. О., академік

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ В ТУРИЗМІ ЯК ПРОВІДНИЙ НАПРЯМ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки конкуренція є головним регулятором суспільного виробництва. Конкуренція підпорядковує і спрямовує діяльність усіх суб'єктів ринку, виступає природним регулятором попиту і пропозиції на товари та послуги. Вона є об'єктивним законом, який примушує як найефективніше використовувати задіяні у виробничому процесі економічні ресурси, що формує власник, і пропонувати на ринку більш дешеві та якісніші у порівнянні з конкурентами товари та послуги.

З розвитком ринкових реформ та інтеграцією України у світовий економічний простір, виходом на міжнародний ринок туристичних послуг посилюється боротьба між суб'єктами господарювання, які пропонують туристичні послуги. Щоб забезпечити успіх на ринку, туристичне підприємство як і будь-яке інше, повинно прагнути до підвищення якості обслуговування при помірних цінах, підвищення продуктивності праці, удосконалення форм організації обслуговування споживачів і збільшення на цій основі прибутку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед сучасних науковців проблемі конкуренції присвячені праці Градова А.П., Юданова А.Ю., Фатхутдінов Р.А. інших. Під конкуренцією вони розуміють «суперництво, боротьбу за досягнення найкращих результатів у будь-якій сфері діяльності» [1], «боротьбу між окремими товаровиробниками за найбільш вигідні умови виробництва і збуту товарів» [2]. Науковець Манн І.Б. визначає конкуренцію як «суперництво між окремими особами (конкурентами) у будь-якій сфері, зацікавлених у досягненні однієї мети» [3]. На думку Юданова А.Ю. ринкова конкуренція являє собою боротьбу фірми за обмежений обсяг платоспроможного попиту споживачів, що ведеться фірмами на доступних їм сегментах ринку [2]. Відомий російський вчений Фатхутдінов Р.А. зазначає, що конкуренція - це «процес управління суб'єктом своїми конкурентними перевагами для отримання перемоги або досягнення інших цілей в боротьбі з конкурентами за задоволення об'єктивних і суб'єктивних потреб в межах законодавства або в природних умовах» [4, с. 222].

Не вирішені аспекти проблеми. В умовах конкурентної боротьби підприємству необхідно здійснювати постійний моніторинг положення на ринку і вміти пристосовуватись до змін ринкових ситуацій у майбут-

ньому. Ці проблеми актуальні і для підприємств туристичної сфери, які, не зважаючи на наявність потенційних можливостей розвитку, привносять недостатні доходи до бюджету країни по причині невисокої конкурентоспроможності. Питання конкуренції та конкурентоспроможності, що набули важливого практичного значення в умовах ринкової економіки, залишаються не дослідженими з точки зору галузевої специфіки в туризмі, їх адекватності принципам сталого розвитку. На сучасному етапі не уточнено понятійний апарат теорії конкурентоспроможності в сфері туризму, мало дослідженими залишаються питання розробки конкурентних стратегій, не визначені фактори впливу на конкурентоспроможність туристичних підприємств.

Метою статті є аналіз ключових теоретичних аспектів і визначення факторів впливу на конкурентоспроможність туристичних підприємств, а також розробка основ підвищення їх конкурентоспроможності як провідного напрямку сталого розвитку в туризмі.

Викладання основного матеріалу. Більшість вчених, що досліджували сутність конкуренції, справедливо єдині в тому, що це об'єктивний економічний закон розвинутого товарного виробництва і обміну, і, що основний зміст її полягає у боротьбі. Власне, сам термін «конкуренція» походить від латинської і означає «зштовхування» [5, с.818].

Формулювання цілей конкурентної боротьби поділяє авторів на певні табори. Одні вчені характеризують їх економічний характер (найбільш вигідні умови виробництва і збуту товарів, привласнення найбільших прибутків) [5, с.818]. Наукові публікації маркетологів об'єднують їх у позиції, що конкурентна боротьба ведеться за споживача, за найбільш повне задоволення його платоспроможних потреб [2, 3]. В цих умовах споживач і ступінь задоволення його потреб перетворюється в мірило успіху підприємницької діяльності, а самі потреби - предмет уважного дослідження суб'єктів господарювання. Підкреслимо, що в туризмі ці потреби мають складний багатогранний характер і мають як об'єктивний соціально-економічний характер, так і суб'єктивний характер (психологія, ментальність та інтелект туриста).

Вищезазначені позиції вчених не слід розглядати як полюсні, а навпаки, як взаємодоповнюючі одна одну. В даному випадку, на наш погляд, об'єктивно економічний контекст категорії «конкуренція» доповнюється сьогодні контекстом організаційним, маркетинговим. Тобто сутність категорії розглядається в залежності від області наукових або практичних ін-

тересів фахівців. При характеристиці конкуренції на первинному рівні підприємств функціональне спрямування управлінської діяльності (загальний менеджмент, фінансовий, інвестиційний, маркетинговий, операційний та ін.) обумовлюють зміну пріоритетів, акцентів у визначенні цілей боротьби на ринку між приватними і колективними товаровиробниками. Так, наприклад, професор Мочерний С.В. справедливо виділяє поняття «конкуренція в маркетингу», зміст якого полягає у змаганні за споживача на конкурентному ринку товарів та послуг, орієнтованого на максимальне задоволення потреб споживачів і отримання прибутку [5, с.820].

Наявність і багатогранність цілей конкурентної боротьби логічно приводить до висновку, що найбільш узагальненим і універсальним є трактування конкуренції, що надав Манн І.Б., в основі якого лежить єдність цілей боротьби.

Адаптуючи визначення конкуренції до сфери туризму можливо зазначити, що кожна туристична організація як основна інституційна виробнича одиниця (суб'єкт господарювання), не займаючи монопольного положення на ринку, веде постійну боротьбу за найвигідніші умови доступу до туристичних та економічних ресурсів, а також збуту туристичного продукту, маніпулюючи ціною та якістю послуг з метою задоволення потреб і збільшення потенційних споживачів, підвищення частки підприємства на споживчому ринку та отримання максимально можливого прибутку.

У контексті сталості добросовісна конкуренція відіграє велике соціальне і економічне значення для розвитку ринку туристичних послуг. По-перше, конкуренція є потужним стимулом економічного зростання, прискорення НТП і на цій основі сприяє зниженню витрат виробництва і цін. покращенню якості послуг та товарів. По-друге, спонукаючи підприємства знижувати загальні витрати, конкуренція сприяє підвищенню ефективності функціонування підприємств та приводить до ліквідації збиткових суб'єктів господарювання. По-третє, орієнтуючи суб'єкти туристичної діяльності на задоволення потреб ринку, конкуренція примушує підприємства диверсифікувати власне виробництво і створює передумови для розширення та формування найбільш повного пакету туристичного продукту.

Конкуренція на ринку туристичних послуг може приймати особливі форми і види у зв'язку з використанням методів забезпечення конкурентних переваг на ринку, пропозиції особливого роду товарів (дестинації, товари, послуги, природні і штучні ресурси), комплексності туристичного продукту (табл. 1).

Таблиця 1

Форми і види конкуренції на ринку туристичних послуг

Ознаки	Види конкуренції
Геопросторовий рівень економічних відносин в господарській діяльності	1. Глобальна (світова) 2. Міжнаціональна (група країн - туристичний регіон) 3. Національна 4. Регіональна 5. Місцева
Рівень здійснення економічної діяльності	1. Міжгалузева 2. Внутрішньогалузева
Пропозиція туристичного продукту	1. Видова (продуктова) 2. Функціональна
Ступінь інтенсивності	1. Помірна 2. Жорстока для об'єкта конкуренції 3. Жорстока для суб'єкта конкуренції
Форми ринків	1. Чиста (досконала) 2. Монополістична 3. Олігополістична
Методи конкурентної боротьби	1. Цінова 2. Нецінова 3. Інтегральна
Етика бізнесу (засоби конкурентної боротьби)	1. Добросовісна 2. Недобросовісна

Для розвитку конкуренції в сфері туризму в Україні ще не створені всі необхідні умови. Негативними факторами є відсутність необхідних валютних умов, недосконалість правового регулювання відносин між споживачем (клієнтом) і туристичним підприємством, невідповідність діючої системи управління туризмом інтересам туристичних підприємств, постійне відставання від вимог часу темпів економічних реформ (структурна перебудова, податкова політика, акціонування, оренда, приватизація, система санації тощо). Тому громадяни України поки що віддають перевагу зарубіжним подорожам, які не тільки перевищують їх за якісними, але й дуже часто ціновими характеристиками, що потребує вирішення питань як на державному рівні, так і на рівні підприємств.

Діяльність підприємств на ринку туристичних послуг залежить від впливу багатьох факторів. Фактори, що впливають на конкурентоспроможність, представляють матеріальні і нематеріальні умови, які впли-

вають на формування попиту та пропозиції на послуги підприємства. В залежності від конкретних значень цих факторів підприємство може отримати сприятливі, або несприятливі для створення і підтримання конкурентних переваг умови діяльності.

Традиційно фактори поділяють на зовнішні (стосовно організації) і внутрішні. Це найбільш великі групи факторів. Всі інші фактори, що класифікуються за будь-якими іншими ознаками так чи інакше можна віднести до цих двох найбільших кластерів.

Зовнішні (екзогенні) фактори виникають за межами організації, інтенсивність їхнього прояву, як правило, не залежить від діяльності суб'єкта господарювання, а обумовлюється станом зовнішнього оточення¹. Внутрішні (ендогенні) - зароджуються в процесі діяльності самого підприємства. Інтенсивність прояву цих факторів залежить від діяльності підприємства, стимулюється визначеними рішеннями, чи подіями внутрішнім станом системи. Якщо внутрішніми факторами можна і потрібно керувати, то зовнішніми факторами безпосередньо керувати неможливо. До них, як правило, підприємства чи пристосовуються, що виникає досить рідко, суб'єкти господарювання по можливості зменшують їхній негативний вплив шляхом реалізації низки організаційних заходів. Іноді в результаті агресивної, у першу чергу маркетингової політики, вдається деякою мірою впливати на покупців і інших агентів зовнішнього середовища. Тому першим важливим етапом аналізу конкурентного середовища функціонування туристичних підприємств є визначення основних зовнішніх факторів, що впливають на розвиток підприємств на ринку (рис1).

Якщо результативний вплив усіх факторів позитивно змінює динаміку стану підприємства, то воно прогресує у своєму розвитку, а якщо негативно, то спостерігається рецесія. Інакше кажучи, фактори створюють визначений імпульс, у результаті якого стан підприємства резонує [6. с.41].

Важливою складовою зовнішнього середовища організації є не тільки врахування впливу його факторів на результати діяльності організації, але і виявлення можливості розвитку підприємства під впливом цих факторів. На цю обставину першими звернули увагу західні фахівці і при цьому порівняно недавно. Нам, як послідовникам ринкових перетворень, слід ре-

¹ Ми свідомо ввели вираз «як правило», передбачаючи, що сильна організація з розвиненим маркетингом і менеджментом може в певній мірі впливати на окремі фактори зовнішнього середовища дослідження

тельно вивчити їх погляди і накопичений досвід для того, щоб уникнути допущених помилок і виробити власну лінію поведінки з урахуванням вітчизняної специфіки перехідного періоду та галузевих особливостей туристичної діяльності.

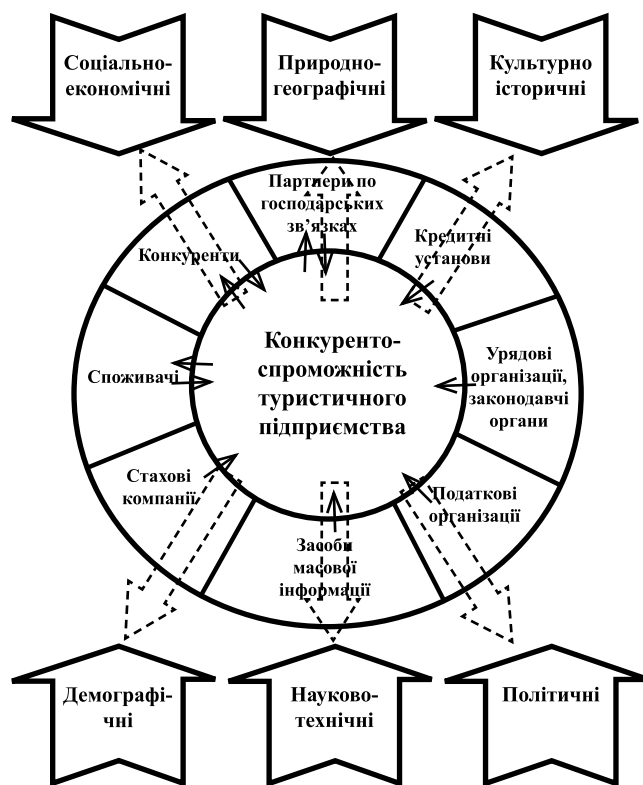

Рис.1. Фактори зовнішнього середовища функціонування туристичних суб'єктів господарювання

Зовнішнє середовище включає також фактори мікросередовища, тобто ближнього оточення суб'єкта господарювання: партнерів по господарських зв'язках, постачальників, споживачів, конкурентів.

Всі фактори взаємно доповнюють один одного й іноді діють у протилежних напрямках. Кожен із них може виявляти вирішальний вплив на конкурентоспроможність підприємства, який може змінюватись в залежності від інших факторів і часу.

Сукупність усіх факторів внутрішнього середовища туристичних підприємств узагальнено на рис. 2.

Розглянуті фактори та сукупність відносин, що виникають між суб'єктами ринку в результаті їх дій, свідчать про необхідність постійних маркетингових досліджень підприємств, вивчення сильних і слабких сторін конкурентів, розробки власної стратегії конкурентних переваг.

Внутрішнє середовище організації є джерелом життєвої сили фірми. Воно вміщує в собі той потенціал, що дає можливість організації функціонувати, а, отже, існувати і виживати у певному проміжку часу. Але внутрішнє середовище може також бути і джерелом проблем і навіть загибелі організації в тому випадку, якщо вона не забезпечує необхідного її функціонування.

Зовнішнє середовище є джерелом, що забезпечує організацію ресурсами, необхідними для підтримки її внутрішнього потенціалу на належному рівні.

Завдання стратегічного керування полягає в забезпеченні такої взаємодії організації із середовищем, що дозволяло б їй підтримувати свій потенціал на рівні, необхідному для досягнення цілей фірми, що дає їй можливість виживати в довгостроковій перспективі.

Для того, щоб впровадити стратегію в життя, керівництво повинно мати глибоке уявлення про зовнішнє середовище організації, її стан, тенденції розвитку і місце, яке займає в ньому фірма. Тому що з зовнішнього середовища, в першу чергу, виходять погрози і можливості, що організація повинна враховувати при визначенні цілей і шляхів їхнього досягнення.

Мета і цінність сканування оточення полягає в підвищенні впевненості менеджера щодо потенційного розвитку подій, що можуть мати істотний вплив на галузеві умови чи визначати нові можливості чи небезпеки.

Висновки та перспективи пошуків. Забезпечення сталого розвитку вітчизняної сфери туризму в умовах становлення в Україні соціально-орієнтованої ринкової економіки вимагає формування принципово нової системи галузевого управління. Її основними ознаками у найближчій перспективі мають стати удосконалення єдиної організаційної структури регулювання туристичної діяльності в країні, збалансування пов'язаних з цим повноважень та відповідальності органів центральної виконавчої влади і місцевого самоврядування, створення ефективного механізму їх взаємодії з господарюючими в галузі суб'єктами.

Рис.2. Внутрішні фактори впливу на конкурентоспроможність туристичних підприємств.

Процес побудови в індустрії туризму дієвої управлінської вертикалі повинен бути спрямований на вирішення наступних пріоритетних завдань:

1. Формування монофункціональної структури регулювання діяльності туристичних підприємств на усіх рівнях загальнодержавної управлінської ієрархії.
2. Збільшення загального обсягу повноважень органів державного управління в галузі туризму. В першу чергу, у напрямку зростання їх реальних фінансових можливостей у реалізації галузевих програм і проектів, а також прав застосування жорстких адміністративних та економічних санкцій стосовно суб'єктів господарювання, що систематично порушують ліцензійні умови провадження туристичної діяльності в Україні.
3. Підвищення самостійності регіональних туристичних управлінь у розв'язанні питань місцевого значення.
4. В ситуації, коли для більшості українських регіонів туризм може стати пріоритетним напрямом подальшого економічного розвитку суттєво важливими стають, крім того, об'єднання та координація їх зусиль у рамках створення міжрегіональних туристичних асоціацій.
5. Утворення замість діючої у теперішній час Національної Ради по туризму міжміністерського регулюючого органу, рішення якого були б обов'язковими для виконання усіма ланками державної управлінської вертикалі, що мають підвідомчі туристичні підприємства і установи.

6. Розробка функціонального апарату реалізації державного механізму управління в сфері туризму, застосування окремих інструментів впливу держави на діяльність господарюючих суб'єктів у різноманітних кон'юнктурних ситуаціях, що складаються на туристичному ринку, а також організаційно-технічна підтримка процесу інтеграції України до світового ринку послуг гостинності та розвитку міжнародного співробітництва у цій галузі.

7. Створення сучасної нормативно-правової бази регулювання діяльності підприємств туризму.

8. Сприяння розробці та впровадженню на національному ринку послуг гостинності прогресивних інформаційних технологій.

9. Забезпечення сприятливих умов для використання суб'єктами туристичної діяльності державних фінансових, матеріально-технічних та інформаційних ресурсів, науково-технічних розробок і технологій.

10. Стимулювання розвитку матеріально-технічної бази, реконструкції і нового будівництва туристичних об'єктів шляхом залучення позабюджетних коштів, вітчизняних та іноземних інвестицій.

11. Розробка дієвого економічного механізму сталого розвитку туристичної галузі (у т.ч. активізація механізмів страхування, удосконалення державної податкової політики, методики ціноутворення, планування та прогнозування господарсько-фінансової діяльності).

Література

1. Экономическая стратегия фирмы: Учебное пособие /Под ред. засл. деят. науки РФ, докт. экон. наук, проф. А.П. Градова. - 2-е изд. испр. и доп. - СПб.: Специальная литература, 1999, - 589 с.
2. Юданов А.Ю. Конкуренция. Теория и практика: Учебно-практ. пособие.- М: Акамес, 1996.-207 с.
3. Манн И.Б. Конкуренция и конкуренти. - Теория и практика: Учебно-практ. пособие. -М.: Акамес, 1996
4. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность организации в условиях кризиса: Экономика, маркетинг, менеджмент. - М.: Издательство «Маркетинг». 2002. - 892 с.
5. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.І/Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. - К.: Видавничий центр «Академія», 2000 - 864 с.
6. Родионова Н.В. Антикризисный менеджмент: Уч. пособие для вузов - М: ЮНИТИ-ДАНА, 2002, - 273 с.

**Ткаченко Т.І., к.е.н., професор,
Київський національний
торгівельно-економічний університет**

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ РЕКРЕАЦІЙНИМ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯМ В УКРАЇНІ

Сфера рекреаційного природокористування охоплює надзвичайно широке коло соціальних, екологічних та економічних проблем. Проте в кожному окремо-му періоді розвитку суспільства можна виділити фактори, що найбільшою мірою негативно впливали на розвиток системи «людина-природа» загалом і механізми природокористування зокрема. Одним з таких факторів є система управління природокористуванням, яка охоплює законодавчі й організаційні аспекти.

Проблеми та напрями удосконалення системи управління у сфері природокористування активно вивчаються науковцями, та найчастіше - з позицій екологічного управління. Вивчались як часткові моменти такого управління, так і теоретико-методологічні основи системного екологічного управління. Останнє включає системи державного, місцевого, корпоративного, громадського та спеціального екологічного управління [1].

Проте, в зазначених наукових розробках, чинній системі екологічного управління увага акцентується на проблемах охорони природи загалом, або окремих природних ресурсів. Також недоліком варто вважати використання переважно адміністративних методів управління та регулювання, обґрунтування доцільності активізації зазвичай фіскальних, інспекційних, контролюючих функцій органами управління. Ще одним недоліком, на нашу думку, є негнучкість цієї системи і нездатність вирішувати проблеми саме організації рационального природокористування, рекреаційного в тому числі.

Тобто, існує нагальна потреба у формуванні такої системи управління природокористуванням, яка була б адаптована до реалій сьогодення і забезпечувала узгодження економічних, соціальних та екологічних інтересів держави, суб'єктів господарювання, окремих членів та суспільства загалом в умовах розвитку ринкових відносин. При цьому можна розглядати два можливих варіанти розвитку подій. Перший - використання існуючої в Україні системи управління з оптимізацією окремих функцій стосовно сфери рекреаційного природокористування. Другий - розробка принципово нових концепцій цього управління, адекватних концепції сталого розвитку та ринковим відносинам. Вони повинні формуватись з врахуванням багатоваріантності форм власності, економічної оцінки природних рекреаційних ресурсів, відповідно – адекватної плати за їх використання, виключення суто споживацького відношення до природних ресурсів, як до дарових благ тощо.

При виборі першого варіанту існує загроза перенесення «вірусу» ін-

спекційно-контрольної функції на нові утворення. Жорстко централізована система управління, сформована за ієрархічним принципом, що не має альтернатив, не спонукатиме до розвитку місцевої ініціативи, самостійності (в регіональному плані, в системі підприємництва) та врахуванню проблем, характерних для окремих видів природокористування.

Тому ми вважаємо, що необхідно впроваджувати нову систему управління, яка забезпечила б вирішення комплексу проблем рекреаційного природокористування з позицій галузево-територіального підходу. Це - по-перше. По-друге, організація раціонального природокористування охорони природи розглядається нами як вид діяльності. По-третє, ця система має забезпечувати управління тими природними ресурсами, які є загальнонародною та державною (комунальною) власністю, регулювати відносин щодо їх використання на умовах оренди чи інших форм природокористування. Органи управління повинні нести повну відповідальність за стан природних ресурсів, забезпечувати дотримання вимог раціонального природокористування на приватних територіях. Основою діяльності управлінської структури повинна бути не лише відповідальність, а й економічна зацікавленість. Для ефективності такого управління важливо визначити його пріоритети та цілі, засоби реалізації цих цілей, виокремити найважливіші функції, сформувати оптимальну організаційну структуру органів управління.

Вивчаючи особливості саме рекреаційного природокористування, формуємо основну ціль так: інституційне забезпечення підтримки такого природно-рекреаційного потенціалу території, який дасть змогу задовольнити соціальні, екологічні, економічні потреби суспільства на довготривалу перспективу.

Важливими напрямками діяльності для реалізації основної цілі є:

- 1) формування фонду рекреаційних земель;
- 2) створення рекреаційного законодавства;
- 3) створення нової системи органів управління рекреаційним природокористуванням;
- 4) створення умов для активізації становлення ринкових відносин у сфері рекреаційного природокористування.

Ми розглядаємо їх як єдину задачу, рішення якої можливе лише за умови проведення глибоких наукових досліджень, аналізу та формування прогнозів щодо розвитку рекреаційної сфери і, відповідно, рекреаційного природокористування.

Метою цього дослідження є виклад власного бачення перспектив формування нової системи органів управління сферою рекреаційного природокористування на загальнодержавному та регіональному рівні.

Зауважимо, що в Україні існує складна ієрархічна структура управління природними (в тому числі - земельними) ресурсами. Залежно від повноважень, мети і завдань розрізняють загальне та спеціальне управління.

Загальне управління здійснюється Президентом України, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, урядом АР Крим, місцевими органами державної виконавчої влади, місцевими органами самоврядування.

Спеціальне управління покладається на Державний комітет України з земельних ресурсів, Міністерство екології та природних ресурсів України, Міністерство охорони здоров'я, Міністерство лісового господарства, Державний комітет України з геології та використання надр, Державний комітет України з водного господарства.

Різновідомчий характер управління рекреаційними землями обумовлює відмінності в системі планування зон відпочинку і організації діяльності з їх розширення, методів управління і принципів організації територій відповідно до характеру рекреаційного використання. Тому потрібна чітка координація діяльності органів управління та зацікавлених організацій, основний напрям діяльності яких - використання природних рекреаційних ресурсів (ПРР) та відомств, які займаються рекреаційною діяльністю поряд з іншими.

Органи управління повинні відігравати координуючу та направляючу роль, формувати загальну державну політику в сфері рекреаційного природокористування. Але найбільш предметним, максимально конкретним та дієвим є регіональний та місцевий рівень управління, представлений регіональними органами державної влади, спеціальних обласних і районних управлінь, інспекцій, служб тощо.

Суттєвими є питання формування ефективних комунікацій між відповідними діючими органами управління, відомствами, яким підпорядковані землі рекреаційного призначення та спеціалізованими організаційними структурами (див. рис. 1).

Базовим рівнем в інституційній структурі управління рекреаційним природокористуванням є Державний комітет України з земельних ресурсів, де варто створити Управління Фонду рекреаційних земель (Управління ФРЗ), основні функції якого:

- участь у розробці рекреаційного законодавства, нормативної бази рекреаційного природокористування;
- формування ФРЗ, виділення їх меж, встановлення статусу та підпорядкування, забезпечення екологічної та територіально-планувальної регламентації рекреаційного освоєння регіонів і контроль за її дотриманням;
- ведення Реєстру об'єктів ФРЗ;

Рис. 1. Органи управління реакційним природокористуванням

- розробка процедури, методів та організація процесів приватизації об'єктів ФРЗ;
- подання інформації в систему Державного земельного кадастру;
- проведення, керівництво та фінансування науково-дослідних робіт з найрізноманітніших аспектів використання ПРР, вивчення кон'юнктури ринку природних рекреаційних ресурсів;
- участь у створенні інфраструктури ринку ПР;
- розробка єдиної національної стратегії для проведення політики держави у сфері рекреаційного природокористування;
- координація діяльності структурних одиниць системи загального та спеціального управління у сфері рекреаційного природокористування;
- розробка правил використання об'єктів ФРЗ, їх відтворення, обліку, контролю;
- надання технічної та юридичної допомоги в оформленні необхідної документації для отримання ліцензій, сертифікатів і т. ін. для ведення рекреаційної діяльності з використанням об'єктів ФРЗ;
- рекламно-інформаційна діяльність в інтересах розвитку ринку природних рекреаційних ресурсів, розширення та збереження ПРР;
- розробка разом з регіональними відділеннями, іншими державними органами, громадськими організаціями програм розвитку рекреаційного підприємництва та рекреаційного природокористування, створення зон масового відпочинку тощо, ресурсне й організаційне забезпечення їх реалізації;
- формування механізму самофінансування від економічної реалізації рекреаційного потенціалу (акумулювання у відповідних бюджетах орендної плати, плати за ліцензування, надходжень від відвідування національних природних парків, зон відпочинку, реалізації товарів та послуг на їх території тощо);
- формування фінансових фондів розвитку та охорони рекреаційних земель;
- розподіл між регіонами, муніципалітетами коштів з бюджету для створення, благоустрою рекреаційних територій;
- фінансування заходів щодо збереження та відтворення рекреаційних ресурсів та територій.

Обов'язковими структурними підрозділами Управління ФРЗ, які покликані забезпечити виконання зазначених функцій, повинні стати відділ приватизації, аукціонів та конкурсів, служба ведення Реєстру об'єктів ФРЗ, відділ ліцензування та укладання договорів, відділ економічної оцінки ПРР,

інформаційний відділ, консалтингове бюро, служба маркетингу, служба моніторингу і аудиту, науково-дослідне бюро.

Управління ФРЗ та його регіональні відділення взаємодіють з користувачами ПРР, організовуючи конкурси (земельні тендери чи аукціони) на купівлю-продаж рекреаційних земель, укладаючи угоди оренди, видаючи ліцензії на право експлуатації ПРР, здійснюючи сертифікацію діяльності та паспортизацію об'єктів ФРЗ, надаючи консалтингові послуги та технічну допомогу. Така діяльність проводиться на комерційній основі, а кошти акумулюються у спеціальному фінансовому фонді.

Система моніторингу, аудиту та контролю забезпечують поповнення банку інформації про об'єкти ФРЗ, їх використання та стан, проведення економічної оцінки, планування заходів та використання санкцій при порушеннях умов експлуатації ПРР. Практично все зазначене базується на системі стандартів, норм, лімітів, обмежень щодо навантажень на рекреаційні ландшафти, обсягів використання спеціальних ПРР, видів діяльності на рекреаційних землях тощо.

Система аудиту в цьому випадку включає аналіз і оцінку впливу господарської діяльності на ПРР, виявлення негативних та позитивних змін, відповідність встановленим стандартам, нормам, умовам договорів про використання об'єктів ФРЗ. Потреба в такій діяльності виникає при проведенні приватизації, актах купівлі-продажу, укладанні договорів оренди, підготовці договорів страхування тощо.

У великих містах в муніципалітетах важливо створити Відділи приміського відпочинку для розвитку приміського відпочинку, забезпечення рекреаційними територіями, сприяння діяльності приватних осіб і громадськості з охорони, розвитку, використання ПРР.

Зараз гостро стоїть питання про підпорядкування Національних парків. На нашу думку необхідно створити Службу Національних парків для вирішення проблем організації й управління НП та природними пам'ятками з великими повноваженнями та правами, власними фінансовими фондами, які формуються з державних коштів і власної діяльності (наприклад НП США фінансуються конгресом і кожний парк має кошти від туристичної діяльності, розміщення на його території приватних фірм для обслуговування туристів, прокат інвентарю, вхід, використання послуг інформаційного центру). Ця Служба прийматиме рішення щодо видів діяльності, контролюватиме весь процес діяльності приватного підприємництва: визначатиме тип підприємництва, набір товарів і послуг, здійснюватиме контроль за ціноут-

воренням на них (регулювання сезонне, тижневе для корегування рекреаційних потоків, зниження нерівномірності притоку туристів), санітарно-гігієнічними умовами діяльності. Для того, щоб не порушувати екологічну рівновагу в НП, здійснюється їх зонування за ступінню використання в рекреаційних та інших цілях. Таким чином досягається реалізація двох функцій НП -природоохоронної та рекреаційної.

В системі управління лісним господарством доцільно створити відділи рекреаційного лісовикористання. їх діяльність повинна базуватись на принципі багатогалузевого використання ресурсів і виконання таких основних функцій: забезпечення використання національних лісів для відпочинку, спорту, оздоровлення тощо; розробка проектів з розвитку зон відпочинку, догляду за ландшафтами, створення мережі доріг, стежок; проведення досліджень у сфері організації туризму; підготовка гідів, провідників, тренерів, інформаційних центрів; будівництво і утримання рекреаційних закладів; видача ліцензій приватним підприємцям на певні види діяльності на землях лісового фонду зі здачею в оренду; встановлення розміру орендної плати; створення спеціальної системи для збору даних про рекреаційне використання лісів, рекреаційні об'єкти, види їх використання; організація реклами тощо.

Аналогічний відділ - відділ рекреаційного водовикористання доцільно створити в структурі управління водним господарством.

У структурі Державної туристичної адміністрації України доцільно створити Координуючий науково-інформаційний центр розвитку природно-ресурсного забезпечення туризму. Основною ціллю досліджень є знаходження оптимальних критеріїв використання ПР у рекреаційних цілях з врахуванням факторів, які формують попит та пропозицію ПРР. Необхідно розробити програму комплексних досліджень з визначенням основних напрямів їх проведення. Базовим положенням проведення досліджень є теза про рівноправність, а певних регіонах - пріоритетність розвитку рекреаційної сфери. Одне з основних завдань, яке стоїть перед організаціями, що проводять дослідження, є вироблення методологічних підходів до проведення науково-дослідних робіт загалом та визначення набору методик для проведення окремих досліджень. На нашу думку, варто виділити три напрями досліджень: вивчення попиту на ПРР; вивчення властивостей та кількісних параметрів ПРР; вивчення економічних аспектів рекреаційної діяльності та використання ПРР. Різноманіття в структурі та функціях регіональних органів залежить в першу чергу від характеру ПРР, їх частки в ПРП, структури землекористування, стратегії розвитку регіону.

Важлива роль у вирішенні питань використання ПРР належить громадським та приватним організаціям, які розробляють і реалізують програми розвитку певних територій у рекреаційних цілях, проводять виставки та конференції, видають періодичну літературу. Це можуть бути професійні об'єднання спеціалістів певного профілю, товариства любителів природи тощо.

Ці органи і відомства є ініціаторами, розробниками і виконавцями різних програм, забезпечують технічну, фінансову допомогу регіонам, муніципалітетам, фірмам, приватним особам щодо організації рекреаційного природокористування. Співпраця з природоохоронними органами, бізнесовими структурами, громадськими організаціями, науково-дослідними установами, забезпечить комплексність рекреаційним природокористуванням.

Запропоновані заходи складають досить гнучку і мобільну систему управління рекреаційним природокористуванням, що забезпечить активізацію процесів становлення та функціонування ринку рекреаційних ресурсів. При цьому будуть витримані екологічні пріоритети, раціональне поєднання ринкових та адміністративних інструментів регулювання відносин у сфері рекреаційного природокористування, взаємоузгоджене застосування методів галузевого та територіального управління цією сферою, перенесення повноважень і відповідальності на регіональні органи управління і влади, широке застосування на практиці спеціальних інструментів екополітики та впровадження суто ринкових підходів до вирішення економічних питань розвитку.

Література

1. Данилишин Б.М., Шостак Л.Б. Устойчивое развитие в системе природно-ресурсных ограничений. - К.: СОПС України НАНУ, 1999. - 367с; Герасимчук З.В. Регіональна політика сталого розвитку: методологія формування, механізми реалізації. Монографія. - Луцьк: Надтир'я, 2001. - 528с; Екологічне управління: Підручник / В.Я. Шевчук, Ю.М. Салаткін, Г.О. Білявський, В.М. Навроцький, В.В. Гетьман. - К.: Либідь, 2004. - 432с; Данилишин Б.М., Дорогунцов С.І., Міщенко В.С., Коваль Я.В., Новоторов О.С., Паламарчук М.М. Природоресурсний потенціал сталого розвитку України. - К., 1999.-715с

**Лариса Черчик, к.е.н., доцент,
Луцький державний технічний університет**

СУЧАСНІ АГРАРНІ ПРОБЛЕМИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОГО ПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Останнім часом відбулося різке зменшення продуктивності функціонування аграрного комплексу та пов'язаних з ним галузей, у першу чергу підприємств харчової переробної промисловості. Виробництво значної кількості сільськогосподарської сировини скоротилося нижче критичного рівня.

Значно зменшився рівень утилізації відходів сільськогосподарського виробництва, якість багатьох сільськогосподарських продуктів не відповідає навіть чинним національним стандартам. Відбулося подальше старіння потужностей як у сфері аграрного виробництва, так і у галузях, задіяних щодо переробки аграрної сировини. Рівень реконструкції та модернізації зазначених підприємств незначний. Усе це не дає надій на покращення ситуації щодо оптимізації процесів формування національного продовольчого ринку України.

У той же час відбувається подальше значне збільшення частки експорту сільськогосподарської сировини та готових продовольчих ресурсів, що здійснюється переважно суб'єктами господарювання недержавної форми власності. Отже, Україна опинилася у значній залежності від імпорту багатьох видів сировини сільськогосподарського походження та готових продуктів харчування, що зумовлює загрозу для продовольчої безпеки України. Зазначена проблема щільно пов'язана із важливими науковими завданнями щодо пошуку шляхів оптимізації аграрного виробництва та практичними задачами насичення національного продовольчого ринку власними товарними ресурсами.

В економічній літературі існує багато публікацій, присвячених пошуку шляхів підвищення ефективності аграрного виробництва як основи забезпечення національного продовольчого ринку товарними ресурсами, серед них чільне місце посідають роботи П.Т.Саблука, С.С.Бакая, В.М.Рабштини, Г.С.Мазнева, М.Й.Маліка, Д.П.Дмитрука та ін. У статті автор спирається на публікації зазначених авторів [1, 2]. Разом з тим існує безліч питань, що сьогодні не охоплені науковими дослідженнями і практично не висвітлені у фахових публікаціях. Так, потребують уваги макроекономічні аспекти формування і функціонування національного продовольчого ринку, не досліджені чинники, що впливають на його стан та сприяють розвитку інфраструктури.

Цілями даної статті є оглядовий аналіз сучасних проблем виробничо-комерційної діяльності аграрного сектору, виокремлення та характеристика основних чинників, що мають вплив як на стан аграрного виробництва, так і на процеси формування і подальшого функціонування національного продовольчого ринку, забезпечення продовольчої безпеки країни.

Основні чинники впливу на розвиток АПК та форм господарювання у ньому представлені на рис. 1.

Проблеми, що тим чи іншим чином мають вплив на розвиток національного продовольчого ринку, можна поділити умовно на макро- та мікро-економічні.

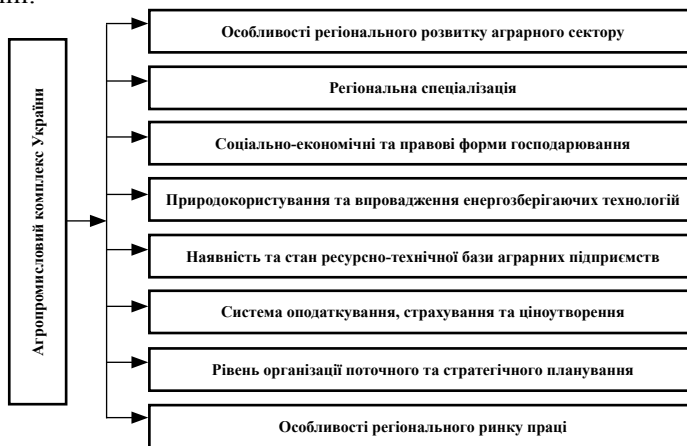

Рис. 1. Основні чинники розвитку АПК та форм господарювання в Україні

До макроекономічних слід віднести бюджетні, податкові, зовнішньоекономічні, кредитно-грошові, економічної та продовольчої безпеки країни тощо. Більшість з цих проблем набуває особливого значення сьогодні у зв'язку з майбутнім приєднанням України до СОТ, а це багато у чому визначає і зовнішньоекономічну політику Уряду щодо агропродовольчого ринку.

До мікроекономічних проблем належать проблеми земельних відносин, неплатоспроможності сільськогосподарських товаровиробників, фінансової кризи аграрного сектору та низка інших.

Між згаданими проблемами існує щільний взаємозв'язок. Так, зовнішньоекономічні проблеми безпосереднім чином впливають на формування і подальший розвиток як регіональних, так і національного продовольчих ринків. Такі проблеми визначають як зовнішньоекономічні зв'язки, так і

необхідність забезпечення певного рівня власного виробництва продуктів харчування, який, у свою чергу, зумовлюється двома основними причинами. По-перше, якщо рівень національного виробництва недостатній для забезпечення населення продовольчими товарами за фізіологічними нормами, то позиції держави на переговорах з широкого спектру політичних та економічних питань послаблюються, створюються додаткові можливості тиску на Україну, починаючи від повного припинення ввезення продовольства (торговельне ембарго) і закінчуючи тимчасовою відмовою від гуманітарної допомоги у випадках стихійного лиха (засухи, повені тощо).

По-друге, значна частка імпорту на ринку продовольства та орієнтація на світовий ринок підривають стабільність національного ринку, а отже, усієї економічної системи країни.

У даний час процес лібералізації світової економіки та дерегулювання ринків очолює створена у 1995 р. Світова Організація Торгівлі (СОТ), яка стала правонаступницею діючої з 1947 р. Генеральної угоди по тарифам і торгівлі (ГАТТ). У 2002 р. повноправними членами СОТ були 142 держави, більше 30 країн мали статус спостерігачів і знаходяться на різних стадіях приєднання. На країни-учасниці СОТ припадає 92 % світової торгівлі товарами та послугами.

Політичне рішення про вступ України до СОТ теж прийняте. Очевидною вигодою вільної торгівлі для споживача є зменшення вартості життя за рахунок зменшення протекціоністських торгових бар'єрів.

Важливими вимогами СОТ є відмова від квотування імпорту та субсидування експорту. Країна, що приєднується, має замінити квотування імпортом мито та взяти зобов'язання протягом шестирічного періоду провести скорочення витрат на субсидування експорту на 36 %.

Усі заходи регулювання продовольчих ринків поділяють на дві групи: ті, що входять до так званого «зеленого кошика», дозволені до необмеженого застосування (з наукового, інформаційного та інфраструктурного забезпечення, що не мають негативного впливу на ринкові ціни), та «жовтий кошик» (квоти, тарифи, субсидії тощо), які країни-члени СОТ зобов'язуються поступово скорочувати. У зв'язку з цим Уряду України слід опрацювати стратегію поступової заміни заходів, що належать до «жовтого кошика», заходами «зеленого кошика».

Для аграрної сфери та АПК країни у цілому вступ до СОТ призведе до більшої відкритості продовольчих ринків та зростання конкуренції з імпортерами.

Разом з тим активізація переговорного процесу не означає, що Україна має будь-що приєднатися до СОТ на будь-яких умовах. Усі параметри (тарифи, зобов'язання у сфері аграрного виробництва, доступ на ринок послуг тощо) мають базуватися на реальній економіці, забезпечувати необхідний захист виробників при збереженні конкурентного середовища.

Бюджетні проблеми аграрного виробництва полягають в оптимізації рівня та структури бюджетної підтримки АПК. Вважаємо, що зміна напрямків матеріальних та відповідно фінансових потоків на продовольчих ринках може мати набагато більший вплив на розвиток аграрного виробництва, галузей АПК, ніж безпосередня бюджетна підтримка. Отже, основні цілі аграрної політики Уряду можуть бути досягнуті через інституційні перетворення на продовольчому ринку. Бюджетне ж фінансування доцільно застосовувати лише як механізм запуску та корегування тих ринкових процесів, які здатні у декілька разів посилити державний вплив у заданому напрямку. Основні заходи щодо бюджетної підтримки аграрного сектору мають створювати певний важіль ринкових сил та оцінюватися за тим ефектом, який створюється конкретним державним заходом в економіці.

Податкові проблеми також значно впливають на формування продовольчого ринку. Радикальні зміни, що сьогодні відбуваються у податковій політиці України мають значно стимулювати та активізувати підприємницьку діяльність в аграрній сфері. Ці напрями пов'язані також з переходом земель до більш ефективного власника, що у кінцевому наслідку призведе до зростання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції та оборотів на регіональних продовольчих ринках.

Кредитно-грошові проблеми протягом останніх десяти років мали негативний вплив на формування та стабілізацію функціонування національного продовольчого ринку. Нестача грошових коштів, як готівкових, так і безготівкових постійно призводила до розрахунків за бартером, здійсненню взаєморозрахунків та взаємозаліків, що були переважно збитковими для сільськогосподарських підприємств, стимулювали неплатежі. Останнім часом частка бартерних операцій на регіональних продовольчих ринках значно скоротилася.

Розвиток АПК та його головної ланки - сільського господарства значною мірою залежить від доступності кредитних ресурсів для здійснення суб'єктами господарювання своєї виробничо-комерційної діяльності.

Міжгалузеві комунікаційні зв'язки - теж являють собою важливу проблему для розвитку сільського господарства. Так, на початку дев'яностих

років відбулася різка зміна системи цін не на користь аграрного виробництва. Ціни на промислову продукцію зростали майже на третину швидше за ціни на продукцію аграрного сектору економіки. На жаль, така тенденція зберігається і сьогодні. Значні резерви підвищення ефективності діяльності суб'єктів агропродовольчого ринку містяться у середині самого механізму функціонування АПК, але переважна більшість з них можуть бути практично реалізованими лише шляхом встановлення за втручання Уряду нових правил взаємодії основних операторів продовольчого ринку.

На мікрорівні характерними проблемами аграрного виробництва є взаємний вплив товаровиробників та продовольчих ринків. Вирішення земельних проблем та проблем фінансового оздоровлення виробничо-комерційної діяльності суб'єктів аграрної сфери необхідне для оптимізації функціонування продовольчих ринків, які, у свою чергу, можуть стати ефективним механізмом їх усунення.

Земельне питання традиційно є головним в аграрній політиці і є вирішальним для розвитку сільського господарства і АПК у цілому. У світовій практиці, у більшості розвинутих країн виробничу основу сільського господарства складають родинні ферми. За певного рівня технологічного розвитку вони забезпечують високу економічну ефективність, оскільки дозволяють оптимально використовувати наявні знання про способи ведення господарства у певній географічній місцевості з конкретними агроекосистемами.

Наявний сьогодні в Україні мораторій на продаж землі та інші жорсткі обмеження зменшують ефективність землекористування і є перепорою до виконання такої важливої функції, як забезпечення можливості переходу землі до більш ефективних власників, залучення вітчизняних та закордонних інвестицій і відповідно - подальшого розвитку продовольчих ринків.

Земельний ринок, сприяючи переходу основного виробничого ресурсу до більш ефективних власників, забезпечує розвиток регіональних продовольчих ринків, які, у свою чергу, сприяють розширенню, збільшенню ємності ринку сільськогосподарських земель. При цьому активізуються грошові потоки, завдяки яким провадиться реальна ринкова оцінка земель. Землі сільськогосподарського призначення виступають перш за все як виробничий ресурс учасників продовольчого ринку. Економічна ефективність сільськогосподарських товаровиробників-учасників таких ринків прямо впливає на вартість використовуваних ними земельних угідь. Тому загальні обсяги та обороти земельного ринку безпосередньо залежать від обсягів та оборотів регіональних продовольчих ринків.

В Україні важливою проблемою, що перешкоджає розвитку цивілізованого продовольчого

ринку, є неплатоспроможність його операторів. Неплатоспроможність суб'єктів виробничо-комерційної діяльності аграрної сфери сприяє пошуку готівкових грошей (оскільки розрахункові рахунки, як правило, закриті), що є порушенням існуючих правил торговельного обороту. Крім того, така форма розрахунків відкриває шлях «тіньовим» операціям, а легальні обороти та обсяги ринків спадають. Отже, фінансове оздоровлення таких суб'єктів господарювання має призвести до відновлення нормального бізнесового обороту та зростанню обсягів регіональних продовольчих ринків.

На сучасному етапі аграрних перетворень в Україні посилюється роль інвесторів. Значна частина сільськогосподарських товаровиробників потребує реформування за участю зовнішнього інвестора, оскільки реструктурувати свої борги власними силами вони не спроможні. Отже, без участі такого інвестора неможливі процеси фінансового оздоровлення переважної більшості підприємств аграрної сфери та розвитку національного продовольчого ринку.

Важливою проблемою залишається відставання соціального розвитку села від міст. Середній рівень заробітної плати у сільськогосподарських підприємствах значно менший, ніж у середньому по Україні. Легальне безробіття на селі за оцінками експертів на 3-5 % більше, ніж у містах. Крім того, прихована частина безробіття значно перевищує зареєстровану. Гіршими, ніж у містах залишаються умови праці та стан її охорони.

Надзвичайно актуальними сьогодні є екологічні проблеми аграрного сектору. Особливу небезпеку для територій являють стоки речовин від тваринницьких комплексів та птахоферм, за рахунок чого втрачають родючого шару ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення складають понад 1 млн. т на рік.

Сучасна економічна криза в Україні щільно пов'язана і з екологічною кризою, початок якої слід віднести ще до середини 50-х років ХХ ст. Значне виснаження природного середовища та його забруднення стали першими провісниками економічної кризи, їх також слід вважати першою фазою, першою хвилею сучасної екологічної кризи, яка суттєво змінила середовище існування людини як кількісно, так і якісно. Складність ситуації пов'язана з тим, що екологічна криза поволі переростає в екологічну катастрофу.

Розв'язання екологічних проблем - завдання складне, багатоаспектне, включає необхідність екологічної освіти користувачів - суб'єктів виробни-

чо-комерційної діяльності, зростання громадської самосвідомості, удосконалення виробничих технологій (технологій природокористування) тощо.

Зазначене повною мірою стосується аграрної сфери економіки як основного джерела забезпечення національного продовольчого ринку товарними ресурсами. Вирішення проблем природокористування в основному забезпечувалося через політику загальнодержавного рівня -опрацювання відповідних стратегій, створення юридичного поля, формування адекватної інфраструктури. Сьогодні практика виробничо-комерційної діяльності суб'єктів аграрної сфери переконує, що найбільш дієвим у вирішенні екологічних проблем природокористування є регіональний рівень.

На нашу думку, найбільшій увазі дослідників потребують такі напрямки, як екологічна доцільність природокористування; екологізація виробництва сільськогосподарської продукції; методологія еколого-економічного районування; організація екологічних досліджень суб'єктами інфраструктури аграрного сектору; екологічна освіта та екологічне виховання кадрів в аграрній сфері тощо.

Орієнтація на безвідходні технології та замкнені виробничі цикли, використання енергетики безпосередньо самих природних процесів, екологізація виробництва мають стати складовою частиною у концепції стратегічної поведінки суб'єктів аграрної сфери на регіональному ринку.

Внаслідок функціонування регіонального аграрно-продовольчого комплексу відбувається взаємодія різних його ланок і природно-ресурсного потенціалу. Це зумовлює формування природокористування як системи заходів, спрямованих на раціональне використання природно-продовольчого потенціалу з метою подальшого розвитку регіонального АПК, попередження забруднення атмосфери суб'єктами інфраструктури аграрної сфери, очищення стічних вод, утилізацію відходів сільськогосподарського виробництва та переробної промисловості. У зазначеній системі основними компонентами виступають: ресурсоспоживання (використання природних продовольчих ресурсів); перетворення природно-продовольчого потенціалу (меліорація сільськогосподарських угідь); відтворення природно-продовольчого потенціалу (наприклад, риборозведення); охорона природно-продовольчого потенціалу; система менеджменту, інформаційне забезпечення та моніторинг економічних тенденцій.

Виходячи з зазначеного, розвиток аграрного виробництва у регіоні має базуватися на комплексному і пропорційному розвитку усіх його складових компонентів, забезпечувати економічну ефективність їх взаємодії.

Отже, природокористування в аграрному виробництві відбиває якість навколишнього середовища, а механізм взаємодії між його елементами утворює регіональний суспільно-еколого-економічний комплекс.

Співвідношення між обсягами експорту та внутрішнього споживання, що склалося у сфері національного агропродовольчого ринку, завдає значних збитків економіці України у цілому. Тому рівень життя і добробуту населення України, її стан та авторитет у світі у XXI столітті, особливо у першій його десятиліття, багато у чому будуть визначатися масштабами та ефективністю використання власної сировинної бази для забезпечення національного продовольчого ринку товарними ресурсами. Виходячи з цього, концепція розбудови та подальшого ефективного функціонування національного продовольчого ринку України має враховувати такі основні положення:

1) беручи до уваги визначальну роль та значення аграрно-сировинного комплексу в економічному потенціалі України, Кабінету Міністрів слід опрацювати низку заходів щодо подолання кризової ситуації та створення умов стійкого розвитку аграрного сектору; Уряд України має всіляко сприяти у найближчій перспективі будівництву нових та реконструкції діючих підприємств харчової переробної промисловості, їх технічного переоснащення на підставі новітніх ресурсозберігаючих ефективних технологій ;

2) опрацювати проект цільової програми відтворення та використання аграрно-сировинної бази України на період до 2010 р. та рекомендувати Уряду прийняти її до розгляду як самостійної цільової урядової програми;

3) передбачити механізм участі держави на правах співвласника найбільш крупних та значущих підприємств харчової переробної галузі;

4) Уряд України має створити чітку систему визначення рентних платежів за використання агросировинних ресурсів; передбачити механізм пріоритетного використання засобів, отриманих від рентних платежів, для створення та розвитку альтернативних виробничих потужностей для переробки сільськогосподарської сировини, що забезпечать комплексне використання агросировинних ресурсів та їх глибоку переробку;

5) сприяти оновленню законодавчої бази, що забезпечить ефективне державне регулювання розвитку національного агросировинного комплексу;

6) доцільно (за прикладом Російської Федерації) при Президентові України створити постійно діючу Раду з питань стратегічних економічних проблем розвитку країни і покласти на неї функції аналізу економічного розвитку національної економіки, у першу чергу аналізу ефективності функціонування національного агропродовольчого ринку, а також функції пошуку

шляхів та методів управління економікою. Доцільним є включення до складу такої Ради представників виробничої сфери агропродовольчого комплексу, провідних вчених.

Подальша розбудова національного продовольчого ринку України вимагає узагальнення теоретико-методологічних принципів його формування з огляду на надбання світових науки і практики.

Практична реалізація економічно доцільної аграрної політики держави гальмується аграрною кризою - неспроможністю продуктивних виробничих відносин забезпечити оптимізований розвиток продуктивних сил. Звідси неспроможність національного аграрного сектору на сучасному етапі розвитку задовольнити потреби національного ринку у продовольстві та сільськогосподарській сировині.

Потребує запровадження економічний механізм функціонування аграрної сфери у поєднанні державного і ринкового регулювання з урахуванням кон'юнктури внутрішнього і зовнішнього ринків з використанням досвіду розвинутих країн.

Існує об'єктивна необхідність входження економіки України у світові ринкові структури, що сприятиме розбудові національного продовольчого ринку. Така інтеграція економіки України можлива через активізацію її зовнішньоекономічної діяльності.

Аграрна продукція, що імпортується в Україну, у більшості випадків у прямому розумінні гальмує розвиток власного виробника. Як наслідок, бюджет України втрачає значні кошти надходжень, а підприємці - прибуток.

З точки зору ефективності функціонування продовольчого ринку України господарства населення не компенсують витрат крупних підприємств щодо його ресурсного забезпечення.

Побудова конкурентної промисловості із засобів виробництва вимагає оптимізації агропромислового ланцюга, поліпшення якості та розробки нових видів продукції, добре розвинутої інфраструктури системи маркетингу та контролю за якістю, а це, у свою чергу, визначає необхідність реструктуризації АПК [3].

Структурна організація національного продовольчого ринку України вимагає врахування регіональної товарної спеціалізації, наявності об'єктів ринкової інфраструктури, транспортних магістралей та інженерних комунікацій, можливостей міжрегіональної кооперації за прикладом побудови світових продовольчих ринків. Зокрема, є нагальна потреба створення земельного (іпотечного) банку, запровадження системи захисту інвестицій, стра-

хування діяльності кредитно-фінансових структур, що обслуговуватимуть аграрний сектор [4].

Формування національного продовольчого ринку дозволяє повніше інтегрувати усі зв'язки операторів ринку у регіональному, державному і міждержавному аспектах, тобто усю систему внутрішньо-, міжрегіональних та міждержавних зв'язків і пропорцій процесу розширеного відтворення [5].

Регулювання процесів розбудови національного продовольчого ринку монетарно-фіскальними методами на макроекономічному рівні є недоцільним без урахування конкретних галузей та підприємств.

Найважливішим аспектом реформування АПК як сировинно-ресурсної бази продовольчого ринку є формування багатоукладної економіки харчової та переробної промисловості, кооперація та інтеграція із сільгоспвиробниками, демонополізація підприємств, удосконалення системи управління, створення адекватної ринкової інфраструктури.

У найближчій перспективі ефективність формування та функціонування національного продовольчого ринку буде залежати від стану реформування відносин власності у першу чергу в аграрному секторі та оптимізації на цій основі умов економічно доцільного виробництва та переробки сільськогосподарської продукції.

Розвиток національного та регіональних ринків повинен супроводжуватися залученням іноземних інвестицій в аграрну сферу економіки.

Підприємства агропромислового комплексу повинні бути зацікавленими у виявленні нових торговельних партнерів на світовому ринку через освоєння позитивної тарифно-податкової політики, підтримку стабільної макроекономічної ситуації, яка стимулює пошук нових іноземних ринків.

Ефективне функціонування національного продовольчого ринку вимагає розбудови багатоукладного аграрного виробництва на основі поєднання різноманітних форм та методів господарювання. Це стане підґрунтям поступового забезпечення продовольчої безпеки внутрішнього ринку через його наповнення власними товарами.

Розвиток форм господарювання в аграрному секторі на рівні регіонів у багатьох випадках вважається лише черговою «кампанією», що позбавляє підприємців підґрунтя щодо розширення власної ринкової ніші, штучно провокує економічний ризик.

Необхідно посилювати у державній політиці вплив на створення ринкового середовища АГЖ.

Подальший розвиток АПК вимагає створення загальнодержавних умов

екологічної безпеки виробництва та споживання продукції цього сектору економіки.

Система споживчої кооперації України, об'єднуючи реальних власників, зацікавлена у формуванні та ефективному функціонуванні національного продовольчого ринку через посилення системи заготівельно-переробного комплексу на основі прямих зв'язків з тими підприємствами, що готові прийняти від системи споживчої кооперації хутро, шкіряну та вторинну сировину, оптимізації діяльності організацій системи у залученні товарних ресурсів фермерських та особистих підсобних господарств, власних підприємств переробної промисловості та громадського харчування.

Продовольчий ринок кожного регіону об'єктивно потребує дослідження базових аспектів формування економічної моделі його розвитку як логістичної системи. У великих підприємствах інфраструктури продовольчого ринку слід створити спеціалізовані консультативні служби щодо освоєння логістичних принципів у підвищенні конкурентоздатності кожного учасника логістичної системи.

Отже, розбудова національного продовольчого ринку можлива через вирішення аграрних проблем. Перспективні подальші дослідження у цьому напрямку мають охопити такі питання, як соціальний розвиток регіонів, створення додаткових робочих місць через розширення обсягів переробки сільськогосподарської продукції у місцях її безпосереднього виробництва тощо.

Література:

1. Утвердження інноваційної моделі розвитку економіки України. Матеріали науково-практичної конференції. - К.: НТУУ «КІП», 2003. - 434 с.
2. Саблук П.Т., Малік М. Й., Валентинов В.Л. Формування міжгалузевих відносин: проблеми теорії і методології. - К.: ІАЕ, 2002. - 294 с.
3. Березін О.В. Про концепцію формування і функціонування продовольчого ринку України // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Економіка. № 62/2002. - К.: КНУ, 2002.-С. 47-49.
4. Березін О.В. Регіональні аспекти формування і функціонування агропродовольчих ринків // Вісник українського державного університету водного господарства та природокористування. Економіка. Проблеми управління регіональним економічним і соціальним розвитком. Збірник наукових праць. Випуск 1(20). - Рівне: УДУВГП, 2003. - С. 162 - 167.
5. Березін О.В. Проблеми формування продовольчого ринку України: (Монографія). - К.:Вища школа, 2002. - 211 с.

Олександр Березін, канд. екон. наук

ЖИТТЯ, ВІДДАНЕ НАУЦІ Й БАТЬКІВЩИНІ

«... Зібраний, проаналізований й узагальнений П.Д. Ятелем матеріал сприяв визначенню хімічної природи і механізму дії стахіботріотоксину, біосинтезу декількох десятків його похідних...»

Українська земля подарувала багато вчених із світовим ім'ям, але історично склалося так, що впродовж багатьох, десятиліть у літературних джерелах замовчувалося про внесок її славетних синів і дочок у науку. До когорти таких вчених належить і міколог - Прокіп Данилович Ятель, який загинув на фронті 60 років тому в буремному 1941 р.

П.Д.Ятель народився у 1897 р. у с.Листопадове, що розташоване у нинішній Кіровоградській області. В 1916 р. він брав участь у першій світовій війні. Потім протягом 1917-1930 рр. учителював та очолював сільську школу.

Успішно закінчив Херсонський інститут соціального виховання і в 1932 р. вступив до аспірантури Київського науково-дослідного інституту мікробіології та епідеміології ім. Д.К.Заболотного АН УРСР.

Після її закінчення Прокіп Данилович працював науковим співробітником відділу мікології, звідки й пішов на фронт 22 червня 1941 р., змінивши білий халат дослідника на військову форму офіцера. Доля не була до нього милосердною він загинув у першому ж бою за Батьківщину і похований у братській могилі разом із побратимами по зброї біля залізничної станції Ромодан Полтавської області. Проте П.Д.Ятель залишив історично вагомий слід на нашій землі, зробивши в 30-ті роки сенсаційне відкриття: збудником невідомої хвороби, що викликала масову загибель коней, є мікроскопічний гриб *Stachybotrys alternans*. Саме цей мікроміцет пошкоджував сіно, солому, овес, накопичуючи в кормах токсин, який викликав смерть коней.

У ті роки кінь був основною тягловою силою на фронтах і при будівництві, на колгоспних ланах і приватних ділянках селян. Тому раптовість, загадковість виникнення масового захворювання коней трактувалася як «диверсія ворогів народу».

В деяких господарствах водночас гинуло до 100% поголів'я. Склалася тяжка ситуація, вже були репресовані науковці Московської й Ленінградської міжвідомчих комісій, створених у 1938 р. постановою Раднаркому СРСР.

І тоді ж за пропозицією М.С.Хрущова було створено ще одну комісію (бригаду) Київську, перед якою, як і перед попередніми, були поставлені

конкретні завдання: з'ясувати причини виникнення «НЗ» № 1 коней, розробити заходи щодо його ліквідації. Бригаду очолив директор Інституту мікробіології та епідеміології ім. Д.К.Заболотного АН УРСР П.Ю.Марусенко, керівництво науково-дослідною роботою здійснював професор В.Г.Дроботько. Мікробіологічні, клінічні, епізоотологічні спостереження виконували Б.Ю.Айзсман, Д.Т.Кудлай, М.Ю.Колесник, мікологічні дослідження П.Д.Ятель, патологоанатомічні В.Д.Мельниченко (Інститут фізіології АН УРСР) і Ф.М.Пономаренко (Київський ветеринарний інститут).

Вилучення П.Д.Ятелем з уражених пліснявою кормів, що згодовували коням, чистої культури гриба *Stachybotrys alternans* та перевірка його токсичності на лабораторних тваринах і здорових конях, яких утримували в стайнях клініки КВІ, дали підстави професору Ф.М.Пономаренку вперше обґрунтувати «НЗ» як нову нозологічну одиницю «стахіботріотоксикоз».

За успішне виконання урядового завдання всіх членів Київської комісії, в т.ч. П.Д.Ятеля, в лютому 1939 р. нагороджено орденом Трудового Червоного Прапора (за номером цього обгорілого ордена й було встановлене місце загибелі вченого). В історії Академії наук України це була перша нагорода вчених.

Після відкриття П.Д.Ятелем збудника стахіботріотоксикозу коней було розроблено Інструкцію з профілактики хвороби, застосування якої у ветеринарній практиці було дуже ефективним.

У 1941 р. відомий міколог професор ММ.Підоплічко підтвердив таксономічну характеристику роду *Stachybotrys*: вид *S.alternans* Yateli, який продукував стахі-ботдотоксин й атоксичний штам *S.alternans* var. *aloxica* Bonord.

Зібраний, проаналізований й узагальнений П.Д.Ятелем матеріал сприяв визначенню хімічної природи і механізму дії стахіботріотоксину, біосинтезу декількох десятків його похідних.

Сучасне покоління мікологів-послідовників П.Д.Ятеля (С.М.Харченко, Н.М.Жданова, О.М.Зайченко, О.О.Дудка, І.О.Елланська, О.Т.Школьнік та ін.), базуючись на відкритті вченого і розроблених ним методичних засобах, впровадило в життя теоретичні й практичні положення виконаної П.Д.Ятелем кандидатської дисертації, захистити яку завадила війна.

На жаль, прізвище П.Д.Ятеля не згадується в довіднику «Развитие биологии на Украине». Навіть серед мікологів 80-90-х років не всі знають, що Прокіп Данилович Ятель вперше встановив етіологічну роль гриба *S.alternans* «НЗ» №1 коней.

Застосований вперше при визначенні токсичності мікроміцета метод

аплікації грибниці й екстрактів із запліснявілих кормів на депільованій шкірі кролика відомий як «біопроба за Ятелем».

Коротким був життєвий шлях талановитого вченого, великого патріота, скромної, порядної людини Прокопа Даниловича Ятеля. Його життя це науковий пошук, його ім'я назавжди залишиться в історії науки, впливаючи на наукову та практичну діяльність багатьох поколінь спеціалістів ветеринарної медицини.

Відкриття П.Д.Ятеля стало поштовхом у розвитку нового напрямку в біології вітчизняної мікології тамікотоксикології-ветеринарної, медичної, біологічної.

*Світлана Харченко, д.біол.н.
Володимир Малько, к.біол.н.
Національний аграрний університет*

Члени Президії АН ВО України біля пам'ятника Т. Шевченку у Львові

ІВАН ПІДДУБНИЙ

«КОРОЛЬ борцівського килима», «Чемпіон чемпіонів», «Іван Непереможний» – визнані усім світом, ці титули свідчать про гучну славу, що нею супроводжувалась спортивна кар'єра обдарованого неабиякою фізичною силою сільського хлопця. Народився він у жовтні 1871 року, був старшим сином у багатодітній родині Піддубних із славного хліборобськими традиціями села Красенівка. Тодішній сільський побут змалку привчав дітей до тяжкої фізичної праці. Відомо, що довелося Іванові заробляти на шматок хліба у місцевих поміщиків. А у 23-річному віці один з приятелів підбив його податися на заробітки до Криму. Там, «бавлячись» багатопудовими мішками, він швидко здобув авторитет серед портових вантажників.

Визначальною у долі І. Піддубного стала дружба у Феодосії з учнями морехідних класів А. Преображенським та В. Васильєвим, котрі й познайомили його з азами борцівської науки. Але на борцівський килим він наважився вийти лише 1897 року, коли до Феодосії приїхав цирк антрепренера Безкоровайного. Як було тоді заведено, до складу циркової трупи входили атлети та борці. Скориставшись приїздом кількох знаменитостей на чолі з тодішнім чемпіоном Росії П. Янковським, місцеві ділки організували «чемпіонат світу». За традицією, в ході турніру запропонували кожному бажаючому із зали позмагатися із заїжджими силачами. Не сподівалися присутні, які зустріли вихід на арену простого вантажника іронічним свистом, що аплодуватимуть йому стоячи і скандуватимуть у захваті: «Піддубний! Піддубний!» Усіх суперників по черзі поклав Іван на лопатки, лише з П. Янковським поєдинок завершив унічию.

Після цього пропозицій від циркових труп не бракувало. Піддубний став борцем-професіоналом. Для шанувальників таланту атлета, безперечно, будуть цікавими антропометричні дані Піддубного, що їх зафіксувала спеціальна медична комісія у 1890 році, коли Іван Максимович переїхав до Києва і виступав у цирку братів Нікітіних: зріст - 184 сантиметри, вага - 118 кілограмів, окружність грудей - 134 сантиметри, біцепса - 44, передпліччя - 36, зап'ястя - 21, шиї - 50, стегна - 68, литки - 47 сантиметрів.

Починаючи з 1905 року, І. М. Піддубний шість разів підряд виборював

титул чемпіона світу. Детальні подробиці його спортивної кар'єри ще чекають на своїх дослідників. Зокрема, що стосується п'ятнадцятирічної перерви у ній. Відновив Піддубний тренування і знову вийшов на борцівський килим уже за радянських часів. Про те, що легендарний атлет не втратив хисту і сили, засвідчив його феноменальний трюк на арені Московського цирку в 1924 році, коли на могутніх плечах Піддубного під вагою більше десятка чоловік розломився навпіл телеграфний стовп. Його першого серед радянських атлетів «випустили» за кордон, і це теж багато про що говорить. У своїй тодішній поїздки по Німеччині Іван Максимович не залишив жодних шансів на перемогу місцевим чемпіонам. Там і отримав запрошення відвідати Америку.

В останній день листопада 1925 року в нью-йоркському порту організатори турне, побачивши 56-річного борця, розчаровано розводили руками. Чекали «чемпіона чемпіонів», а приїхав «дід». Для нього ж «заготовили» цілу когорту світових знаменитостей. Помірятися силою з Піддубним висловили бажання чемпіон Ірландії Джек Томпсон, чемпіон Канади Джо Гешто, чемпіон Греції Тафсалпос, фаворити килима з Італії, Швеції, інших країн. Слід зауважити, що, на відміну від Європи, у Новому Світі тоді культивувався жорсткий стиль боротьби – «хватай, як можеш». Борці пальцями перетискали сонні артерії, рота і носа суперникам затуляли, використовували навіть такі специфічні прийоми, що їх секрету лікарі не могли розгадати. Однак Піддубного і за океаном не зуміли покласти на лопатки. Лише у поєдинку з польським чемпіоном Станіславом Збишко-Цигановичем було зафіксовано нічию. З американського континенту його проводжали як «чемпіона чемпіонів». До 70 років виступав Іван Максимович на борцівському килимі та арені цирку! Опікувався молодими борцями. Помер, так ніким і не переможений, у російському місті Єйськ, де жив останнім часом, у серпні 1949 року. Там і похований.

Вперше турнір пам'яті Івана Піддубного у Красенівці провели на початку 60-х років. Кілька років тут змагались борці колишнього Союзу, але традиційним він не став. По-дейкують, комусь із московських номенклатурників, що завідували спортом, не сподобались українські акценти.

І тепер, до речі, славу видатного борця намагаються поділити між Росією та Україною. Вона ж, ця слава, належить Історії. У першу чергу – історії класичної, або, як ще її називають, греко-римської боротьби. Змагання саме з цього виду спортивних єдиноборств є окрасою свята богатирської сили, започаткованого на батьківщині непереможеного чемпіона за ініціативою органів влади Чорнобаївського району, Красенівської сільської ради, місцевого сільгоспідприємства імені Івана Піддубного та редакції газети «Молодь України».

Близько п'ятдесяти відомих борців з Києва, Миколаєва, Харкова, Житомира, Севастополя взяли участь у цьогорічному красенівському турнірі. На запрошення відгукнулись і російські спортсмени з Белгорода. Потужними силами були представлені юні земляки Піддубного – вихованці Золотоніської і Черкаської «шкіл» класичної боротьби. Однак «погоду» на килимі робили, і це закономірно, імениті, титуловані, більш досвідчені атлети, майстри спорту міжнародного класу, чемпіони та призери престижних європейських і світових першостей. Так, у ваговій категорії до 100 кілограмів переміг Олег Шевченко з Києва. Безкомпромісним був поєдинок ще двох киян — Тимура Байрамова і Костянтина Стрижака. Зовсім недавно вони зустрічались на юніорській першості України. Тоді виграв Тимур. А в Красенівці спортивне щастя усмінулось Костянтину. Фінал у ваговій категорії до 60 кілограмів теж виявився досить напруженим. Тут переможцем став Валерій Воронкін із Севастополя.

Севастопольська команда була однією з найсильніших на турнірі. Хлопці приїхали у Красенівку одразу ж по завершенні чемпіонату Збройних Сил України, де вибороли перше місце. А тренує їх відомий у минулому борець, трикратний чемпіон Росії Леонтій Алексєєв. Леонтій Іванович – людина драматичної долі і мужнього характеру на борцівському килимі отримав травму хребта, став інвалідом другої групи, але не скорився болячці. Разом з колегою Сергієм Гороховецьким виховав чимало перспективних спортсменів. І цілком заслужено розділив радість перемоги свого підопічного Мансура Суфьянова, який став абсолютним чемпіоном красенівського свята богатирської сили. Загалом же севастопольці повезли до Криму, де починав сходження до вершин спорту І. Піддубний, три золоті, одну срібну бронзові медалі.

На сьогоднішній день існує принаймні три турніри пам'яті І Піддубного. Один проводять росіяни у Єйську, ще один проводить в Черкасах у жовтні і приурочений до дня народження славетного земляка. Але вони не виходять за межі борцівського килима. Всеукраїнське ж свято у Красенівці є справді святом сили, спорту і краси. Щоб переконатись у цьому, достатньо назвати заходи, включені до програми: турніри з армрестлінгу і гирьового спорту, показові виступи дзюдоїстів та боксерів Чорнобаївської ДЮСШ і вихованців Драбівської кінноспортивної школи. Але чи не найбільшою популярністю серед гостей та учасників користуються «Козацькі забави». У перетягуванні каната цього року, приміром, взяли участь 14 команд, сильнішими виявились богатирі села Кривоносівки Золотоніського району. Найкращим бійцем на колодах став Володимир Качур з Богодухівки, а ЗІЛа з призом-поросям на капоті найдалі протягнув Володимир Боярський з Красенівки. Лицарські герці

супроводжувались виступами і концертами художніх колективів Чорнобаївщини, Канівського училища культури, обласної філармонії.

На жаль, окрім козацьких не обійшлося і без дрібненьких навколополітичних «забав», що стало уже недоброю традицією у проведенні різноманітних масових дійств у державі. Нинішнє красенівське свято «взяла під контроль Аграрна партія України. Воно дивно, адже голова Чорнобаївської райдержадміністрації і ради Петро Душейко є одночасно головою її обласного партійного осередку. Опоненти «аграрників» звинуватили їх у намаганні приватизувати ім'я Піддубного. Інтригуюче повелась і одна з обласних телекомпаній, контрольована донедавна ніби симпатиками Аграрної партії, - з невідомих причин взялася «затирати» у репортажах кадри з віце-прем'єром М.Гладієм, інформацією про вітальні телеграми президента, голови парламенту і прем'єр-міністра. Звичайно, уся ця метушня не гідна імені легендарного борця, яке, за великим рахунком, «приватизувати» неможливо, бо воно – гордість всього українського народу.

Передруковано з газети «Сільські вісті»

Біля оперного театру у Львові

БОРИС МИХАЙЛОВ

Михайлов Борис Володимирович народився 19 червня 1950 року у сім'ї лікарів. Ще з шкільних років велике бажання пізнавати загадку людську душу перетворилося на пристрасть, а згодом й визначило долю Бориса Володимировича. Після закінчення лікувального факультету Курського медичного університету (1974 року) й протягом 20 років він працював у українському НДІ клінічної та експериментальної неврології та психіатрії ім. В.П. Протопопова (м.Харків). У 1992 році захистив кандидатську, у 1994 році – докторську дисертації. З 1995 по 2000 рік працював проректором з наукової роботи Харківського інституту удосконалення лікарів. З 1999 року й понині він – завідувач кафедри психотерапії Харківської медичної академії післядипломної освіти.

Михайлов Б.В. збагатив медичну науку значним внеском у вивчення проблем психотерапії, психіатрії, нейрофізіології, медичної психології, медичної соціології. Вчений не просто вивчав ці проблеми, а він сприяв формуванню нового погляду на них. Ним розроблені клінічна психотерапія соматоформних розладів, проблеми психофармакотерапії, створена система психотерапії для осіб, що працюють в структурах МВС та МО України, концепція освіти медичних психологів.

За цикл наукових праць з вищезазначених проблем Михайлов Б.В. став лауреатом премії ім. В.П. Протопопова науково-практичного об'єднання неврологів, психіатрів та наркологів України.

Борис Володимирович протягом 10 років працював позаштатним спеціалістом Міністерства охорони здоров'я за спеціальностями «Психотерапія» та «Медична психологія», що дало йому можливість запропонувати низку законодавчих заходів, спрямованих на покращення охорони здоров'я та організацію й подальший розвиток психотерапевтичної галузі України, зокрема введення нової спеціальності – медична психологія.

За редакцією Михайлова Б.В. вперше в Україні створений й опублікований підручник з психотерапії. Борис Володимирович є автором 15 моногра-

фій, навчальних посібників з психіатрії та психотерапії, понад 450 статей. Наукові праці вченого з проблем психіатрії, психотерапії, медичної психології, наркології стали справжніми науковими бестселерами, тому із задоволенням публікуються у вітчизняних та зарубіжних наукових виданнях.

Професор Михайлов Б.В. є членом редакційної колегії ряду медичних журналів, постійним організатором і учасником національних Конгресів психіатрів, неврологів, наркологів України, науково-практичних конференцій з проблем психотерапії, психіатрії, медичної психології, сексології тощо.

Неодноразово він презентував Україну за кордоном. Так, у 1986-1988 рр. працював головним лікарем радянських лікувально-профілактичних установ у Лівії, у 1989-1991 рр. стажувався з проблем алкогольної та наркотичної залежності у США, був учасником I та II Всесвітніх конгресів з психотерапії у Відні, XII Всесвітнього з'їзду психіатрів у Гамбурзі, XVII Європейського конгресу з психіатрії у Мюнхені, членом урядової делегації України у Хельсинки.

Особливу роль відіграв професор Михайлов Б.В. у становленні наукових поглядів своїх учнів, знаних і шанованих у наукових колах України та за кордоном. Він і нині є науковим керівником та консультантом не одного десятка аспірантів та докторантів.

Бориса Володимировича вирізняє надзвичайна широта кругозору та науково-дослідницьких інтересів. Його дослідження охоплюють найширше коло питань з психотерапії, психіатрії, медичної психології, сексології тощо. Саме ці характеристики вченого стали вирішальними в обранні його президентом Національної ліги психотерапії, психосоматики і медичної психології України, віце-президентом Асоціації психотерапевтів і психоаналітиків України, а з 1996 року академіком АН ВО України.

Президія АН ВО України бажає Вам, Борис Володимирович, міцного здоров'я, особистого щастя, яскравих творчих успіхів та здійснення найзаповітніших мрій. Нехай рідні завжди оточують Вас любов'ю та розумінням, а колеги повагою.

Нехай кожен день буде осяяний високим злетом душі, а добре самопочуття і гарний настрій стануть запорукою Вашого наукового процвітання.

Дейнега І.І., академік-секретар Відділення історії.

ОЛЕКСАНДР МІХІЛЬОВ

Народився 28 липня 1936 р. в селі Петровське Петровського (нині Балаклійського) району Харківської області. Закінчив Петровську середню школу в 1954 р.; після служби в армії (1955 – 1958) навчався в Харківському державному університеті, де закінчив з відзнакою відділення російської мови і літератури філологічного факультету (1964) та відділення французької мови та літератури факультету іноземних мов (1974). Крім того, закінчив дворічні курси французької мови при Туніському філіалі Сорбонни (1969).

До вступу в університет працював інструктором Петровського районного комітету комсомолу, директором Петровського районного Будинку культури. Після закінчення Харківського державного університету був залишений викладачем кафедри історії зарубіжної літератури. З 1966 по 1969 р. перебував у закордонному відрядженні на посаді викладача російської мови і культури Туніського університету (Туніс) та радянського Культурного центру у Тунісі; з 1970 по 1972 р. перебував у закордонному відрядженні на посаді викладача російської мови та літератури в паризьких університетах VII, X, XI та Гірничій школі (Франція).

Кандидатську дисертацію «Комічне у ранній драматургії Ромена Роллана» захистив у Львівському державному університеті (1974). Докторську дисертацію «Проблеми розвитку сатири у французькій літературі XX століття (післявоєнна проза)» захистив у 1990 р. у Московському державному університеті. Академік з 1993 р.

Після повернення з Франції у 1972 р. до цього часу працює у Харківському університеті на посадах старшого викладача, доцента, завідувача кафедри історії зарубіжної літератури з 1982 р., а з 1992 р. – професора-завідувача цієї ж кафедри.

Головні наукові результати: 1) створені наукові школи «Комічне в світовому літературному процесі» та «Розвиток і взаємодія художньо-естетичних систем XX – XXI ст.»; 2) опубліковано понад 200 наукових праць, серед яких 3 монографії, навчальні посібники для вищої та середньої школи, методичні вказівки то розробки. Перекладач з французької, зокрема йому належать перші переклади на російську мову творів відомого сучасного французького письменника, академіка Французької академії Жана Дютюра (романи «Сьо-

мий день», «Мемуари Мері Ватсон», новели із збірок «Кінець червоношкірих» та «Занепад вовків»), романів видатного майстра детективного жанру Сан Антоніо (Фредеріка Дара), наукових монографій тощо.

Підготував 16 кандидатів наук, 3 з яких за спеціальністю «філософська антропологія і філософія культури».

Протягом багатьох років був членом кількох спеціалізованих рад по захисту докторських і кандидатських дисертацій з філософських та філологічних дисциплін при Харківському, Дніпропетровському університетах та при Інституті літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України.

Член редколегій 4-х наукових вісників. З 1996 по 2000 р. – голова і член Координаційної ради з проблем валеологічної освіти при Міністерстві освіти України. 2006 – 2011 – депутат Харківської обласної ради V скликання, заступник голови Постійної комісії по прикордонному, міжрегіональному та міжнародному співробітництву Харківської обласної ради.

Нагороди: Почесна грамота Міністерства вищої та середньої спеціальної освіти СРСР за зразкову роботу в Тунісі (1969); численні грамоти та заохочення керівництва Харківського державного університету; знаки «Ударник IX» і «Ударник X» п'ятирічок; подяки Міністерства вищої та середньої спеціальної освіти СРСР за проведення Всесоюзної наради викладачів зарубіжної літератури і класичної філології (1989) і Всесоюзної конференції з проблем вивчення комічного в світовому літературному процесі (1991). Почесна Грамота Міністерства освіти і науки України (2004). Диплом Лауреата нагороди Ярослава Мудрого (2004). Відмінник освіти України (2006).

Одружений. Має троє дітей, семеро онуків. Хобі: поезія, туризм, волейбол.

Говоров П.П., академік-секретар Відділення енергетики та ресурсозбереження

*Повернення
з Волинської
наукової
конференції*

РОСТИСЛАВ БОЛДИРЄВ

Академік Академії наук Вищої школи України, доктор філологічних наук, професор Болдирєв Ростислав Васильович - відомий учений мовознавець.

Народився 22 липня 1935 р. у родині вчителів. Після закінчення із золотою медаллю середньої школи №77 м. Києва (тепер - Кловський ліцей іноземних мов №77). у 1953 р. став студентом російсько-слов'янського відділення філологічного факультету Київського державного університету ім.

Т.Г. Шевченка, який закінчив із відзнакою у 1958 р. У 1964 році почав працювати за направленням Міністерства вищої і спеціальної середньої освіти України у відділі загального і слов'янського мовознавства Інституту мовознавства ім. О.О.Потебні національної Академії Наук України. З 1997 р. - професор Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова, з 1998 р. - професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка, з 1992 р. - професор Київського національного лінгвістичного університету, завідувач кафедри фонетики і граматики слов'янських мов, з 2004 р. - професор-консультант кафедри загального та українського мовознавства Київського національного лінгвістичного університету. З 2005 року професор-консультант кафедри германської філології Українського гуманітарного інституту. У 1994 р. обраний академіком Академії наук Вищої школи України (відділення мови, літератури та мистецтвознавства, з 1997 р. - відділення філології та мистецтвознавства), з 2002 р. - член Президії Академії наук Вищої школи України. У 80-ті роки ХХ ст. був членом спеціалізованої ради Інституту мовознавства ім. О.О.Потебні Національної Академії наук України, зараз - член спеціалізованої вченої ради Д 26.001.19 Київського національного університету імені Тараса Шевченка зі спеціальностей: 10.02.01 - українська мова; 10.02.02 - російська мова та 10.02.15 - загальне мовознавство та спеціалізованої вченої ради Д 26.054.02 Київського національного лінгвістичного університету зі спеціальностей: 10.02.04 - германські мови; 10.02.05 - романські мови; 10.02.17 - порівняльно-історичне і типологічне мовознавство

У 1999 р. брав участь у заснуванні «Наукового вісника кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету», з 2000 р. до 2004 р. - заступник головного редактору цього журналу.

Основні напрямки наукових досліджень - слов'янська та індоєвропейська етимологія, історія і типологія слов'янських мов, функціональна грамати́ка, германська і романська історична лексикологія, давньоіранська філологія, хеттологія і тюркологія.

Підготував серію історико-етимологічних досліджень, зокрема, понад 950 наукових праць, серед них 7 монографій, зокрема у п'яти томах семи-томного академічного «Етимологічного словника української мови» - понад 5 тисяч етимологічних статей (переважно про українську лексику давнього індоєвропейського походження). Підготував - 6 докторів наук та 26 кандидатів наук.

Керував роботою над науково-дослідною темою «Слов'янське і балканське мовознавство: мова в етнокультурному та діяхронічному аспектах».

Керував роботою секції «Слов'янські мови» відділення філології та мистецтвознавства АН ВШ України, координуючи діяльність авторських колективів, славістів Києва, Львова, Луцька, Дрогобича, Чернівців, Дніпропетровська, Одеси, Житомира, Сум, Харкова, та інших університетських міст України, зорієнтовану, передусім, на *розширення* аспектів фундаментальних досліджень семантики і функції мови, граматичної структури і лексико-граматичних класів на поглиблено-комплексну розробку проблем генези та еволюції граматичних категорій і субкатегоріальних одиниць мови й мовленн, логіки й мислення, на порівняльно-історичне і типологічне вивчення слов'янських мов в індоєвропейському і поза індоєвропейському контекстах.

Президія АН ВО України

*Під час
зимової
сесії*

ТЕТЯНА ШЕВЧЕНКО

*Переможець Міжнародного конкурсу
піаністів пам'яті Еміля Гігельса*

Народилась 15 червня 1989 року. Студентка III курсу Одеського училища мистецтв і культури ім. К.Д.Данькевича, клас викладача О.М.Спірідонової.

Участь у конкурсах:

- Міжнародний конкурс ДМШ ім. Д.Д. Шостаковича (Москва, Росія, 1999)
- Спеціальний приз
- Міжнародний Конкурс Академічного Мистецтва Юних «Vivat, musika» (Нова Каховка, Україна, 2001, 2002, 2005) - I премія, I премія, III премія.
- V Міжнародний дитячий фестиваль класичної музики «Білий бузок» (Тирасполь, Молдова, 2002) - II премія.
- II Міжнародний Незалежний Музичний Конкурс «Індивідуаліс» (Київ, Україна, 2004) - III премія.
- Всеукраїнський конкурс української фортепіанної музики ім. Івана Карабиця (Артемівськ, Україна, 2005) - III премія.
- Всеукраїнський юніорський конкурс вокальної, диригентської та інструментально-виконавської майстерності (Ніжин, Україна, 2006) - I премія.

• До урочистостей, пов'язаних із 200-літтям від дня народження байкаря, прозаїка, публіциста, видавця, педагога, громадського діяча Євгена Гребінки, Полтавщина добре підготувалася. Цій події присвячено Міжнародну наукову конференцію «Євген Гребінка у крайовому, українському та світовому літературному контексті», що відбулася 2-3 лютого 2012 року в Полтавському національному педагогічному університеті імені В.Г.Короленка. Її організаторами, крім університету, виступили Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Академія наук вищої освіти України, Інститут літератури імені Т.Г.Шевченка НАН України, Управління культури Полтавської обласної державної адміністрації, Гребінківська районна державна адміністрація Полтавської області, Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені М.В.Остроградського. Працювало дві секції: «Творчість Євгена Гребінки й український та світовий літературний процес», «Євген Гребінка: мовознавчий аспект».

У ході роботи конференції переглянуто створений Полтавською обласною державною телерадіокомпанією «Лтава» за кошти обласного бюджету документальний фільм «Той, хто торував шлях» (автор сценарію й ведуча Людмила Ткаченко, режисери-постановники Дмитро Старіков та Наталія Іванченко). На підсумковому засіданні учасники конференції прийняли ухвалу, одне із положень якої – утрадиційнення Гребінківських читань на батьківщині письменника.

Низку заходів проведено на Гребінківщині. Тут відбулися урочистості, у яких узяв участь заступник міністра Міністерства культури і туризму України Юрій Богущкий, голова Полтавського земляцтва Києва Володимир Загорій, президент Українського центру суспільного розвитку, директор Полтавського земляцтва Києва Марина Бурмака, професор із м.Санкт-Петербурга Тетяна Лебединська, керівництво області, Гребінківського району. Вони відвідали кімнату–музей Євгена Гребінки, що діє при районному Будинку культури, виставку народно-ужиткового мистецтва майстрів народної творчості Гребінчиного краю, місце останнього спочинку письменника в селі Мар'янівці. Місцева влада подбала про благоустрій могили великого українця: її реконструйовано, встановлено дві меморіальні плити з іменами спочилих у Бозі родичів, яких поховано поруч із письменником, залізну огорожу, нову альтанку, замінено постамент, зроблено озеленення (посаджено самшит, липи, ялини, тую). Євгенові Павловичу не поталанило на славу і пам'ять після відходу у вічність. Помер він 3 грудня 1848 року в Петербурзі. Тіло письменника було перевезено в

Україну й поховано на родовому кладовищі в с.МарянівціГребінківського району (тодіх.Убіжище [Гребінчин Яр], де віннародився і виріс). Брати поставили на могилі дерев'яний хрест, який згодом підгнив і впав. На його місці з'явився ветхий дерев'яний хрест, перенесений із сусідньої могили. «...До того на могиле Е.П.Гребёнки несколько лет никакого креста не было», - писав М.В.Стороженко в журналі «Киевская старина» (№7-8 за 1890р). В числі 10 за 1890 цього часопису повідомлялося: «В настоящее время выполнено уже постановление Пирятинского земского собрания от 30.09.1890 г. относительно постановки памятника на могиле Е.П.Гребёнки. Поставлен красивый ажурный чугунный крест на высоком пьедестале. Весь памятник имеет пять аршин высоты. Могила огорожена железной решеткой . На пьедестале сделаны надписи: «Евгений Павлович Гребёнка (родился в х.Убежище 21 января 1812 г., умер в С.-Петербурге 3 декабря 1848г.)» и «Незабвенному земляку – Пирятинское земство 30 сентября 1890 г.». Упорядкуванням могили опікувався Володимир Стороженко , уродженець с. Велика Круча Пирятинського повіту, історик і педагог. Він як гласний Пирятинського земства порушив клопотання про вшанування пам'яті славного земляка. Пирятинські повітові земські збори прислухалися до цієї пропозиції й прийняли ухвалу про виділення на впорядкування могили 300 крб. Стороженко закликав усіх шанувальників творчості письменника долучити свої добродійні внески до благодійної справи, на що ті позитивно зреагували. Після Жовтневого перевороту могила і пам'ятник Є.П.Гребінки були зруйновані. Місце поховання опустіло, заросло бур'яном. Працівники Прилуцького музею наприкінці 20-х рр. ХХ ст. порушили клопотання про впорядкування і збереження в належному стані могили Є.П.Гребінки, але воно залишилося без уваги. І тільки після Другої світової війни напередодні 100- річчя від дня смерті письменника на могилі, яку віднайшли за чавунною плитою з відповідним написом, що дивом уцілів, установлено примітивний пам'ятник з дерева, а навколо могили зроблено дерев'яну огорожу. Згодом цей пам'ятникбуло заміненоновим, а щезгодом на могиліз'явився бюст, виготовлений за портретом Євгена Павловича роботи Т.Шевченка. У 1994 році встановлено новий пам'ятник (скульптор Юрій Гірич, архітектор Олександр Охріменко). Отож гріх забуття ми нині спокутуємо. Удячні гребінківці напередодні ювілею заснували районну літературну премію пам'яті славного земляка й популяризації його творчості. Її присуджують щорічно , починаючи з 2012 року, письменникам, краєзнавцям у день народження митця в двох

номінаціях: «Література», «Краєзнавча робота». Першими лауреатами стали Олексій Припутень, краєзнавець (за книгу «Євген Павлович Гребінка і Гребінківщина») та Андрій Денисенко, журналіст, літератор (за книгу «Сяйво Акніберг або біля джерел Гребінчиного Яру»). Заохочувальними преміями нагороджено дослідника творчості Євгена Гребінки Михайла Шкурка з міста Києва та збирача відомостей про письменника Марію Харченко з села Мар'янівка Гребінківського району. Завершило ювілейні заходи культурно-мистецьке свято «Гребінчина світлиця».

Євген Гребінка віддаляється від нас у часі, але нащадки його творчість прочитують по-новому, віднаходять у ній сучасні проблеми і шляхи їхнього розв'язання. Мудре слово письменника – над простором і часом.

Микола Степаненко, академік

- Київський національний університет ім. Т. Шевченка підписав угоду з університетом Йонгнам (Республіка Корея), яка передбачає організацію спільних наукових досліджень, обмін викладачами, взаємини між кафедрами, лабораторіями, іншими науковими підрозділами.

- У Санкт-Петербурзькому державному університеті наприкінці минулого року проходив студентський турнір з хімії та фізики. Команда України в особі Олени Бахмачук, Олексія Духна та Василя Чумаченка посіла перше місце в турнірі.

- У січні цього року в МДУ ім. М. Ломоносова відбулася VIII Всеросійська Олімпіада з перської мови та літератури.

Студенти інституту філології КНУ - Ірина Бобровник та АВліна Артеменко здобули призові місця: перемогли в номінації «Найкращий твір».

- Заступник Голови Конституційного суду Юрій Баулін зустрівся зі студентами юридичного факультету Київського університету ім. Т. Шевченка. Відбулася тепла розмова 120 студентів з 35-річним педагогом з цікавих питань.

- Відбулися щорічні змагання викладачів КНУ на Кубок ректора, присвячені Євро – 2012. Перемогли збірна географічного та геологічного факультетів. Подарунок - футбольна форма.

- Відзначено 50-літній ювілей кафедри теорії літератури, компаративістики і літературної творчості. Статтю про цей ювілей в університетській багатотиражці виступила її завідуюча Людмила Грицик.

- Студенти Київського університету ім.. Т.Шевченка за грантами навчаються в Норвегії.

- У Київському університеті ім. Т.Шевченка створено електронний словник лінгвістичної термінології, який допоможе розпізнавати зміст текстів, редагувати та анотувати їх.

- 24 лютого члени Президії АН ВО України відвідали господарство директора НВО «Телеоптик», академіка Мірошніченко С.І. і провели там виїздне засідання.

- Професор Євген Іванович Сокол з 2000 р. є постійним членом робочої групи Міносвіти і науки, молоді та спорту з розробки та впровадження методичної літератури з супроводу входження України до Болонського процесу. За його безпосередньої участі розроблені положення про кредитно-модульну систему організації навчального процесу, положення про впровадження ЕСТЗ, методичні вказівки про формування додатку до диплома Європейського зразка, методичні рекомендації щодо розрахунку вартості кредиту ЕСТЗ. Під його керівництвом розроблено та впроваджено нове покоління навчальних планів за усіма спеціальностями університету, які в повному обсязі відповідають вимогам ЕСТЗ.

Професор Валерій Олексійович Кравець, як ініціатор впровадження та розвитку дистанційної освіти в університеті, брав участь у нарадах та в розробці «Положення про дистанційне навчання в Україні» 2001 року, надавав пропозиції до «Положення про післядипломну дистанційну освіту в Україні».

Вчена рада розглянула також питання про підтримку висунення Чернівецьким національним університетом ім. Ю. Федьковича роботи «Нові матеріали на основі телуридів кадмію, олова та свинцю для виготовлення оптоелектронних приладів» на здобуття Державної премії України в галузі науки і техніки. До складу авторського колективу входять науковці з ЧНУ, Буковинського університету, Рівненського національного університету водного господарства і природокористування, Дрогобицького державного педа-

гогічного університету ім. Івана Франка, Інституту фізики напівпровідників НАНУ, Інституту монокристалів НАНУ, від Чернівецького національного університету - **д. ф.-м. наук. О. І. Рогачова.**

Професор кафедри теоретичної та експериментальної фізики Олена Іванівна Рогачова – засновник і керівник нового наукового напрямку в галузі фізичного матеріалознавства, пов'язаного з дослідженням фундаментальних властивостей фаз змінного складу і розробкою фізичних основ термоелектричного матеріалознавства.

- Статус Міжнародної наукової конференції «Correlation Optics 2011» у Чернівцях, без сумніву, подія, яка уже традиційно відбувається саме у такому форматі у стінах ЧНУ.

Особливість цієї конференції? Насамперед, це представницький форум, на якому періодично, раз на два роки, обмінюються новітньою науковою інформацією у галузі оптики, оптичних приладів, застосувань сучасних діагностичних методів у напівпровідниковому матеріалознавстві, біології, медицині. Ось така глобальна інформація - в центрі уваги вчених всього світу.

Не стала винятком і чергова конференція, яка зібрала представників із 27 країн світу. Зокрема, вчені США, Австралії, Японії, Росії, Німеччини, Великобританії, Франції, Данії, Швеції, Фінляндії, Білорусі, Молдови, Румунії та інші. Треба відзначити, що цей форум має надзвичайно високий і якісний рівень. Скажімо, Чернівецький університет може пишатися не тільки широкою географією міжнародної присутності, але й неабияким рівнем учених. На представницький захід приїхали провідні фахівці цих країн. Наприклад, Президент Європейського оптичного товариства, Президент Американського оптичного товариства, директор Інституту точної механіки і оптики зі Штутгарта (Німеччина), головний оптик Канади, головний оптик Японії, заступник, віце-президент Міжнародної оптичної комісії тощо. Тобто такий високий рівень представництва обумовлює не тільки, скажімо, повагу до цього, але й визначає, високий науковий ступінь тих, хто працює в університеті. Бо такі люди мають щільний, точно розписаний на перспективу графік. І коли та чи інша подія відбувається у Чернівецькому університеті, це означає: їм є про що сказати і про що почути. Цей форум підтриманий низкою провідних світових оптичних організацій.

- По-перше, вчені визначили головні здобутки, яких досягнули за останні два роки, тобто, так би мовити, за час буковинської перерви, у галузі за-

стосування лазерної техніки для діагностики складних як неорганічних, так і органічних об'єктів, включаючи організм людини.

По-друге, рівень наукових праць, які подали науковці, мають широкий інтерес для міжнародної громадськості. Є схвальний відгук про буковинських учених, скажімо, головного оптика Канади. Це - свідчення того, що далеко не кожен ВНЗ може надрукувати у провідних журналах Америки і Європи свою точку зору на те чи інше досліджуване явище. Розробки університету стали класичними з точки зору наукового підходу, на глибоке переконання західних колег. Тобто йдеться про правильні шляхи щодо запровадження унікальних розробок прикладних методик.

Як приклад, діагностика раку шкіри з допомогою лазерних методів, які запроваджують у Канаді. Можна звернути увагу і на інше.

- З польськими колегами нас пов'язує не лише багаторічна наукова співпраця, а й чимало інших, не менш важливих зв'язків. У попередніх випусках газети йшлося про візити вчених **Чернівецького національного університету** до вищих навчальних закладів Польщі, участь студентів у міжнародному фестивалі «Музика близька і далека» тощо. Нинішнього літа зав'язалися нові відносини - на спортивній арені. У якому виді спорту студенти мірялися силами, читайте далі.

На запрошення ректорату Академії фізичної культури і спорту м. Бяла-Подляска (Польща) й за підтримки Чернівецького обласного управління фізичної культури та спорту чоловіча збірна команда ЧНУ з волейболу взяла участь у польсько-білорусько-українському студентському фестивалі. Подібні змагання з волейболу відбуваються увосьме. Цьогорічні - з 16 по 19 червня у містечку Бяла-Подляска. У 2010-му від Чернівців виступала збірна дівоча команда ЧТЕІ КНТЕУ. Нині ж така честь випала нашим студентам. Окрім них, український волейбол представляли 2 чоловічі та 2 жіночі команди з Луцька, Тернополя та Рівного. З Білорусі - 2 команди (чоловіча та жіноча), а від організаторів фестивалю, поляків, виступили 4 збірні.

Змагання організували за коловою системою. У першому колі наші волейболісти поступилися команді з Рівного. І хоча змагалися студенти, як востаннє, до перемоги їм не вистачило декілька балів. Наша збірна посіла V місце.

Тренери чернівчан, викладач кафедри фізичного виховання для гуманітарних факультетів Ю.П. Тесліцький та асистент кафедри теоретичних основ і методики фізичного виховання А.Д. Молдован, вважають, що спортсменам

ЧНУ не вистачає досвіду виступів на подібних турнірах. Звідси й аматорський рівень гри. Також важливим є психологічне налаштування на гру.

За словами керівника групи, заступника декана факультету фізичного виховання і здоров'я людини Т.Г. Темерівської, організація фестивалю відбулася на високому рівні, а у центрі міста-господаря - урочисте відкриття та святковий концерт, влаштований студентами академії для учасників змагань. Упродовж усіх днів перебування в Польщі наших волейболістів супроводжували волонтери. Вони організували екскурсії містом, подбали про комфортне проживання гостей.

Хоча студенти-земляки й не привезли додому медалі переможців, проте можна сміливо перерахувати «плюси» такої мандрівки: отримали насолонду від гри, здобули певний досвід, поспілкувалися з ровесниками з інших університетів. Вони потоваришували не лише завдяки спорту. Певну роль зіграло поєднання таких понять, як молодість та літо.

Наступний польсько-білорусько-український фестиваль, який організатори хочуть провести в Україні, молодь чекатиме з нетерпінням. А поки що волейболісти спілкуватимуться з новоспеченими друзями за допомогою соціальних мереж.

Передруковано з газети «Університетський вісник» ЧНУ.

Обговорюють тематику майбутньої конференції

ЧАРИ НОЧІ

**Стефан Кара-Васильєв з Юлією Шатанько —
натхненницею поезії О. Олеся «Чари ночі»**

Вірш «Чари ночі», як і вся творчість, приніс О. Олеся (Олександр Кан-дибі) всенародне визнання і нині, покладений на музику, вважається народною пісню. Вірш, присвячений весняному пробудженню землі, коли разом з природою «сміються, плачуть солов'ї», викликає особливе почуття у людей різного віку — кохання. Та й кого з українців залишать байдужими ці ліричні слова!

*Сміються, плачуть солов'ї
І б'ють піснями в груди:
«Цілуй, цілуй, цілуй її, -
Знов молодість не буде!
Ти не дивись, що буде там,
Чи забуття, чи зрада:
Весна іде назустріч вам,
Весна в сей час вам рада...»*

У стінах кафедри анатомії тварин ім. акад. В.Г. Касьяненка Національного університету біоресурсів і природокористування України започатковано літературну студентську студію «Чари ночі», яка щорічно 5 грудня звітуватиметься про свою діяльність. Студенти-ветеринари будуть не лише декламувати вірші й співати пісні на слова О. Олеся, готувати наукові доповіді, а й читатимуть

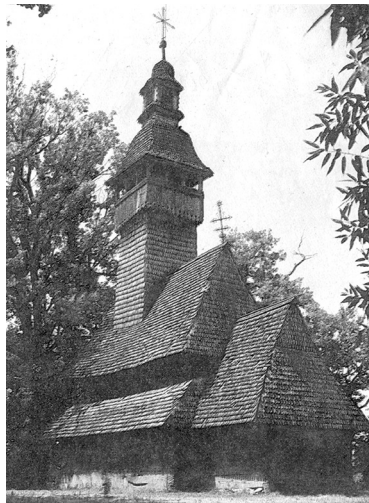

власні твори. Так, студент-другокурсник Д. Колесник написав і виконав пісню «Ветеринар». До роботи студії долучаються викладачі та іноземці, зокрема, професор-гістолог Варшавського аграрного університету Павел Сиса допоміг віднайти дані про родину К. Хороманського – найліпшого товариша О. Олеся. Життя і творчість О. Олеся також вивчає аспірантка кафедри О. Молдаван, а письменника-ветеринара В. Королів-Старого – аспірантка В. Ярошинська.

Повернімося до вірша «Чари ночі», який був присвячений не лише вірній супутниці поета Вірі Свадковській, а й дружині близького товариша, болгарського поета-ветеринара Стефана Кара-Васильєва – Юлії Шатанько. Юлія також кохала О. Олеся, але була повінчана зі Стефаном. Важка доля у пореволюційні роки звела Віру з Юлією. Обидві жили поруч у Святошині (м. Київ) і виховували без чоловіків своїх синів – Олега і Валерія, адже С. Кара-Васильєв рано помер від туберкульозу, а О. Олесь перебував в Угорщині. Валерій закінчив сільськогосподарський інститут і працював завідувачем відділу квітництва на ВДНГ України. Це йому кияни завдячували за квітучі клумби, що прикрашали наше місто у 60-70-х роках минулого століття. Онучка Т.В. Кара-Васильєва продовжила традиції діда і нині є доктором мистецтвознавства, заслуженим діячем мистецтв України, член-кореспондентом Академії мистецтв України. Разом з чоловіком, відомим казкарем Юрієм Ярмишем, вони шанують пам'ять про діда і О. Олеся.

Рудик С.К., академік

*Дерев'яна
церква
XV-XVII ст.*

УКРАЇНСЬКО - ПОЛЬСЬКІ ВЗАЄМИНИ ПРИВЕРТАЮТЬ УВАГУ ДИПЛОМАТІВ

Нинішній вересень для нашого університету (Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича) видався багатим на міжнародні зустрічі. Започаткував цю традицію представник ООН в Україні ОлівеАдамс, котрий навідався до ЧНУ першого числа. До списку гостей можна долучити Надзвичайного і Повноважного посла Литви в Україні ПетрасаВайтекунаса. А 19 вересня відбулася 6-та робоча зустріч Консорціуму українських університетів і Варшавського університету. Такі зустрічі відбуваються по чергово у всіх містах, університети яких є членами Консорціуму. Особливістю нинішньої є те, що разом з науковцями участь у дискусії брав представник найвищої польської дипломатії - Надзвичайний і Повноважний посол Республіки Польща в Україні Генрик Літвін.

Принагідно згадаймо той факт, що Консорціум заснований 16 січня 2008 року з ініціативи Варшавського університету. На початках до нього входили лише західноукраїнські університети, а нині - й інші ВНЗ України. Сьогодні це 11 престижних вишів.

Керівництво університету взяло участь у зустрічі та не могло не поділитися з почесними гостями радісною новиною - внесення архітектурного ансамблю колишньої Резиденції до списку пам'яток всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

«Консорціум у нас відбувся уже вдруге. Передбачалося, що це буде або у Києво-Могилянській академії, або в нашому університеті. Оскільки на Буковині сталася подія державної ваги, прийняли рішення провести міжнародну зустріч в Чернівцях, - наголосив ректор університету Степан Васильович-Мельничук. - Бути у списку ЮНЕСКО - важливо не лише для нашого міста, університету. Це має вагу для усієї країни і усього світу загалом».

Учасники ділової зустрічі працювали злагоджено та плідно. У результаті укладені угоди між Студіями Східної Європи Варшавського університету та Центром славістичних студій ЧНУ. Серед основних завдань Центру можна вирізнити організацію наукового та мовного стажування, обміну студента-

ми, аспірантами та викладачами обох сторін, обмін інформацією та науковою літературою, бібліографічними джерелами, підготовку до друку та видання спільних збірників матеріалів конференцій тощо.

Також підписані угоди з Українським католицьким університетом у Львові, з Кам'янець-Подільським національним університетом імені Івана Огієнка про створення спільного наукового часопису для молодих вчених і студентів, додаток до угоди стосовно реалізації Східних Студій Європи підписав Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника.

Програма Східних Студій Європи, яка діє у рамках Консорціуму, успішно триває у Києво-Могилянській академії. Уже є перші здобутки, бо четверо їхніх студентів поїхали на навчання до Варшави.

«Проте це далеко не все. Швидше навпаки - добрий початок. Є інші навчальні заклади, які бажають реалізувати подібні програми, наприклад, Національний університет «Острозька академія», - зауважив «батько» Консорціуму і його постійний натхненник зустрічей директор Східних Студій Європи Варшавського університету Ян Маліцький. -І я переконаний, що ця ідея буде реалізована».

У цьому не сумнівається і посол Генрик Літвін: «Україна є важливою частиною Європи. Розвиток українсько-польської співпраці і процес євроінтеграції України - це одне ціле. Хочу підкреслити, що для Польщі Україна – найважливіший партнер, і ми будемо розвивати наші відносини й надалі активно. Переконаний, що наукова праця є дуже важливою, бо університети готують інтелектуальну підставу та майбутнє наших добросусідських відносин».

P.S. Посол Генрик Літвін висловив ініціативу, що наступне засідання Консорціуму відбудеться в Резиденції посольства Республіки Польща в Києві за участі послів європейських держав. Відтепер згідно зі Статутом головуватиме аж до наступного засідання ректор Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича Степан Мельничук.

*Передруковано з газети
«Університетський вісник»*

СТЕПАН МЕЛЬНИЧУК

*Ректор Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича –
одного із найстаріших класичних університетів в Україні.*

«Це велика честь для держави, для області, для міста і для Чернівецького національного університету, адже резиденція стала третім об'єктом в Україні, що увійшли до культурної спадщини ЮНЕСКО...

Наша заслуга тут невелика, бо це заслуга, в основному, Йозефа Главки, який створив цю неповторну будівлю. Ми просто поставили її у той ряд, на який вона заслуговує.

Внесення університету до списку є дуже важливою подією, оскільки сприяє зростанню його популярності в свідомості людей і серед громадськості, у тому числі й у коридорах влади... До нього починають більш уважно придивлятися. Ось уже цього року держава виділила нам 12 мільйонів гривень на реставрацію даху 5-го корпусу. Невдовзі на сесії міської ради розглядатиметься питання про виділення землі, куди ми зможемо перенести господарський двір. А далі побачимо. Я думаю, що в перспективі університет буде внесений до каталогів та путівників, сюди рине потік туристів, і наше завдання - створити їм належні умови.

У перспективі завершимо роботи у корпусі по вул. Рівненській, куди згодом переміститься факультет іноземних мов. Отож у центральному корпусі звільниться площа, яку постараємося використовувати більш ефективно. Можливо, там розмістимо музей університету і музей стародруків. Зараз, мабуть, рано ще прогнозувати, бо спершу потрібно завершити вже розпочате».

МУЗЕЙ РІДКІСНОЇ КНИГИ.

Музей рідкісної книги Одеського національного університету було створено у 1979 р. на базі відділу рідкісних книг і рукописів Наукової бібліотеки. Разом з іменними колекціями бібліотеки музейний фонд нараховує зараз біля 10 тис. видань.

Інкунабули - книжки «колискового» періоду книгодрукування (друга половина XV ст.) - представленні творами з питань правознавства, історії і математики, виданими в Нюрнберзі, Падуї, Венеції.

Колекція видань XVI ст. нараховує біля 500 книжок, у тому числі 100 палеотипів (перша половина XVI ст.) у ній представленні видання славетних друкарів Західної Європи: Альдів, Джутів, Етьєні та інших видавництв, у тому числі - із зібрання відомого юриста і сенатора Р.М. Губе, що надійшло до бібліотеки у 1868 р.

Серед шедеврів вітчизняного книгодрукування XVI ст. Славетна «Острозька Біблія» Івана Федорова, книга визнаного богослова IV ст. н. є св. Василя Кесарійського з Каппадонії (Мала Азія) «О постніцтве».

Бібліотека має багату колекцію видань XVII ст. представлено багатьма виданнями друкарні Києво-Печерської Лаври: «Літургіаріон си єсть Служебник... Петра Могили» (1639) - це третє видання «Служебника» видатного суспільного і церковного діяча, засновника Києво-Могилянського колегіуму; «Синопис, или Краткое собрание от ранних летописцев о началах славенороссийского народа ...» (1678) Інокентія Гізеля та інші.

У фондах бібліотеки представленні прижиттєві видання політичних і історичних трактатів Гуго Гроція, Томаса Гоббса і Джона Мільтона, італійського анатома, ботаніка і фізика Марчелло Мальцігі, англійського фізіолога Уільяма Гарвея.

Колекція видань XVIII ст. включає твори видатних європейських філософів, вчених, письменників, мандрівників того часу.

Наукова бібліотека має прекрасне зібрання описів подорожей, виданих у ХУП-ХУШ ст. Колекція книг XIX і XX ст. - в основному малотиражні бібліофілософські видання.

Окрасою колекції є ілюстровані видання великого формату, серед особливо цінних - твір видатного візантієзнавця Н.П. Кондакова «История и памятники византийской эмали» (1892).

У бібліотеці зберігається колекція російських нелегальних і заборонених книжок XIX ст. (170 одиниць).

Серед рідкісних українських книг привертає увагу альманах «Русалка Дністровая» (Будим. 1837) - перша книга народною мовою на західноукраїнських землях. У бібліотеці представлені прижиттєві і рідкісні видання класиків української літератури І. Котляревського, Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки.

Гордістю Наукової бібліотеки ОНУ є колекція періодичних видань, серед яких чимало раритетів. Наукова бібліотека має у своєму складі 13 іменних книжкових зібрань. Фонд відомого славіста професора В.І. Григоровича – друге видання Лексикону Памви Беринди (Кутєїн, 1653), рідкісні словники і граматики.

Особиста бібліотека О.Г. Строганова була передана Новоросійському університету у 1894р. У ній 7860 назв (близько 19 тис. одиниць) книг і журналів різноманітних тематичних напрямків. У складі фонду 55 примірників заборонених царською цензурою видань.

Найпрестижніша колекція Наукової бібліотеки Одеського національного університету - книжкове зібрання графів, а потім князів Воронових - налічує 13690 назв (52800 томів) більш ніж двадцятьма мовами.

Виключну цінність представляє так звана біблія Радзівілів, надрукована у Бржеці (Брест-Литовському) у 1563 р. - перший переклад Біблії польською мовою.

У фонді представлено велику кількість енциклопедій, словників, мемуарної літератури. Значну частину бібліотеки Воронових складають книжки, брошури, газети і журнали епохи Французької революції у тому числі - рідкісні контрреволюційні і емігрантські видання.

Багата колекція європейської періодици XVII - XVIII ст. (450 назв. Від 1675р. до 80-х років XIX ст.). Серед них - раритетні видання, деякі з яких відсутні в найвизначніших книгосховищах світу.

У бібліотеці Воронцових широко представлені місцеві одеські видання.

Іменний фонд історика М.К. Шильдера налічує 4136 назв і становить собою зібрання книг і журналів з питань вітчизняної і зарубіжної історії. Оригінальну окрему частину шильдерівського фонду складають знамениті Шильдерівські теки - тематичні підбірки журнальних та газетних вирізок, присвячених видатним істотним подіям XIX ст.

Рудик С.К., академік

ПАЛЕОНТОЛОГІЧНИЙ МУЗЕЙ

Палеонтологічний музей Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова становить наукове надбання світового масштабу, він належить до 10 кращих палеонтологічних музеїв в університетах світу. Музей містить найбагатшу регіональну колекцію викопних останків, зібраних на півдні Східно-Європейської платформи (Україна та Молдова), та унікальні колекції викопної фауни та флори, які відсутні у багатьох інших палеонтологічних музеях світу.

Одеський палеонтологічний музей один із найстаріших в Україні. У 1865 р. одночасно з заснуванням Новоросійського університету був відкритий геологічний кабінет, який мав 318 палеонтологічних експонатів. У 1873 р. видатний зоолог і палеонтолог В.О. Ковалевський подарував першу велику авторську колекцію викопних останків прісноводних молюсків півдня Франції, на базі яких був створений палеонтологічний музей університету.

Експозиції музею розташовані у трьох залах загальною площею 500 м² колекції музею нараховують понад 40 тис. експонатів. Бібліотека музею налічує понад 10 тис. назв, більшу частину з яких складають праці засновників палеонтології та геології. Унікальними монографічними колекціями видатних вчених-геологів І.Ф. Синцова, Н.І. Андрусева, В.Д. Ласкарьова та ін.

Найважливішими в колекції музею є сім повних кістяків хребетних тварин, які існували в меотичному, пліоцені та четвертинному періодах, в тому числі кістяки мастодонта, трипалого коня, безрогого носорога, пліоценового верблюда, слона, печерного ведмеда, мамонта, унікальний скелет діноріса.

До експозиції палеонтологічного музею. входить діорама «Розвиток життя на Землі». П'ятнадцять секцій діорами послідовно розгортають основні етапи розвитку планети та життя на ній. Кожен етап ілюструється характерними формами викопних організмів, палеографічними схемами, що відображають положення суші та моря. Велику цінність мають кістяки мозазавра, іхтіозавра та повний кістяк морської лілії карбонівського часу.

При музеї існує підземний палеонтологічний заповідник – кладовище вимерлих хребетних, які займають цілу залу палеонтологічного музею. Це представники ссавців із карстових печер понтичного вапняка міста Одеса. Експозиція «Фауна Одеських катакомб» представляє останки верблюдів, лисиць, гієн мастодонтів, ховрахів, борсуків, марабу, страуса та інших представників пліоценового віку.

Широко представлений палеоботанічний відділ музею. В ньому експонується кам'яновугільна флора Донбасу та неогенова флора України та Молдови.

Рудик С.К., академік

ОЛЕКСАНДР ІВАНОВИЧ ЯКОВЛЄВ

Своє навчання і трудову діяльність, професор Олександр Іванович Яковлєв почав ще до закінчення Другої Світової війни. Він навчався у залізничному училищі (1944-1946 рр.), працював слюсарем на харківських заводах ХПРЗ і «Серп і молот», потім - на обозобудівельному заводі в м.Чугуєві. З 1948 по 1956 рр. служив в лавах Радянської Армії і одночасно, починаючи з 1953 р., навчався на вечірньому відділенні ХАІ, яке закінчив в 1959 р. за спеціальністю інженер-механік з авіамоторобудування. З 1956 р. працює в Харківському авіаційному інституті-старший механік, провідний інженер, завідувач лабораторією, завідувач кафедрою № 105.

У 1964 р. за рішенням Мінісвіти і Мініелектротехпрома СРСР в ХАІ на кафедрі № 205 була відкрита лабораторія ЦНІЛАТЕМА, яку очолив Олександр Іванович Яковлєв - учень професора А.І. Борисенка.

Більше 45 років тому під керівництвом О. І. Яковлева було встановлено контакти з заводами ХЕМЗ, ХЕЛЗ, «Електроважмаш» (м.Харків), «Електромашина» (м.Харків), «Держжинець» (м. Москва), а також з такими підприємствами, як «Електромаш» (м. Тирасполь), «Південелектромаш» (м. Нова Каховка), КБ «Електропривод» (м.Саратов), «Якір» (м. Москва) та з іншими заводами та інститутами цієї галузі. Спільні дослідження привели до фундаментальних результатів, що дозволило розробити ряд сучасних електромашин загальнопромислового та авіаційного призначення. Загальний стаж роботи професора О. І. Яковлева -54 роки, у тому числі науково-педагогічний – 48 років.

Плідною виявилася ідея О.І. Яковлева розглядати електричну машину як сукупність електромеханічної і теплогідролічної систем узагальнивши теоретичні та експериментальні дані в кандидатській (1965 р.) та докторській (1980 р.) дисертаціях, О.І. Яковлєв створив теплофізичні основи проектування машин малої та середньої потужності (серії 4А, АИР, «Україні», П-4 та ін.).

У 1984 році після захисту докторської дисертації О.І. Яковлєв був при-

значений завідувачем кафедрою електротехніки, до складу якої увійшла лабораторія ЦНІЛАТЕМА. З початку 80-х років він - глава наукової школи з аеродинаміки і теплопередачі в електричних машинах, поновлюваних джерел і енергозбереження.

Професор О. І. Яковлев - досвідчений і висококваліфікований педагог. Використання наукового потенціалу кафедри і лабораторії дозволило отримати суттєві наукові та економічні результати. В результаті Мініелектротехпром виділив кошти на будівництво нового приміщення ЦНІЛАТЕМА та оснащення навчальних лабораторій кафедри сучасним обладнанням. Науковий пошук і позитивні результати створили основу для відкриття в ХАІ нових спеціальностей. Так, кафедра № 105, а потім і кафедра № 402 отримали статус випускаючих знов відкритим спеціальностям «Нетрадиційні джерела енергії» та «Енергетичний менеджмент». Під керівництвом О.І.Яковлева в ХАІ створені сучасна технічна база для курсового та дипломного проектування і лабораторії для проведення НДРС відповідно до Наказу міністерства освіти і науки № 285 від 31.07.98 р. Викладачам кафедри було доручено створення за участі О.І. Яковлева нормативного та навчально-методичного забезпечення для підготовки бакалаврів, спеціалістів та магістрів енергетики по знову відкритим спеціальностями «Нетрадиційні джерела енергії» та «Енергетичний менеджмент». Ця база постійно вдосконалюється.

Результати наукової діяльності О. І. Яковлева опубліковані в шести монографіях, чотирьох підручниках, у автора є понад 280 наукових праць і близько 250 винаходів і патентів. Під керівництвом професора О. І. Яковлева 22 аспіранта захистили кандидатські дисертації.

За досягнуті успіхи професор О. І. Яковлев неодноразово отримував урядові нагороди та заохочення керівництва університету. Він - заслужений винахідник України (1979), лауреат творчих і благодійних фондів, нагороджений орденом «Знак пошани» (1986) і знаком Вищої школи «За відмінні успіхи в роботі» (1990), має золоті та срібні медалі ВДНГ СРСР та інших виставок.

Говоров П.П., академік

НАШІ ЮВІЛЯРИ

**ПРЕЗИДІЯ АКАДЕМІЇ НАУК ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ,
ЩИРО ВІТАЄ ВАС, ДОРОГІ ЮВІЛЯРИ,
І ЗИЧИТЬ ВАМ ПЛІДНОЇ ТВОРЧОЇ ПРАЦІ В ІМ'Я ПРОЦВІТАННЯ
НАШОЇ ДЕРЖАВИ !**

БЕРЕЗЕНЬ

ВАРЕЦЬКИЙ ЮРІЙ ОМЕЛЬЯНОВИЧ, 18.03.1952	- 60
ВАСИЛЕНКО МИКОЛА ДМИТРОВИЧ, 15.03.1952	- 60
ГОНЧАРОВ ВОЛОДИМИР ІВАНОВИЧ, 18.03.1952	- 60
КУЗНЕЦОВ БОРИС ІВАНОВИЧ, 22.03.1952	- 60
ЛЯХОЦЬКИЙ ВОЛОДИМИР ПАВЛОВИЧ, 17.03.1957	- 55
САМОРОДОВ ВАДИМ БОРИСОВИЧ, 25.03.1952	- 60

КВІТЕНЬ

БОБРОВНИК СВІТЛАНА ВАСИЛІВНА, 11.04.1957	- 55
ГЖЕГОЦЬКИЙ МЕЧИСЛАВ РОМАНОВИЧ, 12.04.1952	- 60
ГУНЧАК ВАСИЛЬ МИХАЙЛОВИЧ, 17.04.1957	- 55
ЛИТВИН ВОЛОДИМИР ПЕТРОВИЧ, 24.04.1937	- 75
ПАДАЛКА ОЛЕГ СЕМЕНОВИЧ, 18.04.1952	- 60
РАВСЬКА НАТАЛІЯ СЕРГІЇВНА, 26.04.1937	- 75

ЛЬВІВСЬКІЙ ПОЛІТЕХНІЦІ – 165

Національний університет «Львівська політехніка» святкує 165-ту річницю від дня заснування. П'ять сотень студентів та викладачів зібралися послухати й побачити гостей з Києва – Михайла Слабошпицького. Вела вечір депутат львівської облради, доцент кафедри української мови Ірина Фаріон. Захід, власне, й відбувся в рамках її проекту «Від книги – до мети». Подію не оминули увагою такі письменники, як Тарас Салига, Петро Шкраб'юк, Володимир Ганулич.

У Національному університеті «Львівська політехніка» навчається понад 30 тисяч студентів. Це переважно майбутні фахівці інженерно-технічних спеціальностей (хоча є тут і відділення журналістики). Але родзинкою загальної культури вишу, мабуть, є таке: тут діє вісім художніх колективів, що носять високе звання «народний». Серед них – симфонічний, камерний та духовий оркестри, викладацький хор «Орфей» та студентський – «Гаудеамус», театральна студія «Хочу», якою керує заслужена артистка України Ірина Швайківська, капела бандуристів «Заспів» під орудою Христини Залуцької, ансамбль «Аколада».

Набув широкого розголосу й щорічний фестиваль «Весна Політехніки», що охоплює майже всі жанри культури й мистецтва, а його фіналісти-переможці потім звітують перед львів'янами в Національному академічному українському драматичному театрі імені Марії Заньковецької гала-концертом. На базі вишу також уже не перший рік діє Асоціація випускників, яка в першу чергу займається проблемами працевлаштування молодих спеціалістів, пошуком робочих місць. Варто долучити до загальноуніверситетської скарбниці і мовно-культурну роботу Ірини Фаріон, авторки книжки «Корсет для мови», ініціатора низки проектів і програм.

Під час зустрічі письменники прочитали свої твори, а також відповіли на запитання присутніх.

Передруковано з газети «Літературна Україна»

УКРАЇНСЬКОМУ ВІЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТУ – 90 РОКІВ

Український Вільний Університет у Мюнхені.

Український Вільний Університет був відкритий 17 січня 1921 року у Відні, столиці Австрії. Це був перший і протягом довгого часу єдиний у світі український університет поза межами України. Ініціаторами створення УВУ були провідники політичних партій та організацій, військові з армії Української Народної Республіки та Української Галицької армії Західно-Української Народної Республіки, борці за українську самостійність, а також представники української наукової та творчої еліти, які після Першої світової війни та поразки у визвольних змаганнях опинилися в еміграції. Усі вони були противниками більшовизму в СРСР, який із часом перетворився у тоталітарну систему комуністичної партії та НКВС.

Український Вільний Університет виник у відповідь на потребу концентрації ліберальних поглядів та формування демократичних принципів на противагу радянському тоталітаризмові. Насправді, УВУ мав не одне заснування, а три: у Відні, Празі і в Мюнхені. Ми маємо майже вікову тривалість роботи університету, в якій пересікаються початки всіх трьох періодів: віденського (1921 року), празького (1921-1945 роки) та мюнхенського (1945 і досі). І кожний із них мав спільні ідеї при відмінності думок, що стосувалися самого характеру університету, його вимог, умов і традицій. Ці ідеї єднали всіх, і тому університет мав послідовників на усіх нових етапах свого розвитку.

Головна ідея - це необхідність свободи та незалежності думки. УВУ був одиноким форумом поза Україною, який від самого початку засновувався на повазі до людини, до її оригінального погляду та окремого судження.

Тут завжди можна було виявити вільну академічну думку, вільно переглянути складні проблеми України - в політичній, економічній, соціальній, історичній, літературній та інших площинах. Вільний Університет створив умови для вільного обміну раціональними думками, що спричинило утворення українських студій. І в цьому також простежується спадковість усіх трьох періодів УВУ. Вільний університет був завжди вільним у тому сенсі, що там ніколи не було нетолерантності, а відтак усі режими - східні чи західні, не мали на УВУ жодного впливу.

Університет поставив собі за провідну ідею служити Україні та українцям і виконує цю роль з 20-их років і досі. УВУ спеціалізувався на проблемах України. І хоч ця тематика й не була популярна тоді на Заході, університет відіграв дуже важливу роль у формуванні наукової школи, яку потім перебрали на себе центри українських студій у Гарварді. І зараз УВУ проводить багатогранну педагогічну, науково-дослідницьку й видавничу діяльність.

За 90 років свого існування УВУ зумів здобути визнання й викликати зацікавленість демократичних держав у так званому «українському питанні».

В ювілейний рік Університету є нагальна потреба згадати імена видатних українців, які долучилися до створення й розвитку УВУ. Видатні науковці та політичні діячі, такі як: Михайло Грушевський, Олександр Колесса, Дмитро Чижевський, Дмитро Антонович, Іван Горбачівський, Дмитро Дорошенко, Павло Зайцев, Володимир Кубійович, Іван Мірчук, Григорій Ващенко, Володимир Янев, Ігор Качуровський зробили неоціненний внесок у скарбницю української та світової культури. Велика робота лежить за плечима двох нині живих ректорів - Леоніда Рудницького і Альберта Кіпи та багатьох інших.

Університет пишається своїми студентами. Ігор Шевченко розпочинав своє навчання в Празі як студент, а потім вже продовжив справу як професор Гарвардського університету. Багато студентів було вже з незалежної України. Студентом був Сергій Квіт, нині президент Києво-Могилянської Академії, кілька ректорів українських вишів та завідувачів кафедр: УВУ зараз плідно співпрацює з провідними вищими навчальними закладами країни.

Після кризи останніх років УВУ перебуває зараз на етапі оновлення. Можна вважати, як четвертий етап його існування. Цей етап харак-

теризується посиленням дослідницької функції, що з часом може стати важливішою від навчальної. Сьогодні Вільний Університет вже зовсім відрізняється від того, що було ще 10-20 років тому. Як не парадоксально, але зараз УВУ можливо є найсильнішим за весь повоєнний період і має професуру на 98 відсотків випробувану іншими університетами, 5 професорів починають свою кар'єру. УВУ має повну фінансову незалежність. Ми маємо нові програми, маємо право промоцій, ми маємо право магістрських звань, маємо право докторату. Програми встановлюємо внутрішньо. Нами опікується Міністерство культури, а не освіти. Отже, ми знаходимося у вигідній ситуації і маємо більше незалежності, ніж якийсь німецький чи український університет, долучений до Болонського процесу. Наш великий плюс і великий козир полягає у тому, що ми вибираємо з Болонського процесу те, що нам імпонує. До того ж, наші дипломи визнані усім західним світом.

Святкові урочистості для відзначення 90-ліття Українського Вільного університету розпочнуться у лютому у Відні. Ми покладемо вінок перед меморіальною дошкою у церкві Святої Варвари. Після того буде урочисте відкриття дошки на будинку, де був заснований університет 1921 року. Посольство України організує у себе урочисте прийняття, а Посол прийматиме нас від імені України.

Далі урочистості продовжаться у Мюнхені. Очікується, що вітальну промову там виголосить ректор Українського католицького університету Борис Гудзяк. На святкування прибуде ректор Львівського університету. Він одержить почесний докторат УВУ. Святковий концерт пройде за керівництва композитора і професора УВУ, а тепер і декана Львівського університету Олександра Козаренка.

УВУ планує відзначити своє 90-ліття й виставками та виданнями. Під час літнього семестру готується виставка праць Василя Крука з фондів УВУ до століття з дня його народження. Заплановано також виставку в університеті Майнс видань творів УВУ за всі роки, а також готується перероблене видання про Український Вільний Університет (1921-2011 роки) з новим вступом і поправками. Туди увійдуть невідомі ще сторінки історії Вільного Університету та усі особистості, причетні до УВУ.

***Іван Мігул, проф. ректор УВУ
Мюнхен, Німеччина***

ВОЛОДИМИР ГОНЧАРОВ

Кодекс честі, – це ним часто випробовується людина на духовну досконалість. Кодекс честі як лицарський кодекс випрацьований ще в часи середньовіччя. В українській історії поняття лицарської честі співвідноситься із запорізькими козаками – справжніми лицарями в бою, у стосунках між людьми й особливо у ставленні до свого обов'язку.

Таким лицарем за своїм кодексом честі є Володимир Іванович Гончаров – професор, заслужений працівник освіти України, директор Інституту іноземної філології. А дух лицарства, честі, людської гідності здавна панував у великій родині Володимира Івановича і завжди щедро передавався нащадкам. Про це він згадує з великим пієтетом: «Мені пощастило з батьками. Своїм життям вони potwierдили – все залежить від самої людини: від її порядності, від працелюбності, від готовності допомагати іншим, брати на себе відповідальність, від сміливості втручатися у складні ситуації і не лишатись осторонь проблем».

Саме таким: чуйним, доброзичливим, висококваліфікованим педагогом активної життєвої позиції ми і знаємо Володимира Івановича.

Після закінчення школи 1970 року був призваний на військову службу до прикордонного округу, 1973 року – студент філологічного факультету Київського державного педагогічного інституту, закінчивши який залишився працювати асистентом кафедри російської мови. Потім навчання в аспірантурі, захист кандидатської дисертації, здобуття учених звань доцента й професора. 2004 року очолив Інститут іноземної філології й донині незмінний його керівник. Директор інституту – постійно у вирі життя, член спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій, академік Академії наук вищої освіти України. А ще – наставник аспірантів.

Такі віхи життя і праці Володимира Івановича. Вони фіксуються офіційно. Водночас зазначається, що натхнення творча праця, сумлінне виконання військового обов'язку високо поціновані: йому присвоєно почесне звання «Заслужений працівник освіти України», нагороджений знаком «Відмінник прикордонних військ» I і II ступенів та орденом «За заслуги» III ступеня.

Нині Володимир Іванович щедро засіває педагогічну ниву добірим зерном знань, наукових шукань, людяності, доброти, прагне втілити в життя по черпнуте з життєвих уроків. Лекції Володимира Івановича не є для студентів

обтяжливою повинністю: на них здобувають не тільки відповідні знання, а й знайомляться з найновішими науковими здобутками в галузі мовознавства й суміжних наук. У лінгвістичну тему викладач укріплює відомості з суспільного життя, ілюстративний матеріал завжди добирає так, щоб і виучуване мовне явище унаочнити, і вплинути на почуття студентів, викликати в них інтерес до джерела, захопити майстерністю письменника. А практичні заняття, заняття зі спецсемінару, спецкурсу, консультації для аспірантів чи обговорення виконаних ними робіт – то справжня лабораторія спілкування висококваліфікованого викладача, мудрого наставника. Кожна влучна відповідь студента підтримується, заохочується, доповнюється новою інформацією чи то розгортаючись у розлогий діалог, чи то у формі стислої репліки – і вже студент повірив у свої знання, у себе. У словах Володимира Івановича завжди звучить віра в студента як майстра педагогічної справи, у його правильний фаховий вибір. Він завжди цікавиться побутом і відпочинком студентів.

Відчуваючи турботу й теплоту з боку наставника й навчителя, студенти відповідають повагою і щирістю. Не даремно 2011 року Володимира Івановича визнано кращим освітянином в номінації «Засвіти вогонь».

Отже, кодекс честі професора Володимира Гончарова – це дана Богом відкрита світла душа, гречність, глибока людяність, щира доброзичливість, велика працездатність, постійна готовність прийти на допомогу, уміння спілкуватися та дар переконування.

Розумію, усі ці чесноти до снаги небагатьом.

Вельмишановний Володимире Івановичу! Нехай Вам здоровиться ще на багаті літа. Божої Вам ласки і доброти.

***Світлана Шевчук,
академік-секретар АН ВО України***

10–11 листопада 2011 р. академік АН ВО України Д.А. Засекін, на базі Національного університету біоресурсів і природокористування України, організував і провів Всеукраїнський семінар ветеринарних гігієністів. У роботі семінару взяли участь представники факультетів ветеринарної медицини аграрних ВУЗів країни, науково-методичного центру Міністерства аграрної політики і академіки Відділення біології АН ВО України.

На семінарі були розроблені складові галузевого стандарту вищої освіти підготовки фахівців ОКР «Магістр» спеціальності «Ветеринарна гігієна та санітарія».

Dear Academic Dubina,

I am honored to be apart of Your Academy Ukraine Science. Thank you for your tolerance and respect manifested.

Prof. Igor Babyuk from Donetsk gave me information that I must translate a years dues. Could you inform me of the bank transfer details - how much money and bank account.

I leave with best wishes for the successful ventures of Your Academy, and hope for fruitful cooperation between us.

Sincerely Yours Prof. Petia Tzvetkova, Dsci

President, Bulgarian Scientific Foundation of Andrology "Prod. Dr. Dimitar tzvetkov", 15, Damia Gruev, Str., Sofia 1116, Bulgaria, Tel. 359-2-844 13 08, tzvetkovap@mail.bg

Шановний академік Дубина,

Для мене велика честь бути членом Вашої академії наук України. Дякуємо вам за толерантність і проявлення поваги.

Професор Ігор Бабюк з Донецька дав мені інформацію, що я повинна перевести внески. Не могли б ви повідомити мені про деталі банківського переказу - скільки грошей і № банківського рахунку.

З найкращими побажаннями успішної діяльності Вашої Академії, і сподіваюся на плідну співпрацю між нами.

З щирою повагою Професор Петя Цветкова

Міністерство охорони здоров'я України Львівський національний медичний
університет імені Данила Галицького
Зав. кафедри внутрішньої медицини № 1
академік АН ВО України, д.м.н., професор Абрагамович Орест Остапович
Україна, м. Львів, вул. Пекарська, 69, тел./факс (032) 276-97-63. (032) 278-63-93;
дом. тел./факс (032) 227-61-21, (032) 270-44-20;
сотовий 0-50-665-2-995, dokorest@gmail.com

Вельмишановний пане Миколо!

Пересилаю Вам фотографії, які увіковічили Вашу поїздку до Львова, де у Вас є справжні друзі, де Вас поважають і за будь-яких обставин готові це підтвердити, а також декілька фотографій з нашої останньої зустрічі у грудні 2011 р.

**Завжди Ваш Орест Абрагамович
28.02.2012 р.**

ЦІКАВО ЗНАТИ

«ТИХІ» МІКРОІНСУЛЬТИ ВІДБИРАЮТЬ ПАМ'ЯТЬ

Літні люди нерідко страждають від забудькуватості: вони чудово пам'ятають події далекого дитинства та юності, але іноді не можуть пригадати того, що було вчора. Вчені зі США вважають, що це наслідки «тихих» мікроінсультів, які пошкодили мозок.

Вони виявили, що використання магнітно-резонансної томографії (МРТ) дає змогу швидко і достовірно виявити невеликі ділянки мозку, ушкоджені внаслідок мікроінсультів у малих судинах, що живлять тканину мозку. Це дає змогу з високою точністю передбачити виникнення раніше непояснюваних проблем із пам'яттю у людей літнього віку, в яких формально ніколи не спостерігалось симптомів інсульту, старечої деменції.

Учені з медичного центру Колумбійського університету в Нью-Йорку обстежували методом магнітно-резонансного сканування групу літніх людей обох статей віком 65 років і старших. У групі було 658 чоловік, причому ні в кого з учасників не було виявлено ознак старечого недоумства.

Окрім МРТ, учасники обстеження також пройшли спеціальне тестування для виявлення стану їхньої пам'яті, збереження мовних навичок, швидкості обробки інформації, швидкості та якості сприйняття візуальної інформації. МРТ засвідчило, що 174 особи із 658 раніше перенесли мікроінсульти, про що жодний з них навіть не підозрював.

Подальше тестування довело, що практично всі учасники, які перенесли мікроінсульт, при перевірці їхніх когнітивних здібностей показували результати, які були гірші, ніж у їх однолітків, у котрих не було мікроінсультів.

Передруковано з газети «Демократична Україна»

ЯК ОБДУРИТИ ПУХЛИНИ?

Дослідники розробили спосіб, що дає змогу обдурити пухлини, котрі поглинають глюкозу, і примусити їх убирати цукор, що є для них отрутою.

За словами Гая Перкінса з Каліфорнійського університету та Руді Ямагуті з університету Кюсю, клітини раку, нічого не підозрюючи, поглинають цукор під назвою «2-дезоксиглюкоза». Проте цей цукор витягує з клітини

протеїн, який виступає в ролі захисту клітинного механізму, що призводить до самознищення.

Механізм, який спричиняє самоліквідацію, можна активувати за допомогою препарату АВТ-263, повідомляє NewScientist. Ракова клітина гине через вивільнення протеїнів, що наказують їй фактично знищити себе.

Цей підхід може спрацювати з кількома типами раку, включаючи рак печінки, легень, грудей і крові.

Передруковано з газети «Демократична Україна»

ЙОГУРТ І КЕФІР ПІДНИМУТЬ ТОНУС

Учені зі США стверджують, що кисломолочні продукти здатні допомогти в боротьбі з хронічною втомою, повідомляє Medicinform.

Вони провели дослідження, в якому брали участь 35 пацієнтів із діагнозом «синдром хронічної втоми». В межах експерименту спеціалісти попросили його учасників протягом кількох тижнів уживати йогурт на основі бактерії *Lactodacilluscasi*. Водночас учасники контрольної групи вживали йогурт із плацебо.

Виявилося, що йогурт із бактеріями *Lactodacilluscasi* не тільки поліпшив мікрофлору кишківника учасників експерименту, а й зняв симптоми втоми і тривоги.

Експерти планують проведення подальших досліджень для виявлення механізму впливу бактерій на психіку людини.

Передруковано з газети «Демократична Україна»

І ЦЕ ВСЕ ПРО НЬОГО

Волоський горіх, мабуть, найунікальніший і найяскравіший представник рослинного світу, всі частини якого мають високі біологічно активні властивості. За те, що він годував, відновлював сили і лікував людину, в давнину його називали «деревом життя».

Згідно зі стародавніми трактатами, вживання ядер горіха з молоком позитивно впливає на здоров'я, нейтралізує і виводить шкідливі речовини з організму.

Багато століть тому відомий лікар Авіценна зазначав, що горіх – висо-

коєфективний засіб для лікування низки захворювань. Гіппократ радив уживати горіхи при недугах шлунка, мозку, серця, печінки і нирок. А психолог Володимир Леві називає волоський горіх «святим для мозку», оскільки регулярне його вживання поліпшує пам'ять.

Горіх згадується у Біблії: «А над потоком виросте на його березі з цього й з того боку всяке дерево їстівне... буде плід його на їжу, а його листя на лікування». Тому вважається, що він родом із місць, звідки пішли головні релігії на землі. За іншими джерелами, батьківщина волоського горіха – Середня Азія і деякі райони Кавказу, де його було введено в культуру ще до нашої ери. Із країн Середземномор'я горіхи потрапили до Європи. Оскільки до нас їх завозили переважно з Греції, звідси назва – горіх грецький («волоський горіх», завезений з Волощини).

Унікальні цінні властивості, що визначають його величезне економічне значення, були відомі здавна. Тому у багатьох країнах і особливо в США в період Великої депресії поширювалися посадки волоського горіха садового типу. Його вважають однією з найвигідніших культур. І не без підстав, він плодоносить протягом багатьох років, і є корисною їжею.

Навіть коли б не було іншої їжі, людина могла б харчуватися лише горіхами, бо вони, багаті на білки, жири, вітаміни і мінеральні речовини. Різнотипні за своїм зовнішнім виглядом, смаковими якостями, але всіх їх об'єднує надзвичайна корисність для харчування, лікування та іншого використання в житті людини.

Листя і оплодні багаті на аскорбінову кислоту – до 3%, каротин (більш як 30 мг/100 г), флавоноїди і дубильні речовини. Аромат листя обумовлений ефірною олією (0,06%). Знайдено також алкалоїди серотонін і нікотин (сумарна кількість яких доходить до 0,03%). Виявлено кавову кислоту, вітаміни В і Е, мікроелементи та інші біологічно активні речовини.

У листі, зелених оплоднях, корі, корінні й стебла волоського горіха міститься активна протимікробна речовина юглон. У ядрах горіхів 52-78% жирної олії, 9-20% білка і 13-20% вуглеводів, завдяки чому він вважається цінним харчовим продуктом.

Через високий вміст жирних кислот за систематичного вживання горіхи мають позитивну дію при атеросклерозі, а також гепатитах та інших захворюваннях печінки. Помічено, що вони мають і делікатну проносну дію. При закрепах достатньо з'їсти на ніч п'ять-шість горіхів, щоб викликати випорожнення кишечника.

У народній медицині при атеросклерозі вживають також настоянки лис-

тя (особливо при склерозі судин головного мозку), підвищеній ламкості судин і кровоточивості. Мікроелементи кобальт і залізо, що містяться в горіхах, обумовлюють їх лікувальну дію при недокрів'ї.

Доведено, що настоянки, відвари та екстракти листя знижують рівень цукру в крові. Через це можуть слугувати як допоміжний лікарський засіб при цукровому діабеті. Проте слід пам'ятати, що препарати з листя і оплоднів горіха збільшують здатність згущуватися крові, тому протипоказані деяким хворим.

Із зелених плодів горіха готують варення, багате на вітамін С. Листя має протизапальні й загоювальні властивості. Їх нерідко використовують при лікуванні фурункульозу і виразок, що погано піддаються загоюванню. Відвари (чотири столові ложки подрібненого сухого листя заливають 500 мл води, кип'ятять 15 хв) у вигляді примочок мають добрий лікувальний ефект при екземі, лишаях, вуграх. Їх використовують також для полоскання при стоматитах, гінгівітах, крихких яснах, пара-донтозі, кандидозах.

Американські вчені з університету Маршалла з'ясували, що волоські горіхи знижують ризик раку грудей. Вони провели експеримент на лабораторних гризунах, які мали схильність до ракових пухлин. Вагітних самок мишей годували волоськими горіхами, потім продовжували давати їм горіхи під час годування. Таким чином, мишенята отримували волоські горіхи протягом усього розвитку. Під час експерименту з'ясувалося, що горіхова дієта допомагає знизити ризик раку молочної залози вдвічі. Якщо пухлини у гризунів і з'являлися, вони були незлоякісними. Один із учасників дослідження, професор Елейн Хардман рекомендує жінкам уживати щодня по 50-55 г волоських горіхів.

У побуті відомий оригінальний спосіб відновлення смаку згірклої рослинної олії. До неї додають невелику кількість ядер волоських горіхів і кип'ятять. Олія відновлює свій колишній смак.

В'яжучу властивість свіжого листя горіха використовують для зволоження шкіри рук перед різними трудомісткими роботами, особливо заготівлею сіна. При розтиранні в руках листя або подрібнених зелених оплоднів шкіра набуває бурого відтінку, грубішає і на ній не утворюються мозолі.

Щоб надати волоссю більш темного кольору, його миють міцним відваром листя волоського горіха.

Передруковано з газети «Демократична Україна»

ДО БІБЛІОТЕКИ АН ВО УКРАЇНИ НАДІЙШЛИ ПРАЦІ:

1. Гуманітарні та ресурсні проблеми національної безпеки України. Колективна монографія дійсних членів АН ВО України. - К., 2010. – 741.
2. Науково-інформаційні Вісники АН ВО України. - 2011, № 1 - 6.
3. Дейнега І.І. Україна в колоніальній політиці. - К., 2010. – 279 с.
4. Дубина М.І., Руденко Ю.Д. Виховання патріотизму в учнів та студентської молоді. К., 2010. – 403 с.
5. Вачевський М.В. (і співавтори) Промисловий маркетинг. Формування професійних компетенцій у майбутніх маркетологів. – К., 2010. – 485 с.
6. Рельєф України (за редакцією проф.. В.Стецюка). - К., 2010. – 685 с.
7. Микола Степаненко. Літературний простір «Щоденників» Олеся Гончара. – К., 2010, - 522 с.

МУЖЧИНЫ – ЭТО ДЛЯ ВАС

Услышал о новом высокоэффективном препарате «Пантогематоген Северный», который помогает решать мужские проблемы. Где его можно купить?

«ПАНТОГЕМАТОГЕН» Северный», полученный из пантов и крови оленя в брачный период, является мощным средством восстановления эрекции, многократно увеличивает уровень тестостерона в крови, эффективен при простатите и аденоме.

Заказать препараты можно по тел. В Киеве (044) 232-63-73

Науково-інформаційне видання

Науково-інформаційний вісник АН ВО України
№ 2(79)
березень-квітень

Відповідальний за випуск – акад. Зозуля І.С.
Ректор – Шевчук С.В.

Набір – Серeda Н.Ф.
Верстка – Швець Р.М.

Технічний редактор – Ковтун М.

Матеріали надсилати в електронному вигляді
на адресу Президії АН ВО України:
01054, м. Київ-54, вул. Тургенєвська, 11
тел./факс: (044) 486-89-16

Підписано до друку _____ 2012 р.
Формат 60х84/16. Ум. др. арк. 9.77
Наклад 450 прим. Зам. № 247

Виготовлювач ТОВ “ВПК “Експрес-Поліграф”
вул. Фрунзе, 47, корп. 2, Київ-80, 04080
Свідцтво суб’єкта видавничої справи
ДК № 2264 від 17.08.2005 р.

